

21. YÜZYILDA EMPERYALİZM

Lenin'in Teorisini Yüz Yıl Sonra
Güncellemek

21. Yüzyılda Emperyalizm

**Lenin'in Teorisini
Yüz Yıl Sonra Güncellemek**

Yazılama Yayınevi: 151
Dünyaya Pencere: 13

21. Yüzyılda Emperyalizm

Lenin'in Teorisini Yüz Yıl Sonra Güncellemek

Özgün Adı: Imperialism in the 21st Century

Çeviren: Ogün Eratalay

Editör: Ben Becker

Düzelti: Ali Çatal

Kapak Tasarımı: Levent Karaoğlu

Sayfa Düzeni: B.Barış Koç

ISBN: 978-605-9988-75-9

Birinci Baskı: Mart 2017

© Yazılama Yayınevi

Baskı: Mutlu Basım Yayın - Bahri Mutlu
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0212 577 72 08
Sertifika no: 18569

Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.
Serasker Cad. Osmancık Sokak
Betül Han 9/13 Kadıköy - İstanbul
0 216 338 52 59
iletisim@yazilama.com
www.yazilama.com

21. Yüzyılda Emperyalizm

Lenin'in Teorisini Yüz Yıl Sonra Güncellemek

Sosyalizm ve Kurtuluş Partisi
(ABD)

Çeviren
Ogün Eratalay

İÇİNDEKİLER

100 Yıl Sonra Lenin'in "Emperyalizm"inden Öğrenmek	7
Emperyalistler Arası Savaştan Küresel Sınıf Savaşına	31
Emperyalizmin Tek Kutuplu Dönemi ve Olası Çözülüőü	61
Oportünizmi Anlamanın ve Onu Yenmenin Toplumsal Altyapısı	91

100 Yıl Sonra Lenin'in “Emperyalizm”inden Öğrenmek

Siyasal teori ve siyasal eylem arasındaki ilişkiyi tartışırken Karl Marx¹ şunları yazmıştı: “Elbette bir silah olarak eleştiri, silahlı eleştirinin yerine geçemez, fiziksel güç fiziksel güçle alaşağı edilmelidir ancak teori kitleler tarafından kabul gördüğünde de fiziksel bir güç haline gelir.”

Pek az siyasal teorik eser 1916 yılında Lenin² tarafından yazılan “Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması” eseri³ kadar “fiziksel güce” ve yeri göğü inleyen etkiye sahip olmuştur. Vietnam’dan Güney Afrika’ya, Çin’den Küba’ya devrimci hareketler dünya görüşlerini bu olağanüstü esere dayandırarak büyük zaferler kazanmıştır. Tarihteki pek çok antiemperyalist örgütçü ve teorisyen kendilerine Lenin’in tezlerini temel almışlardır.

“Emperyalizm” tarihi bir belge veya Marx’ın “Kapital”inin⁴ devamı niteliğinde derin bir teorik tahlil metni olarak yazılmamıştır. Tarihe meydan okuyan, değişmez tanımlar içeren kutsal bir metin

¹ Ç.N: Karl Marx (1818-1883) Alman felsefeci, iktisatçı, sosyolog, gazeteci, yazar ve devrimci komünist önder ve Friedrich Engels (1820-1895) ile Marksizm’in kurucularındandır.

² Ç.N: Vladimir İlyiç Ulyanov “Lenin” (1870-1924) Rus komünist devrimci, siyasetçi ve teorisyen. 1917 Ekim Devrimi’yle beraber iktidarı alan Bolşeviklerin önderidir.

³ Ç.N: Eser 1916 yılında yazılmış ve Eylül 1917’de ilk kez basılmıştır.

⁴ Ç.N: Almancası “Das Kapital” olan eser Karl Marx tarafından yazılmıştır. Komünist felsefe, iktisat ve siyaset açısından temel görevi görmüştür. Üç cilt olan eserin sadece ilk cildi Marx hayattayken basılabilmektedir.

olarak da kaleme alınmamıştır. Eser, o zamana kadar insanoğlunun yaşadığı en yıkıcı savaş günlerinde, Birinci Dünya Savaşı veya o zamanki deyişle "Büyük Savaş" günlerinde yazılmıştı. Broşür o dönemdeki dünyanın durumunu resmederken, bölünmüş ve kafa-sı karışık uluslararası sosyalist hareket için önemli teorik dayanak noktalarını belirlemeyi hedefliyordu.

Lenin'in zamanında tekелci kapitalizmin dünya çapında şiddetli şekilde yayılmasının olağanüstü kârlar ortaya çıkardığı ve kapitalist merkezlerdeki aşırı üretime bağlı krizleri hafiflettiği açıktır. Ancak Lenin bu gelişmenin aynı zamanda nasıl engellenemez bir biçimde emperyalistler arasında (1. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi) ve sömürgelerle sömürgeciler arasındaki savaşlara sebep olduğunu açıklamıştır. "Emperyalizm" böylelikle dünya kapitalizminin alaşağı edilmesi için yeni bir stratejik bakış ortaya atmıştır. Kapitalist sistem neden olduğu bütün ölüm ve yıkımla toplumsal devrim için uygun koşulları yaratmıştır. Bu devrimde merkezileşmiş tekeller ve bankalara halk tarafından el konulacak ve bu kurumlar insanların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için toplum tarafından yeniden düzenlenecektir.

Buna ek olarak kapitalizmin tekелci aşaması Afrika, Asya ve Latin Amerika'da yükselen sömürge karşıtı hareketlere ve emperyalist merkezlerdeki işçi sınıfına ortak bir düşman vermiştir. Komünistlerin görevi bu noktayı açıklığa kavuşturarak işçi sınıfı içindeki emperyalizm yanlısı, oportünist⁵ eğilimle mücadele etmektir. Lenin'in "Emperyalizm"i böylelikle sosyalizm mücadelesi ile ulusal kurtuluş hareketleri arasında anahtar teorik bağlantıyı sağlamıştır. Emperyalizm ve modern kapitalizmin bir ve aynı olduğunu göstermiştir. Emperyalizm sadece bir siyasi tercih değildir. Gerçekten anti-kapitalist olmak için anti-emperyalist olmak şarttır.

Elbette Lenin eline kalemi alıp "Emperyalizm"i yazdığından beri geçen 100 yılda çözümlediği dünyadaki durum inanılmaz şekilde değişti, bugüne gelinceye kadar sayısız aşamalardan geçerek

⁵ Ç.N: Oportünizm kavramı Marksistler arasında ilk kez II. Enternasyonal'in önde gelen partisi olan Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin parlamentoda I. Dünya Savaşı bütçesine onay vererek, sosyalist prensiplerin terk edilmesini tanımlamak için kullanılmıştır.

gelişti. Bu durumda bile “Emperyalizm”in ana tespitlerinin halen geçerli olduğunu ve doğrulandığını görmek dikkate değerdir. Broşürün bazı bölümleri ise izleyen siyasal ve ekonomik gelişmelerle değişikliğe uğramıştır, bu değişimlerin de ayırdına varılmalıdır.

1916 yılında Lenin’in olduğu gibi bugün de devrimcilerin görevi siyasal strateji ve eylemleri için temel görevi görececek berrak bir dünya değerlendirmesi geliştirmek, bugün geçerli olan küresel kapitalist sistemi – ana eğilimlerini ve çelişkilerini - gerçekten anlamaktır.

LENİN’İN EMPERYALİZM TANIMI

Lenin’in eseri sosyalist hareketin karşı karşıya olduğu yakıcı sorulara cevap arayan siyasal bir belge olmasına rağmen döneminin öne çıkan siyasal iktisat eserlerini de temel almıştır. Tekelci kapitalizmin genel yapısını tarif ederken Avusturyalı Marksist iktisatçı Rudolf Hilferding⁶ ve diğerlerinin eserlerini dikkate almıştır.

Lenin şöyle yazar:

Eğer emperyalizmin en kısa tanımını yapmak durumunda olsaydık, emperyalizmin kapitalizmin tekelci aşaması olduğu söylerdik. Böyle bir tanımlama en önemli unsuru içermelidir. Bir yanda az sayıda çok büyük tekelci bankanın sanayicilerin tekelci birlikleriyle yaptığı ortaklık sonucu ortaya çıkan mali sermaye, diğer yanda ise herhangi bir kapitalist devlet tarafından umursamazca uygulanan sömürgeci siyasetten, paylaşılmamış bir toprak kalmamacasına sömürgeci siyasetin tekelci aşamasına geçilerek pay edilen dünya.

Bu emperyalizm tanımını da beş noktaya dayandırır:

1- Üretim ve sermaye yoğunluğu o kadar gelişmiştir ki ekonomik hayatta belirleyici rol oynayan tekellerin oluşması;

⁶ Ç.N: Rudolf Hilferding (1877-1941) Avusturyalı ekonomist. 1910 yılında yazdığı Finans Kapital en önemli eseridir. Almanya’da Adolf Hitler’in iktidara gelmesiyle Almanya’dan kaçmış, çeşitli ülkelerde yaşamıştır. 2. Dünya Savaşı patlak verdiğinde Fransa’dadır. Nazi işgali sırasında Vichy işbirlikçi rejimi tarafından yakalanarak Gestapo’ya teslim edilir. Paris’te Gestapo hapishanelerinde öldürülür.

2- Banka sermayesiyle sanayi sermayesinin birleşmesi ve “mali sermaye”ye dayanan mali oligarşinin kurulması;

3- Meta ihracından farklı olarak sermaye ihracının olağanüstü önem kazanması;

4- Dünyayı aralarında pay eden uluslararası tekелci kapitalist birliklerin oluşması ve

5- Tüm dünyanın, en büyük kapitalist devletler arasında coğrafi olarak bölüşülmesinin tamamlanmış olması.

“SERBEST REKABET”TEN TEKELCİ KAPİTALİZME GEÇİŞ

Lenin, emperyalizmi incelemek için diyalektik materyalist bir yöntem kullandı. Burjuva akademisyenlerin aksine Marksistler, siyaseti ekonomiden ayrı bir alan olarak görmeyip, aralarındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaya çalışırlar. Tüm tarihsel gelişmeleri anlayabilmenin ilk adımı, toplumun “temelini” oluşturan üretim biçiminin gelişimini incelemektir. Üretim biçimi, tüm topluma etki eden tüm siyasal, hukuksal, kültürel ve ideolojik gelişmeleri belirler.

Lenin’in “Emperyalizm”de odaklandığı en önemli ekonomik olay çok büyük tekелci kurumların büyümesi ve sermayenin – mali sermaye şeklinde – merkezileşmesidir. Bu sayede iktidardaki sınıfın diğer kesimlerine ve devletin kendisine egemen olur.

Bilimsel sosyalizmin kurucularının – Karl Marx ve Friedrich Engels – eserlerini verdikleri ve siyasi faaliyette bulundukları dönem, kapitalizmin “serbest rekabete” dayalı ilk dönemlerine rastlar. O dönemde çok sayıda kurum pazardan en çok payı kapmak için birbiriyle rekabet halindeydi.

Zamanla en çok kâr eden firmalar rakiplerini iflas ettirecek seviyede sermaye birikimi yapmayı başarmıştır. İleri üretim teknolojilerinin uygulanabilmesi, daha büyük ve daha verimli fabrikaların kurulması, daha ucuz hammaddeye ve başka ülke ekonomilerine erişim olanaklarının ortaya çıkması gibi etkenler sonucunda 1800’lü yılların sonlarına doğru tekellerin yükselişi gözlemlendi. Bunlar tüm dağıtım ağlarını kontrol ediyor, fiyatları belirliyor ve kendilerinden küçük işletmeleri yutmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlardı. Serbest rekabetin kendisi şirket birleşmelerine ve

tekelleşmeye (rekabetin bastırılmasına) yol açtı. Lenin tüm sanayileri kapsayan bu birleşme eğiliminin, durgunluk dönemlerinde ve fazla üretim krizlerinde arttığını gözlemledi:

Sanayide aşırı üretimin yaşandığı dönemlerde mali sermayenin kârı inanılmaz düzeydedir ama bunalım dönemlerinde küçük ve zayıf işletmeler kaybolur ve büyük bankalar bunun gibi işletmeleri yutarak “holdingleşir” veya “yeniden yapılanma” adı altında kârlılığı artırma planları uygular.⁷

Yeni tekellerin faaliyetleri ve ölçekleri büyüdükçe, varlıklarını sürdürebilmek için olağanüstü paralara ihtiyaç duyar hale geldiler. Sermaye artırımını sağlamak amacıyla aile şirketlerinin yerini anonim şirketler aldı. Bu sermaye, diğer sektörlerdeki kurumlar gibi kendisini yapılandırmış olan büyük bankalardan alındı, böylece “kendi halinde orta büyüklükteki patronlar” toplumdaki yatırım sermayesinin büyük çoğunluğunu kontrol eden kişilere evrildiler. Bankalar doğal olarak yatırımlarının başarılı olması için sektörle yakından ilgilenip, sanayi kartel ve tröstlerine doğrudan yön verir konuma geldiler.

Bu durum bankacılık sermayesiyle sanayi sermayesinin birleşerek “mali sermaye”yi oluşturmasıyla sonuçlandı. Lenin bunu “bankalar tarafından kontrol edilen ve sanayiciler tarafından işletilen sermaye” olarak tanımlar. Bankacı kapitalistler ve sanayici kapitalistler iktidardaki sınıfın ayrı ve bazı durumlarda birbirine düşman kesimleri gibiyken şimdi bütünleşmiş durumdadırlar.

Birleşik Devletler’de bu gelişmeyi izlemek zor değildir. Banka ve sanayi sermayesinin birleşmesinin ilk adımları İç Savaş’ın⁸ finanse edilmesi sırasında başlamış, tekrarlanan dönemsel kalkınma

7 V.I. Lenin, “Imperialism, the Highest Stage of Capitalism”. Seçme Eserler Cilt 1 içinde (Moscow: Progress Publishers, 1963), <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1916/imp-hsc/ch03.htm>.

8 Ç.N: 1861 yılında Amerika Birleşik Devletleri bünyesindeki yedi Güney köleci devletin ayrılarak Amerika Konfedere Devletlerini ilan etmesiyle başlamıştır. 1865 yılına kadar süren ve birlik yanlılarının kazandığı savaş Amerikan tarihindeki en kanlı savaştır.

ve buhranlarda hızlanmıştı. J. Pierpoint Morgan⁹ yönetimindeki J.P. Morgan & Co. Bankası gerçekleştirdiği şirket birleşmeleri ve yaptığı yatırımlarla çelik (U.S. Steel), elektrik (General Electric) ve demiryolu alanlarında doğrudan denetim sağlayacak güce ulaşmıştır. John D. Rockefeller¹⁰ petrol alanındaki tekel konumunu kullanarak Chase National Bankası'nı kurdu. Bu iki banka tüm sanayiye hâkim oldu. Daha sonra birleşen bu iki banka bugün JP Morgan Chase adıyla 2,5 trilyon dolar değerindeki mal varlığıyla ülkedeki en büyük mali yapılanmadır.

Serbest rekabetten tekелci kapitalizme geçiş sadece Avrupa ve Kuzey Amerika'yı etkilemedi. Yeni mali oligarşilerin denetimindeki sermaye dünyanın her yerine ihraç edilmeye başlandı.

DÜNYANIN YENİDEN VE YENİDEN BÖLÜŞÜLMESİ SAVAŞA NEDEN OLUYOR

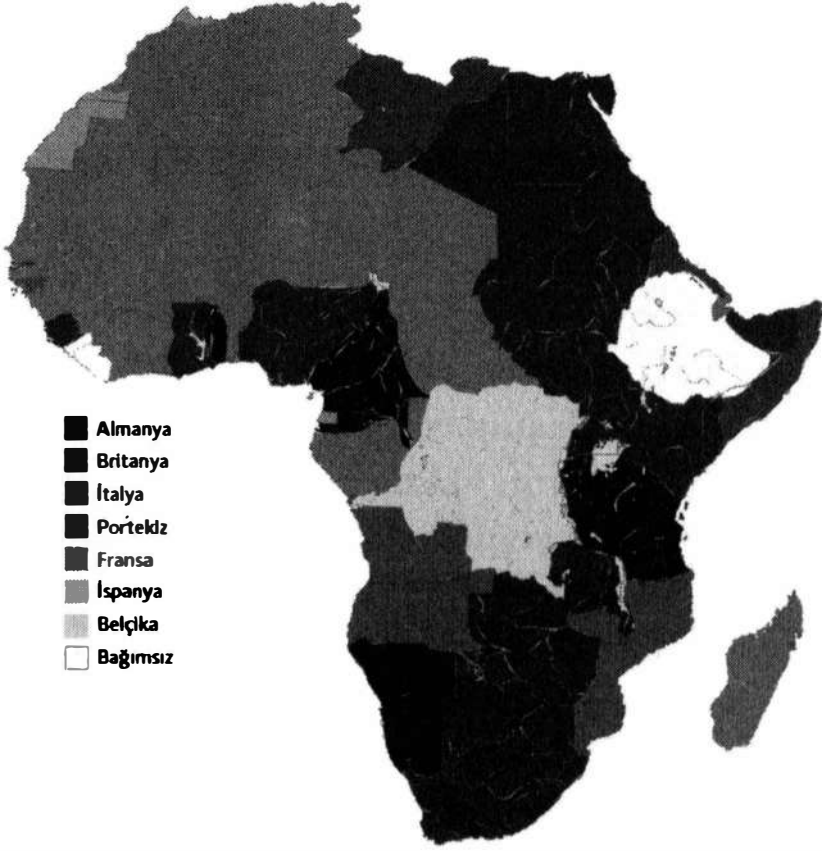
Kendi iç pazarlarına tamamen egemen olan bu tekелci tröst ve mali oligarşiler kârlarını artırmak için yönlerini uluslararası pazara çevirdiler. İlk olarak Afrika ve Doğu Asya gibi kapitalizmin en az gelişmiş olduğu, dünyanın "ele geçirilmemiş" bölgelerine yoğunlaştılar. Bu bölgeleri denetimleri altına almak için sömürgeci yönetim şekilleri uyguladılar. Kapitalist kuruluşlar arasında önceki dönemdeki rekabet yerini her birisi bir mali oligarşi tarafından yönetilen ve gittikçe daha çok silahlanarak askeri gücünü kullanan gelişmiş kapitalist devletler arası rekabete bıraktı.

Lenin, sömürgelerin fethedilmesinin sadece bazı ileri kapitalist ülkelerin takip edeceği, diğerlerinin istemezlerse takip etmeyebileceği bir siyaset olmadığını göstermiştir. Sömürgeye sahip olma zorunluluğu kapitalizmin tekелci aşamasının gereğidir.

Yeni sömürge arayışında yaşanan kapışma bir süre emperyalistler arasında ufak çaplı silahlı çatışmalar şeklinde devam etti. Bu durum Afrika'da çok açık bir biçimde yaşandı. Lenin coğrafyacı

⁹ Ç.N: John Pierpoint Morgan (1837-1913) Amerikalı banker. ABD'de mali ve sanayi sermayesinin birleşmesinde önemli rol oynamıştır.

¹⁰ Ç.N: John Davison Rockefeller Sr. (1839-1937) ABD'li sanayici. Petrol sektöründeki yatırımlarıyla bilinir. Modern insanlık tarihindeki en zengin kişidir.

Emperyalist ülkeler zengin kaynakları olan Afrika kıtasını aralarında paylaştılar, sömürgelerdeki hak iddiaları 1884-85 Berlin Konferansı'nda karara bağlandı. (İllüstrasyon: Keith Pavlik)

Alexander Supan'dan¹¹ aldığı rakamlara dayanarak verdiği bilgide, 1876 yılında Avrupalı devletlerin Afrika'nın sadece yüzde onuna ulaşan bir miktar toprağı ellerinde bulundurduğunu aktarır. 1900 yılına gelindiğinde yaşanan çılgınca saldırılar sonucunda kıtanın %90,4'ü bu güçlerin denetimine geçmiştir. Sadece Etiyopya bağımsızlığını savunabilmiş¹², Liberya¹³ ise kâğıt üzerinde

¹¹ Ç.N: Alexander Georg Supan (1847-1920) Avusturyalı coğrafyacı ve Czernowitz Üniversitesi'nde profesör.

¹² Ç.N: Kendi içinde bir imparatorluk olarak örgütlenen Etiyopya, sürekli olarak iç isyanlar ve kuzeyden Osmanlı-Mısır tehdidi altında olsa da varlığını korur. 1889 yılında İtalya ile yapılan antlaşmada günümüzdeki Eritre topraklarına karşılık gelen bölge karşılığında İtalya, Etiyopya'nın bağımsızlığını tanır ve silah yardımı yapar. İlerleyen dönemde artan İtalyan toprak talepleri neticesinde silahlı çatışma çıkar. İtalyanlar 1896 yılındaki Adowa Muharebesi'nde yenilmiştir.

¹³ Ç.N: Liberya Cumhuriyeti, Amerika Sömürge Cemiyeti adlı kuruma bağlı bir yerleşim yeri olarak başladı. Cemiyettekiler siyahilerin Afrika'da ABD'den daha özgür olacağını düşünüyorlardı. Ülke 26 Temmuz 1847 tarihinde

bağımsız olsa da Birleşik Devletler'in gayri resmi sömürgesi durumunda kalmıştır.

Bu fetih politikası emperyalist devletler arasında anlaşmalı olarak yürütülüyordu. Bin yıllık bir kendi kendini yönetme döneminin ayaklar altına alındığı bu dönemde önde gelen kapitalist ülkelerin temsilcileri Afrika'yı kendi aralarında bölüşmek için bir harita hazırladılar ve bu amaçlarına ulaşmak için korkunç zulümlere başvurdular.

Ancak dünyanın paylaşılması tamamlandığında her emperyalist ülke ancak bir diğerinin hâkimiyet alanına tecavüz ederek genişleyebilirdi. Lenin, bu yeniden bölüşüm işleminin ister istemez emperyalistler arası bir savaşa yol açacağını söylemiştir.

Dönemsel olarak emperyalistler barış ve istikrar için ne kadar "güç dengesi" gözeten antlaşmalar yapsalar, ne kadar ittifaklar kursalar da bu denge mutlaka bozulacak ve savaşa yol açacaktır. Lenin'in hedefinde ise Marksist hareket içinde dolaşan diğer teoriler vardı. Böyle bir teoriye göre emperyalizm sadece bir "uygulama"ydı, kapitalistler kârları uğruna savaşın yıkıcılığından kaçınırdı. Bir diğer teori ise savaşa talebi ortadan kaldıracak bir küresel bütünleşmiş kapitalist ekonominin oluşturulmasıydı.

Lenin bütün bu teorileri boşa çıkardı. 1. Dünya Savaşı kapitalizmin "ilerici" döneminin bittiğini gösteriyordu, kapitalizmin devam etmesi savaştan, yıkımdan ve sömürgelerde kölelikten başka bir sonuca yol açamazdı. Kapitalizmin tekelci aşaması aslında işçi sınıfının iktidarı alması için biçilmiş kaftandı, merkezileşmiş üretim aracı kullanılarak halkın ihtiyaçlarını karşılayacak planlı bir ekonomi kurulabilirdi. 1. Dünya Savaşı'nın milyonlarca işçiye boş yere mezara gönderdiği bir durumda, toplumsal devrim bir ölüm-kalım meselesi yakıcılığına gelmiş demektir.

bağımsızlığını ilan etti. ABD, iç savaş dönemine kadar Liberya'nın bağımsızlığını tanımadı. 1822-1862 arası dönemde 15 bin özgür veya azat edilmiş köle siyahi ve 3 bin Afrika kökenli Karayipli, Liberya'ya döndü. Liberya bir başka ulusa karşı ulusal kurtuluş mücadelesi vermeyerek bağımsızlığını ilan eden tek Afrika cumhuriyetidir. Afrika'daki ilk ve en eski cumhuriyettir.

“EMPERYALİZM”İN TEMEL ÖNERMELERİ HÂLÂ GEÇERLİ

Yaklaşık yüz yıl önce yazılmış olan “Emperyalizm”den bu yana dünyada dramatik ekonomik değişimler ve devasa tarihsel gelişmeler yaşanmış olsa da, broşürün temel önermeleri hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Lenin’in 1916 yılında işaret ettiği eğilimler zaman içinde gelişerek bugün aksi iddia edilemez gerçeklere dönüşmüştür.

Esas olarak bakıldığında bugün halen mali sermaye tarafından belirlenen tekelci kapitalizm aşamasında yaşadığımız açıktır. Çoğunlukla ABD ve Avrupa’da yerleşik olan bir avuç kurum ve banka, küresel ölçekte üretimin örgütlenmesinin dışında iç ve dış siyaset alanında inanılmaz bir güce sahiptir.

Ulusal ölçekli mali oligarşiler dünya çapındaki işçiler tarafından üretilen artı-değerden kaynaklanan trilyon dolarlarla ölçülen sermayeyi kontrol eder. Bu oligarşiler, ekonomik olarak birbirlerine muhtaç olsalar da, artık tek vücut oldukları “kendi” hükümetlerine devasa bir güç aktarırlar.

Sömürgeci kapitalist döneme göre günümüzdeki küresel ekonomide yabancı yatırım ve sermaye ihracı gözle görülür ölçüde büyük bir alan kaplar. Lenin’in döneminde sömürge yapılmak üzere hedef alınan kapitalizm öncesi toplumsal yapılar küresel kapitalist ekonomiye dahil edilmişlerdir ve böylelikle bugün diğer ülkelerle eşit şekilde kapitalizmin taleplerine ve salınımlarına duyarlı hale gelmişlerdir.

Lenin’in “beş noktası”na savaş eğilimi dahil edilmemiş olsa da, bu olası sonuç öngörülmüştür. Mali ve birleşik tekellerin engel olunamaz şekildeki yayılma ve pazarlar üzerindeki egemenliklerini sağlama alma çabası bitmek bilmeyen savaşlara yol açmaktadır – şimdilerde “sonsuz savaş” doktriniyle ifade edilmektedir. Dünyanın önde gelen emperyalist gücü olan Birleşik Devletlerin silahlı kuvvetlerinin devasa büyüklüğü, kapitalist sistemin askeri zor aygıtına ve savaş tehdidine ne kadar bağımlı olduğunun göstergesidir.

Bugünün dünyasında temel nokta emperyalist ülkelerle ezilen uluslar arasındaki ayrım ve bu ikisi arasındaki ilişki olmaya devam ediyor. Bu ayrım artık ne sömürge imparatorlukları

arasındaki “coğrafi bölüşüm” şeklinde oluyor, ne de sömürülen sömüren arasındaki ilişki eski sömürgecilik kuralları tarafından belirlenmekte.

GÜNÜMÜZDE TEKELLEŞMEYE DOĞRU YÖNELİM

Broşürünün ilk cümlesinde Lenin şöyle diyor, “Kapitalizmin en belirgin özelliği sanayinin devasa ölçüde büyümesi ve üretimin göz alıcı bir hızda gittikçe büyüyen işletmelerde yoğunlaşmasıdır.”

Tekelci aşamanın ilk dönemlerinde bazı gözlemciler tüm ekonomiye egemen olacak, her türlü sektörü kapsayacak tek bir tekelci firmanın kurulacağı kehanetinde bulunacak kadar ileri gittiler. Bu kehanet gerçekleşmese de, tekele doğru ve önünde hiçbir engel olmaksızın fiyatları ve üretimi kontrol eden devasa işletmelerin kurulmasına doğru eğilim günümüz kapitalizminin temel özelliğidir.

ABD tarihinin bazı dönemlerinde en ortada olan kartel ve tröstlere devlet düzenlemeleriyle gem vurulmuş ve kurumsal yapıları parçalara ayrılmıştır. Ancak bu uygulama sonucunda tekellerin yerine oligopollere (tek bir firma yerine az sayıda firmanın tekel konumunda olması) yol açarak, yeniden birleşme eğilimini ortaya çıkarmıştır. Kuruluşlar ve bankalar güç kazandıkça, onları denetim altında tutması gereken düzenleme aygıtını geride bırakmışlardır. Bu şekilde kapitalizmin tekelci eğilimlerinin önündeki engeller kaldırılmıştır.

Birleşik Devletlerin önde gelen emperyalist güç olarak ortaya çıkmasından kısa bir süre sonra, 1950 yılında, en büyük 200 şirket yıllık gelirin %21’ini, kârın da %13’ünü elde etmekteydi.¹⁴ 2008 yılına gelindiğinde ilk 200 şirket yıllık gelir ve kârın %30’una sahipti.¹⁵

Ekonominin bazı sektörlerinde en çarpıcı kutuplaşmalar son 25 yıl içinde gerçekleşti. 1980’li yılların sonlarında üretim sanayisinin %27’si dört ya da daha az şirket tarafından kontrol ediliyordu, yapılan sevkiyata göre üretimin ezici bir çoğunluğu bunların

¹⁴ John Bellamy Foster and Robert Waterman McChesney, *The Endless Crisis: How Monopoly-finance Capital Produces Stagnation and Upheaval from the U.S.A. to China* (New York: Monthly Review, 2012), s.71

¹⁵ a.g.e.

denetimindeydi. 2007 yılına gelindiğinde bu şirketlerin denetimindeki pay %40 seviyelerine çıkmıştır.¹⁶

Wal-Mart ve benzer iş yapan şirketler belirleyici konuma yükseldikçe perakende sektöründe satışa göre yapılan sıralamadaki ilk 50 büyük şirketin piyasadaki payı 1992 yılındaki %22,4'den 2007 yılındaki %33,3 seviyelerine çıktı.¹⁷

Citigroup		
Travelers Group	Banamex	
European American Bank	Citicorp	
JP Morgan Chase		
Washington Mutual	First Chicago	Chemical Banking
Great Western Financial	Banc One	Bear Stearns
H.F. Ahmanson	First Commerce	JP Morgan
Dime Bancorp	Chase Manhattan	
Bank of America		
US Trust	Fleet Financial Group	Countrywide Financial
MBNA	BancBoston Holdings	Merrill Lynch
Continental Bank	BayBanks	BankAmerica
Security Pacific Corp.	Summit Bancorp	
Nationsbank	UJB Financial	
Wells Fargo		
First Interstate Bancorp	Central Fidelity	The Money Store
Norwest Corp.	National Bank	Wells Fargo
SouthTrust	Corestates Financial	
Wachovia	First Union	

2009 yılına gelindiğinde 1990 yılında faaliyet gösteren 37 bankanın 4 banka bünyesinde toplandığı görülür.

Devasa şirketler tekel konumlarını korumak için sık sık birbirlerine yardım ederler. 2014 Tüketici Elektronik Fuarı'ndan hemen önce yüksek teknoloji ürünleri sektöründe tekel konumunda olan Google ve Apple, büyük araba tekelleri tarafından üretilen arabalardaki akıllı telefon işletim sistemleri kullanım hakları için birbiriyle yarış halindeydiler. Google Audi ile anlaşırken, Apple daha başarılı olarak BMW, Mercedes Benz, General Motors ve Honda ile göz alıcı anlaşmalar imzaladı.¹⁸

¹⁶ a.g.e., s.68.

¹⁷ a.g.e., s.69.

¹⁸ Lydia DePillis, "Car Companies Are Picking Sides between Apple and Google" Washington Post, 30 Aralık 2013, <http://www.washingtonpost.com/>

Telekomünikasyon şirketleri ve Silikon Vadisi¹⁹ şirketleri de öğreticidir, bu şirketler genel olarak ekonomik gelişmede öncü rol oynamışlar ve olağanüstü siyasal güç biriktirmişlerdir. Cep telefonu sektöründeki şirketler dört şirket bünyesinde toplanmış ve bu şirketler arasında birleşmeler sürekli söz konusudur. Google ve Apple yazılım alanında egemendir. Ülkedeki internet ağının temel direği olan kablo sanayisi ise bir kartel tarafından yönetilir. Comcast, Time Warner Cable ve Verizon piyasayı aralarında bölüşmüş ve diğer kapitalist ülkelerdekine göre (daha az kaliteli hizmet için) üç ila dört kat daha fazla ücret talep etmektedirler. NBC Universal'ı satın aldıktan sonra dünyadaki en büyük medya şirketi konumuna yükselen Comcast'ın, yakın bir zamanda Time Warner Cable ile birleşmesi gündemdedir.

Bazı öngörülere göre milyonlarca insanın her gün dinleyip, izleyip, okudukları ABD medyasının %90'ını altı devasa şirket yönetmektedir.²⁰

Ancak belki de Lenin'in yaptığı gözlemlerden günümüze en uygun olanı, kriz dönemlerinde merkezde yoğunlaşma eğiliminin arttığı tespitidir.

Bunun en açık olduğu sektör finans sektörüdür; içinden geçtiğimiz dönemdeki en belirleyici sermaye grubudur. 1995 yılında Birleşik Devletlerdeki en büyük altı banka tüm ABD ekonomisinin %17'sine karşılık gelen malvarlığına sahiptir.²¹ 2006 yılında bu oran %55 seviyesine çıkmıştır.²² Lenin'in bulgularıyla uyumlu olacak şekilde 2006 yılından 2010 yılının üçüncü çeyreğine kadar banka sektöründeki yoğunlaşma artmış, en büyük altı bankanın malvarlığı gayrisafi milli hasılanın %64'ü seviyesine çıkmıştır.²³

blogs/wonkblog/wp/2013/12/30/car-companies-are-picking-sides-between-apple-and-google/?wpmk=MK0000200

¹⁹ Ç.N: ABD'nin Kaliforniya eyaletindeki Santa Clara Vadisi'nin adıdır. Özellikle yüksek teknoloji ürünleriyle ilgili şirketleri barındırır. "Silikon Vadisi" adı bölgedeki şirketlerin silikon mikroçip imalatından gelmektedir.

²⁰ Ashley Lutz, "These 6 Corporations Control 90% Of The Media In America", 14 Haziran 2012, <http://www.businessinsider.com/these-6-corporations-control-90-of-the-media-in-america-2012-6>

²¹ Foster ve McChesney, s.69

²² a.g.e.

²³ a.g.e.

Bu değır, 1995-2006 kalkınma döneminin aksine dramatik bir kriz döneminde bankaların kazançlarında %20'lik bir artışı ifade eder.

2008 yılı Ekim ayına gelindiğinde J.P. Morgan Chase bankası Bear Stearns ve Washington Mutual bankaları, Bank of America bankası Countrywide Financial ve Merrill Lynch'i, Wells Fargo ise Wachovia bankasını ele geçirmiştir. Tekelleşme süreci finans dışı sektörlerde de hız kazanmıştır.

Birleşik Devletlerdeki üç büyük araba üreticisinden Chrysler 2011 yılında İtalyan tekel Fiat tarafından ele geçirilmiştir, General Motors ise devasa hükümet yardımı sayesinde bağımsızlığını koruyabilmiştir.

DEVLET VE TEKELCİ KAPİTALİZM

Kriz dönemlerinde yaşanan birleşmelerin içyüzünü anlamak için dikkat edilmesi gereken bir etken de artık tekeli kapitalizmin hayatta kalması ve yayılabilmesi için çok önemli bir araç haline gelmiş olan geniş çaplı devlet müdahalesidir.

Bir ülkede dolaşımdaki parayı ve faiz oranlarını yöneten merkez bankalarının görevi 2007-2008 finans krizinden sonra gözle görülür oranda arttı. Bu dönemde gelişmiş kapitalist ülkelerde genel olarak durgunluk dönemi başlamış oldu. Birleşik Devletlerde bu durum Sorunlu Malvarlığı Kurtarma Programı²⁴ ile görünür hale geldi. Programa göre devletten özel sektör bankalarına 700 milyar dolar doğrudan nakit desteği yapılmış, bunun yanı sıra trilyonlarca dolar malvarlığı teminatı için kullanılmıştır.

Ancak hikâye burada bitmez. "Sayısal kolaylaştırma" olarak adlandırılan mali "yaşam desteği" programları ile trilyonlar çeşitli şekillerde finans sektörüne aktarılmıştır. İlki 2008 yılı Kasım ayında ilan edilmiş, üçüncüsü ise 2014 Ekim ayında bağlanmıştır. Benzer dramatik müdahaleler Japonya Merkez Bankası ve Avrupa Merkez Bankası tarafından da yapılmıştır. Bu kurumlar yapılan işlemlerin yasallığında sorunlar olmasına rağmen kendi sayısal kolaylaştırma programlarını başlatmışlardır.

²⁴ Ç.N: Terimin İngilizce aslı "Troubled Asset Relief Program" dır.

2. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA ABD HEGEMONYASI ŞEKLİNDE YENİDEN YAPILANAN EMPERYALİZM

Lenin'in en önemli siyasal vurgusu olan emperyalizmin siyasal bir tercih olmadığı ve sürekli olarak kâr ve stratejik denetim için savaşlara yol açacağı tezi de doğrulanmıştır. Aynı zamanda küresel siyasal durum çeşitli aşamalardan geçmiş ve emperyalistler arası ilişkileri, emperyalistlerle sömürge dünyası arasındaki ilişkiyi değiştirmiştir.

Devrimler, dünya savaşları ve büyük ekonomik krizlerin ortaya çıkardığı güçlükler, kapitalist liderleri dünya sisteminin diplomatik ve askeri yapısını gözle görülür şekilde değiştirmeye itmiştir. Kapitalistler, işçi sınıfı içinde varlıklarını sürdüren devrimcilerin gördüklerini görmeye başladılar. Genel eğilimin emperyalistler arası bir savaşa doğru gittiğini, sömürge karşıtı devrimlerin hız kazandığını ve bu gelişmelerin genel olarak sistemin varlığını tehdit ettiğini anladılar. Bu savaşlar sadece milyonlarca insanın ölmesine neden olmuyor, ayrıca dünyanın ekonomik altyapısını da yerle bir ederek siyasi düzenin meşruiyetini sorgulanır hale getiriyor, dünya çapında sömürgeciliğin baskısını gevşetiyordu.

"Emperyalizm" ilk kez basıldıktan sadece 20 yıl sonra, Lenin'in dünyanın yeniden paylaşılmasının korkunç sonuçlarına yönelik tezi 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle doğrulanmıştı.

1. Dünya Savaşı'nın galipleri, yendikleri düşmanlarına oldukça ağır bedeller dayatmış, Lenin'in öngördüğü gibi bu ülkelerin sömürgelerini ele geçirmişlerdir.

Mali açıdan mahvolmuş durumda olan Alman burjuvazisi, onunla aynı konumda olan İtalya, İspanya ve diğer ülkelerdeki burjuvazi, cezalandırılmış ekonomilerini ve dağılmış imparatorluklarını yeniden hayata döndürebilmek için yükselen siyasal eğilim olan faşizmi desteklemeye başladılar. Emperyalistlerin arasına görece geç dahil olan, bu yüzden çok saldırgan bir sömürge siyaseti izleyerek Doğu Asya'da kendisi için bir egemenlik bölgesi peşinde koşan Japonya ile beraber davrandılar.

Japonya, Çin'e karşı tam boy bir işgal harekâtına kalkışırken, Almanya Polonya'yı işgal etti. İlkinden daha korkunç bir ikinci dünya savaşı patlak verirken, bu yeni savaş 60 milyondan fazla insanın hayatına mal oldu.

1945 yılı Berlin Muharebesi sırasında Sovyet askerleri Reichstag binasına sancaklarını dikiyorlar.

Parlamenter rejimi tercih eden Britanya, Fransa, Birleşik Devletler başta olmak üzere çeşitli ülkelerdeki burjuvazi ilk başlarda sosyalist devrime karşı kullanmak üzere faşizme sempatiyle yaklaştılar. Ancak gelişen faşizmin dünya düzenini altüst etme dürtüsü belli bir yerden sonra kabul edilemez oldu. “Demokratik” emperyalist ülkelerle Sovyetler Birliği arasında anti-faşist ittifak şekillenmeye başladı.

Savaş ve ardından gelen buhran döneminin yarattığı krizler Komünist Enternasyonal²⁵ bünyesinde örgütlenen devrimci güçlerin faaliyeti için uygun ortam sağlıyordu.

Komünist partiler kendi ülkelerinde, burjuva demokratik hakların savunulması ve faşizme karşı gelinmesi için içinde liberaller, sosyal-demokratlar ve komünistlerin bulunduğu “halk cephe”leri örgütlüyordu. “Halk cephesi” stratejisi bazı ülkelerde işçi sınıfının iktidarı almasının önüne geçmiş olsa da genel olarak komünist hareket 2. Dünya Savaşı’ndan güçlenmiş olarak çıktı. Anti-faşist

²⁵ Ç.N: Komünist Enternasyonal, kısaca Komintern veya Üçüncü Enternasyonal 1919-1943 yılları arasında faaliyet göstermiş olan ve dünya çapında işçi sınıfı iktidarı için kavga veren uluslararası örgüttür.

direnış hareketi sırasında komünistlerin kazandığı saygınlık, komünist partileri dünya çapında iktidara yakın bir konuma yükseltti.

Bu girişimlerden belki de en görkemlisi Çin Komünist Partisi'nin 1949 yılında kazandığı zaferdir. Sovyetler Birliği artık yalıtılmış durumda değildi, dünyada ilk kez sosyalist devletler bloku kuruluyordu.

Bu dünya çapında yaşanan değişimlerin yanı sıra Birleşik Devletlerde iktidarda olan sınıf, 2. Dünya Savaşı'nın yarattığı canlanma halinin etkisinin geçerek yeniden bir ekonomik buhran yaşanması olasılığından endişeleniyordu. Buna ek olarak Batı Avrupa ve Japonya'nın sanayi altyapısının tamamen yok olduğu da hatırlanmalıdır.

Yaşanan yaşamsal sorunları aşabilmek adına dünya emperyalizminin yeniden genel bir yapılandırmadan geçmesi şarttı ve bu sürece öncülük yapabilecek tek güç Birleşik Devletler'di. Savaşın yıkıcı etkilerinden Atlas Okyanusu ve Büyük Okyanus sayesinde korunmuş olan Birleşik Devletler, rakiplerinin aksine yeni döneme sanayisi ve altyapısı hiç zarar görmemiş şekilde giriyordu.

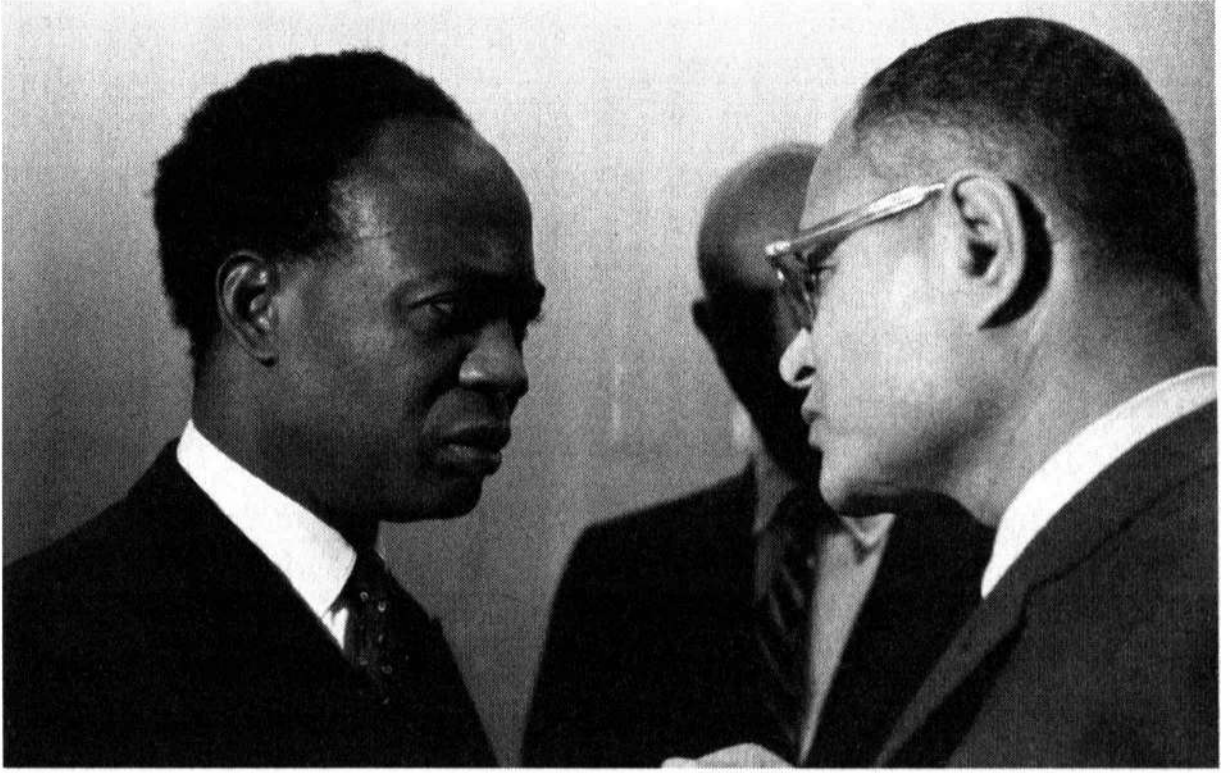
SÖMÜRGEÇİLİKTEN YENİ SÖMÜRGEÇİLİĞE

İlk iş olarak, eski tip sömürgeciliğin yerine Kwame Nkrumah²⁶ ve diğerlerinin "yeni sömürgecilik" olarak adlandırdığı düzen getirilecekti.²⁷ O zamana dek ezilen uluslar şu ya da bu imparatorluğun bir parçası sayılıyordu. Birleşik Devletler; sömürgelere göstermelik bir bağımsızlık verildiği, bununla beraber ülke pazarının emperyalist devletlere açıldığı, aslında ülkenin önemli kritik siyasal ve ekonomik karar mekanizmalarının emperyalist merkezlerin elinde olduğu bir sömürgelerden çekilme siyasetinden yanaydı.

Bu uygulama genellikle aynı eski sömürgeci ülkenin yeniden ülkeye egemen olması şeklinde olurken, bazı örneklerde emperyalist ülkelerden oluşın gruplar denetimi ellerine aldı. Nkrumah

²⁶ Ç.N: Kwame Nkrumah (1909-1972) 1957 yılında Britanya'dan bağımsızlığını kazanan Gana'nın ilk başbakanı ve devlet başkanı.

²⁷ Kwame Nkrumah, *Neo-Colonialism: The Last Stage of Imperialism* (New York: International Publishers, 1966)

Gana Devlet Başkanı ve devrimci Kwame Nkrumah (soldaki) 1961 yılında Birleşmiş Milletler'de ABD'li diplomat Ralph Bunche ile sohbet ederken (Fotoğraf: Birleşmiş Milletler)

bu aşamadaki gözlemlerini şöyle aktarır: “Dünyanın az gelişmiş bölgelerinde yabancı sermaye kalkınma için değil sömürü için harcanır. Yeni sömürgecilikte yatırım dünyadaki zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurumu kapatmaktan ziyade daha da derinleştirir.”

Bu yeniden düzenlemenin – sömürgecilikten yeni sömürgecilik – dünya çapında komünistler ve sömürgelerdeki ulusal kurtuluş hareketleri tarafından talep edilen tam bağımsızlıkla uzaktan yakından ilgisi yoktu. “Emperyalizm”de Lenin benzer bir sahte bağımsızlıktan bahseder:

İçinden geçtiğimiz dönemde sadece iki grup ülkeden, sömürgeleri olanlar ve sömürgelerden bahsedemeyiz. Bir de önceden siyasi olarak bağımsız olan ancak bugün mali ve diplomatik olarak çeşitli karmaşık biçimlerle bağımlı konumda olan ülkeler bulunmaktadır. Bu tür bir bağımlılık ilişkisinden az önce bahsettik, yarı sömürge. Arjantin bu duruma iyi bir örnektir.²⁸

²⁸ Lenin, *Emperyalizm*, <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1916/imp-hsc/ch06.htm>

ABD sermayesi bu yeni düzenlemeden en iyi şekilde faydalanacak konumdaydı, öte yandan bu yeni durumun istikrar sağlayıcı siyasal bir etkisi de olacaktı. Eski sistemde emperyalist kazanımları genişletmenin tek yolu savaşken, yeni sömürgecilik askeri olmayan araçlarla emperyalistler arası rekabetin önünü açıyordu. Aynı zamanda farklı emperyalist uluslar arasında, kendi emperyalist denetimlerini zora koşan sosyalist ve ilerici ulusal hareketleri baskılama konusunda birlikte hareket etme olanağı tanıyordu.

ABD emperyalizminin baskın olduğu dönemde çoğu durumda ulusal kurtuluş mücadelelerinde şu ya da bu şekilde sosyalizm kavgası veren güçlerin öncü konumunda olduğu görülebilir. Bu tarihsel kavga akımıyla mücadele etmek için emperyalist güçler yeni araçlar peşinde koştular. Eski imparatorluklarını kısmen de olsa bir araya getirebilecek iç içe geçmiş siyasal ve ekonomik ilişkiler ağı kurarak duruma hâkim olmaya çalıştılar. Geçtiğimiz son dört yılda Fransa'nın Batı ve Orta Afrika'daki etkisi - Françafrique²⁹ adı altında sistematik olarak uygulanan kültürel, siyasal ve ekonomik etki - sık sık kendisinden bahsettirdi. Bu kapsamda Fildişi Sahili, Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ne yapılan askeri müdahaleler sayılabilir. Britanya monarşisinin tahttaki temsilcisini kendi devlet başkanı olarak kabul eden "İngiliz Milletler Topluluğu" da yeni sömürgeciliğin bir başka kurumsal örneğidir.

EMPERYALİSTLER ARASI İŞBİRLİĞİ İÇİN KURUMLARIN KURULMASI

Dünyanın acımasızca yağmalanmasında centilmence yöntemler kullanılması uzlaşısı uyarınca ABD emperyalizmi, savaştan yıkımla çıkmış müttefiklerine ve mağlup ettiği rakiplerine hayat öpücüğü vermiştir. Bu aslında 1. Dünya Savaşı'nın ardından kaybeden ülkelere yapılanın tam tersiydi. Marshall Planı³⁰ adı altında

²⁹ Ç.N: Françafrique, Fransa ve Afrika kelimelerinin birleşimidir ve Fransa Cumhuriyeti'nin Afrika'daki eski sömürgeleriyle olan ilişkilerini tarif eder.

³⁰ Ç.N: Marshall Planı, adını dönemin ABD Dışişleri Bakanı George Marshall'dan alan plan 2. Dünya Savaşı'nın ardından özellikle Batı Almanya'nın yeniden inşası için yaklaşık 13 milyar dolar kaynağın aktarılmasıdır. Bu yeniden inşa sayesinde Batı Avrupa ekonomileri ayağa kalkacak

Cezayir Ulusal
Kurtuluş
Cephesi devrimci
ordusundaki
askerler

uygulanan programla Birleşik Devletler Batı Avrupa'daki emperyalist devletlere milyarlarca dolar yardım yaptı. Bu uygulamadan en çok faydalanan ülkeler Britanya, Fransa ve Batı Almanya oldu.

Japonya resmi olarak silahsızlandırılmış ve Avrupa'daki müttefiklerinden daha uzun süre işgal edilmiş olsa da, ona da ezilen ulusların pazarlarında pay verilmiştir. Almanya ve Japonya'nın kalkınmalarına ve Birleşik Devletlere sanayi alanında rakip haline gelmelerine izin verilmiş, ABD tarafından zorla kabul ettirilen serbest ticaret antlaşmalarına aykırı şekilde devlet desteği almalarına olanak sağlanmıştır. Washington yönetimi, bu ülkelerin Avrupa ve Doğu Asya'daki ABD askeri varlığını koşulsuz kabul etmeleri ve sosyalist kampa karşı birleşmeleri karşılığında sanayi alanında kendisiyle rekabet etmelerini kabul etmiştir.

Bu broşürün bir sonraki başlığı olan "Soğuk Savaş" aslında küresel çapta bir sınıf savaşıydı. Emperyalistler, emperyalistler arası çatışma eğilimlerini baskılayarak, burada biriken enerjiyi sosyalist ülkelere ve ulusal kurtuluş hareketlerine karşı yönlendirmeye başladı.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan bu düzeni sağlamlaştırmak için çok sayıda küresel kurum oluşturuldu. Bunların arasında adını 1944 yılında müttefik liderlerin savaş sonrasındaki ekonomik yapıyı tartışmak üzere buluştuğu New Hampshire'daki kasabadan alan Bretton Woods finans kurumları yer almaktadır. Bretton Woods'da atılan temeller uyarınca mali kalkınma projelerini desteklemek için Dünya Bankası, krizdeki ekonomilerin düze çıkabilmesi için acil kredi sağlamak üzere ise Uluslararası

ve Nazi yayılmacılığını alt eden Sovyetler Birliği sayesinde o dönem çok popüler olan komünist siyasetin yayılması engellenecektir.

Para Fonu kurulur. ABD doları küresel ölçekte rezerv para birimi olarak belirlenir, böylelikle ABD mali oligarşisine dünya çapında tartışmasız bir egemenlik hakkı tanınır.

Kapitalist ticareti düzenleyen kurum olarak 1948 yılında kurulan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması, 1995 yılından günümüze dek yerini Dünya Ticaret Örgütü'ne bırakır. Gerçekte bu kurumlar yeni sömürge düzenlemesinin önemli uygulayıcıları oldular. Baskı altında ezilen ülkeleri borç batağına sürükleyip, bu konumlarını bağımlılık ve az gelişmişliklerini içinden çıkılmaz hale getirecek uygulamaları yaptırmak için kullandılar.

Bu işlev neoliberalizm döneminde özellikle dile getirilmiş, yıkıcı 1973 ekonomik krizinin³¹ ardından yeniden sermaye birikimi sağlamak için kemer sıkma politikaları ve sosyal haklara, emekçilere yönelik sağ saldırılar başlatılmıştır. 1973 sonrası yeniden yapılanma sürecinin temel bileşenlerinden biri de emperyalist ülkelerde uygulanan kısmi sanayisizleştirme ve tedarik zincirinin bir kısmının ezilen ülkelere aktarılmasıdır.

Emperyalizmin yeni aşamasının istikrarı için Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) kurulması can alıcı önemdedir. NATO, esas amacı Sovyetler Birliği'ne karşı çıkmak olan bir askeri antlaşmadır, bu amaç etrafında tüm büyük emperyalist güçler bir araya getirilmiştir. Emperyalistler arası çatışmaların Avrupa kıtasında on yıllar boyunca etkili olduğu dönemde NATO "kolektif güvenlik" adı altında ortaya koyduğu tutumla, bu çatışma halini sosyalist bloğa karşı birleşik bir cephe kurulması için kullanmıştır. Bu aşamada ABD egemenliği paha biçilmez öneme sahipti. Devasa bir nükleer cephaneliğe ve insanlık tarihinde görülmemiş ölçekte bir askeri mekanizmaya sahip olan ABD emperyalizmi bugün halen sürdürdüğü rolü oynayabilmiştir, kapitalizm ve Batı hâkimiyeti çıkarları adına küresel "polis kuvveti".

³¹ Ç.N: 1973 Petrol Krizi, 15 Ekim 1973 tarihinde Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Birliğinin (OAPEC) Yom Kippur Savaşı'nda ABD'nin İsrail Ordusu'na destek vermesine cevaben ilan ettiği petrol ambargosudur. OAPEC, ABD ve savaşta İsrail'den yana tavır sergileyen ülkelere artık petrol ihraç etmeyeceğini bildirir. Bununla beraber OPEC üyesi ülkeler dünya petrol fiyatlarını yükselterek ülkelere giren kaynakları artırmaya karar verirler. 1973 yılında petrol fiyatlarındaki artış ve borsanın çöküşü küresel bir ekonomik kriz olarak değerlendirilir.

Savaş sonrası kurulan uluslararası örgütlerin belki de en bilineni Birleşmiş Milletler'dir (BM), bu kurumun etkisi daha dolaylıdır. BM kendisini çatışmaları önleyecek şekilde taraflar arasında iletişikle uzlaşya varılabileceği tarafsız bir forum olarak tanımlasa da, en kritik anlarda küresel emperyalizmin bir aracı olarak davranmaktadır. Sürmekte olan Haiti "barışı koruma" görevi³² bunun bir örneğidir. Gerçek karar verme yetkisi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ndeki beş daimi üyesindedir, bunlardan üçü – Birleşik Devletler, Fransa ve Britanya – NATO üyesidir. Güvenlik Konseyi daimi üyesi olan bir Afrika veya Latin Amerika ülkesi yoktur.

Öte yandan Sovyetler Birliği ve sonrasında Çin Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesiydiler. Sosyalist ve ilerici hükümetler bu sayede BM örgütünü kapitalizmi ve emperyalizmi eleştirmek için bir platform olarak kullanabildiler. Sosyalist bloğun yenilgisiyle beraber BM'in gerici yanı ağır basmaya başladı.

EMPERYALİSTLER ARASI ÇATIŞMA DÖNEMİNE GERİ Mİ DÖNÜLÜYOR?

Sağcı komplo teorisyenlerinin iddia ettiği gibi bu tür uluslararası kurumların yükselişi, ulus-devletin çözülerek yerine "küresel bir devlet" in oluşmaya başladığı anlamına gelmiyor. Sermayenin gittikçe ulus ötesi bir karaktere sahip olmaya başladığı doğrudur, önde gelen şirketlerin çok sayıda ülkede kalıcı yatırımları vardır.

Ancak bu özellik kapitalist devletlerin o ülkede iktidardaki sınıf adına üstlendiği yürütme görevinin boşa çıktığı anlamına gelmez. Tam tersine ulus devletlerin sağladığı bazı hizmetler – sınırların, ticaret yollarının korunması, polis hizmetleri vb – küresel kapitalizmin ihtiyaç duyduğu düzen ve güvenlik için vazgeçilmezdir.

Bütün bunlara rağmen emperyalistler arası bir çatışma eğilimi ve sonucunda çıkabilecek bir savaş, ihtimal dışı değildir.

³² Ç.N: 12 Ocak 2010 tarihinde Karayipler'deki Haiti'nin başkenti Port-au-Price'in 25 km batısında 7.0 kuvvetinde bir deprem meydana gelmiştir. Yaklaşık 150 bin kişinin hayatını kaybettiği felakette yüz binlerce ev kullanılmaz hale gelmiştir.

Günümüzde emperyalist devletlerin kendi kapitalistlerinin dar çıkarlarını koruma güdülerine dayanan gerçek çatışma konuları hâlâ vardır.

Euro bölgesi krizini ele alalım örneğin. Kriz, Avrupa ülkelerinin arasındaki eşitsiz gelişmenin ve çıkar çatışmalarının yansımasıdır. Yunanistan'ın borç batağına saplanması Fransız bankalarına doğrudan etkisi vardır, bu yüzden Fransa tek para birimini dengede tutma için "Eurobond"³³ gibi sert önlemler alınması taraftarıdır. Diğer taraftan düşük borç miktarı olan ve kredi imkânı bulunan Almanya, zayıf Euro bölgesi ülkelere destek verme eğilimindedir, Avrupa Merkez Bankası'ndaki temsilcisi³⁴, geleneksel olmayan para politikalarının tam boy karşısındadır.

Küresel emperyalizm bugün yine bir geçiş aşaması ve altüst oluş içindedir. Kendilerine yönelik yaşamsal tehdit olarak gördükleri Sovyetler Birliği ve sosyalist bloğun var olduğu durumda bu tehditle mücadele edecek mekanizma olarak gördükleri ABD'nin küresel egemenliğine diğer emperyalist ülkeler ses çıkarmıyorlardı, ancak şimdi bu tehdit ortadan kalkmıştır.

Birleşik Devletlerin askeri alandaki üstün kabiliyeti, aynı ülkenin küresel finans sistemindeki belirleyici rolüyle birleşince emperyalistler arası açıktan çatışma eğilimleri bastırılmış oluyor ancak sistemdeki derin fay hatları apaçık ortada. ABD ekonomisinin zayıflığı, "küresel polis kuvveti" görevindeki başarısızlıklarla birleşince kriz dinamikleri daha büyük enerjiyle harekete geçebilir.

ABD emperyalizmine yön verenler, karşılarında hiçbir öznenin kendileriyle boy ölçüşmeyeceği bir "yeni Amerikan yüzyılı" hayalleri kuradursun, 2003 işgalinden³⁵ sonra Irak direnişinin

33 Ç.N: Uluslararası bir tahvil çeşidi.

34 Ç.N: Jens Weidmann (d.1968), aynı zamanda Almanya Merkez Bankası'nın başkanıdır.

35 Ç.N: 2003 Irak'ın işgali veya Irak Savaşı. 20 Mart 2003 tarihinde ABD Silahlı Kuvvetleri önderliğinde başlatılan işgal harekâtı 9 Nisan'da Bağdat'ın düşmesiyle beraber Saddam Hüseyin rejimini devirmiştir. Ardından başlatılan direniş uzun yıllar boyunca sürmüştür. 2011 yılında bölgedeki son resmi ABD askeri de geri çekilmiştir.

kazandığı başarılar, büyüyen ekonomik kriz gibi etkenler böyle bir senaryonun gerçekdişı olduğunu gösteriyor.

Geleneksel emperyalist merkezlerdeki ekonomik ve siyasal durgunlukla beraber eski sömürgeler azgelişmişlik durumlarını kısmen değiştirmeye başlamışlardır. Brezilya, Hindistan, Güney Kore ve diğerkleri kendi ölçeklerinde güçlü ekonomik aktörler olarak ortaya çıkmaktadırlar.

Eski sosyalist blok ülkelerini yeni-sömürgeci anlayışla kapitalist pazara ekleme çabaları sırasında Rusya yaklaşık on yıl boyunca aşağılanmaya maruz kaldı. Ancak şimdi bu ülke burjuva milliyetçisi bir ilerleyişle Doğu Avrupa ve Orta Asya'da Batı yayılmacılığına ket vurmaya çalışıyor.

Kapitalist gelişim modelleri peşinde koşarak sosyalist devrimin kazanımlarının çoğunu bu uğurda kurban eden Çin, dünyadaki en büyük ikinci ekonomi olmuştur. Nüfusunun büyüklüğü yüzünden kişi başına düşen milli gelire göre orta gelişmişlikte bir ekonomi olarak sınıflandırılabilir. Çin'in yükselişı, Doğu Asya'da ve hatta dünyada sürmekte olan ABD belirlenimli ekonomik ve askeri düzeni tehdit etmektedir.

ABD emperyalizminin dünyadaki gelişmelere kendi istediğı gibi yön verme kabiliyetinin azalmasıyla beraber Lenin'in 100 yıl önce "Emperyalizm" de yazdıkları uyarınca olabilecek bir yeniden paylaşım savaşı eğilimi hissedilmeye başlanacaktır.

Suriye'deki iç savaş bölgedeki birçok ülkeye yayılmış durumdadır. Gelişmekte olan kapitalist ekonomiler Dünya Bankası ve IMF'ye, kurdukları Yeni Kalkınma Bankası³⁶ ve onun alternatif para birimi ve rezerv sistemiyle karşı çıkıyorlar. NATO, Ukrayna'daki iç savaş durumunu Rusya'yı kuşatmak için kullanıyor. Japonya yeniden silahlanıyor.

Tarihin nasıl ilerleyeceğini tahmin etmek olanaksız olsa da Lenin'in emperyalist savaş konusundaki tutumu - emperyalist savaş kendi ülkesindeki hâkim sınıfları devirmek için kullanma stratejisi - devrimcilere yol göstermeye devam ediyor.

³⁶ Ç.N: Eski adı BRICS Kalkınma Bankası olan banka. Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika (BRICS) ülkeleri tarafından 2014 yılında kurulmuştur, merkezi Şanghay'dadır.

EMPERYALİZMİN FARKLI AŞAMALARINI ANLAMAK

Emperyalistler Arası Savaştan Küresel Sınıf Savaşına

Marksizm, toplumla ilgili tahliller yapıp, sonuçlara varmak için bilimsel yöntemler uygular ancak bir dünya görüşü olarak devrimci bir bakışı temsil eder. Marksizmin kökeni, sömürülen ve ezilen sınıfların kapitalist toplumda tüm ekonomik, siyasal ve askeri iktidarı elinde tutan azınlık çevrelerinin çıkarlarının aleyhine ve çoğunluğun çıkarları lehine verdikleri toplumu yeniden düzenleme mücadelelerindedir.

Marksistler öne çıkan devrimci filozofların teorik eserlerini ele alırken, din adamlarının kutsal metinleri ele aldığı gibi onları zamandan bağımsız ve evrensel doğrular olarak değerlendirmezler.

Marksizmin temel eserleri dönem ve bağlamdan bağımsız ele alınmamalıdır. Bu eserlerin evrensellikleri gerçek tarihsel deneyimlerden süzülerek yapılan genellemelerden gelmektedir. Marksizm diyalektik değişimi de içerdiği için tüm olayların – toplumsal hayatta veya doğada – sonsuz bir değişim sürecinden geçtiğini kabul eder.

Lenin'in "Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması" eseri 1. Dünya Savaşı döneminde "kendi hükümetlerinin" savaşa girme çabalarını – şu ya da bu seviyede – destekleyen sosyalistlere karşı polemik olarak kaleme alınmış bir siyasal iktisat eseridir.

Lenin'in bu dönemde esas vurgulamaya çalıştığı konu emperyalizm çağının aynı zamanda "sosyalist devrimlerin öngünü"

olduğudur. Tüm gerçek sosyalistler davaya ihanet eden oportünistleri uzlaşmaz bir şekilde karşılarına alarak tüm enerjilerini “kendi hâkim sınıflarını” alaşağı etmek için kullanmalıdırlar.

Lenin, tüm hükümetlerin yağmacı, yayılmacı ve sömürgeci hedefler peşinde koştuğunu iddia ediyordu. Lenin, bir dünya sistemi olarak ortaya çıkan kapitalizmin, emperyalistlerin yağmacı emellerine ulaşabilmek adına dünyayı aralarında yeniden paylaşabilmek için sonu gelmeyen savaşlar çıkarmaya mecbur olduklarını göstermiştir.

Böylelikle savaşın “kaçınılmaz” olduğunu göstermiş ve barışa giden tek yolun kapitalist düzenin alaşağı edilerek onun yerine sosyalizmi koymak olacağını belirtmiştir.

Bu makalede dünyanın 2. Dünya Savaşı’ndan sonra kapsamlı bir değişiklikten geçtiğini ve en azından belirli bir tarihsel dönemde, savaş mekanizmasının Lenin’in 1916 yılında yazdığı broşürdekinden oldukça farklı işlediğini göstereceğiz.

SONSUZ SAVAŞ VE MODERN ÇAĞDA MİLİTARİZM

Birleşik Devletler’de yaşayan ve 1990 yılından sonra doğmuş herhangi birisi “hükümetinin” kendi yaşam süresinin yarısından çoğunda savaş halinde olduğunu görecektir.

Birleşik Devletler Ekim 2001’de Afganistan’ı işgal etti ve bugün hâlâ savaşta.

Birleşik Devletler Mart 2003’de Irak’ı işgal etti ve bugün ülkede hâlâ bombardıman ve askeri harekât düzenlemeye devam ediyor.

Birleşik Devletler öncülüğünde NATO ittifakı 2011 yılında Libya’ya geniş ölçekli bombardıman düzenledi. Birleşik Devletler halen Pakistan, Yemen ve Somali’de insansız hava araçları ve diğer silahlarla saldırılar gerçekleştirmektedir.

Önde gelen iki partinin lideri de on yıllarca sürebilecek olan “uzun savaş” kavramını benimsemiş durumdadır.

Sonsuz savaşın Birleşik Devletler tarafından öne çıkartılması veya haklı gösterilmesi, Pentagon³⁷ veya ABD Ordusu tarafından gerçekleştirilen diğer savaş, işgal veya istiladan farklıdır. “Sonsuz savaş” hedefine birden çok hükümeti alsa da belirli bir devlete

NATO saldırısıyla mahvolmuş olan Sirte, Libya

karşı verilen bir savaş değildir. Sonsuz savaş “teröre karşı savaş” kapsamına dahil edilerek hedef gösterilen herhangi bir kurum olabilmektedir, bir örgüt, hareket veya hükümet.

Pentagon dünyanın dört bir yanında 1000’in üzerinde askeri üs ve yerleşkeye sahiptir. Ayrıca dünyanın her bölgesinde stratejik komuta merkezleri vardır.

Siyasal veya teorik olarak, dünyadaki lider kapitalist hükümetin kaçınılmaz olarak savaş çıkaracağını ispatlamak bir açıdan bakıldığında nafile bir çabadır. Aslında tarihin bize gösterdiklerine bakıldığında Birleşik Devletler’in siyasal ve askeri liderlerinin belirsiz bir süre boyunca savaş durumunda kalacaklarını açıkladıklarını görürüz.

ABD’li kapitalist liderler tarafından öngörülen bu sonsuz savaşlar çeşitli açılardan sınırlanmıştır. Bu savaşlar tek taraflı savaşlardır, bombalar sadece diğer halkların topraklarına düşer. Bazı şanssız pilot veya komandolar haricinde ölenler Birleşik Devletler vatandaşı değildir.

Bütün öngörülere rağmen bu senaryoda büyük devletler arasında geniş çaplı savaşların çıkma ihtimali yok değildir. Rusya’ya karşı yapılan tehditkâr açıklamalarla beraber NATO’nun doğuya doğru

genişlemesi, bunun yanı sıra ABD'nin Asya'da sağlamlaştırmak istediği varlığı, Rusya ve Çin ile büyük ölçekli savaş olasılığının şartlarını oluşturmaktadır. Küresel ölçekte bu çapta bir karşı karşıya geliş çılgınlık olarak görünse de – elbette insani boyutta tam bir çılgınlıktır - Birinci ve İkinci Dünya Savaşları da öyleydi.

SAVAŞ VE EMPERYALİZM HAKKINDA TARTIŞMALAR

Şimdilerde en güçlü emperyalist ülkelerin liderlerinin de beyan ettiği gibi, emperyalist bir savaşın kaçınılmazlığı ve sonunun gelmeyeceği açıkça görülse de, savaşın kaçınılmazlığı konusu sosyalist ve komünist hareket içinde hararetli tartışmalara yol açmış durumdadır. Bu tartışmaların kökeni, emperyalizm ve militarizme karşı farklı eğilimlerin, akımların, grupların ve örgütlerin farklı siyasal yönelimlerinin olmasıdır.

“Savaşın kaçınılmazlığı” konusu 1. Dünya Savaşı sırasında çetin siyasal tartışmaların konusuydu ve o dönem komünist hareketin birbiriyle kavgalı iki farklı kampa bölünmesine yol açmıştı: İkinci Enternasyonal (sosyalist) grubu ve Üçüncü Enternasyonal (komünist) grubu.

Konu 1950'li yılların sonlarından başlayarak 1960'lı yıllarda Sovyetler Birliği ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında önemli bir tartışma başlığı oldu. 1949 yılındaki Çin Devrimi'nden sonra ilk başlarda müttefik olan bu en büyük iki sosyalist devlet arasındaki ilişkiler ilerleyen dönemde kötüledi. Bu konu o dönem Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) ile Çin Komünist Partisi (ÇKP) arasında ünlü bir polemik haline geldi. Hem Çin Komünist Partisi hem de Sovyetler Birliği Komünist Partisi 1960'lı yıllardaki birbirine zıt konumlanmalarını Lenin'in emperyalizm ve savaş tezlerine dayandırıyordu.³⁸

³⁸ Mao Zedong, “Peaceful Coexistence—Two Diametrically Opposed Policies—Comment on the Open Letter of the Central Committee of the CPSU (VI),” in *Selected Works* (Peking: Foreign Languages Press, 1963) içinde, <http://marxists.org/subject/china/documents/polemic/peaceful.htm>; “Seven Letters Exchanged between the Central Committees of the Communist Party of China and the Communist Party of the Soviet Union” (Peking: Foreign Languages Press, 1964), <http://marxists.org/subject/china/documents/polemic/sevenlet.htm>

KAPİTALİZMDE SAVAŞI KAÇINILMAZ KILAN NEDİR

Lenin'in "Emperyalizm"de ana hatlarını çizdiği tezine göre günümüz kapitalizmin kaçınılmaz ve baskın özelliği savaştır. Lenin'in tezinin merkezinde, kapitalizmin tekelci aşamaya evrilmesinin sonucu olarak dünyanın bir avuç emperyalist ülke arasında nüfuz bölgeleri ve sömürgeler şeklinde tamamen paylaşılmış olmasıdır. Bu durum, yeni pazarlar ve hammadde kaynakları elde etmek isteyen emperyalistleri birbirlerine karşı savaşmak zorunda bırakacaktır. Lenin eldeki ekonomik verileri kullanarak, her kapitalist tekelin, egemen mali oligarşinin ve en büyük bankaların bıkıp usanmadan fazla sermayelerini ihraç edebilecekleri yeni alanlar aradığını göstermiştir. Gezegendeki hiçbir bölge boş olmadığı ve şu ya da bu emperyalist ülkenin nüfuzu altında olmayan bir bölge kalmadığı için rekabet halinde olan emperyalist ülkelerin hükümetleri sonunda aralarındaki sorunu silahla çözmek durumunda kalacaklar.

Lenin kapitalizmin bu son veya "en üst" aşamasının tüm gelişmiş kapitalist ülkeleri bir askeri yayılmacılığın içine doğru sürüklediğini iddia eder. Bazıları sürece önderlik etmiş, bazıları da kendilerini kaptırmıştır ancak kimse bu olgudan kaçamamıştır. Barışa giden bir yol veya uzun süreli bir barış olasılığı yoktu.³⁹ Savaş artık gezegenimize egemen olmuş olan küresel sosyoekonomik düzenin sistematik ve kaçınılmaz bir özelliğidir.

Bundan çıkan teorik sonuç açıktı: Barışa, sürdürülebilir bir barışa giden tek yol bizzat kapitalist sistemin ortadan kaldırılmasıyla açılacaktır. Bu sonucun siyasal karşılığı da, her ülkedeki komünist ve sosyalist partinin savaş ve savaşın neden olduğu kriz ve altüst olma durumunu kendi ülkesindeki egemen kapitalist sınıfı alaşağı etmek için bir sıçrama tahtası olarak kullanmasıdır.

Diğer sosyalistler, aslına bakılırsa o dönemde (1916) çoğunluğu oluşturan sosyalistler ise savaşın günümüz kapitalizminin temel ve kaçınılmaz bir özelliğinden ziyade bir siyaset tarzı olduğunu

39 V.İ. Lenin, "Imperialism, the Highest Stage of Capitalism", *Selected Works* cilt 1 içinde (Moscow: Progress Publishers, 1963), <http://marxists.org/archive/lenin/works/1916/imp-hsc/ch09.htm>

öne sürüyorlardı. Sosyalizm ve Kurtuluş Partisi (PSL)⁴⁰ Lenin'in broşürünü inceleyerek onun temel savlarını emperyalizm ve savaş konularında partinin siyasi hattının kurulabilmesi için payanda olarak kullanmaktadır. Ancak emperyalizmin doğası ve bazı temel özellikleri ile emperyalist siyaset ve ekonominin önemli nitelikleri Lenin'in 1916 yılında yazdığı broşürden bu yana önemli değişimler geçirdi.

Eğer Lenin broşürü bugün yazacak olsaydı, hiç şüphesiz yaşanan gelişmeleri değerlendirir ve değişimleri çözümlerdi. Özgüncel kalsa da, broşürün bazı bölümleri küresel sosyal ve ekonomik düzende meydana gelmiş olan değişimler yüzünden bugün eskiyerek geçersiz hale gelmiştir. En önemli değişiklik ise emperyalist Avrupalı güçler ve ABD tarafından o dönemde sömürgeleştirilmiş olan dünyanın önemli bir kısmının bugün bağımsız olmasıdır.

LENİN'İN TEZLERİNDE SÖMÜRGEÇİLİĞİN MERKEZİ KONUMU

Sömürgecilik sonrası dünyada – 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan (1945-1980) - emperyalizmin güncel özelliklerini incelemeden önce 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın ilk dönemi arasında sömürgeciliğin çalkantılı büyümesinin, Lenin'in "Emperyalizm" içindeki tezlerinde ne derece önemli olduğuna bakmak önemlidir.

Lenin şöyle yazar:

Büyük Britanya için sömürge fetihlerinin devasa şekilde büyüdüğü dönem 1860 ile 1880 arası dönemdir, ayrıca on dokuzuncu yüzyılın son yirmi yılında da önemli büyüme kaydetmiştir. Fransa ve Almanya içinse sadece bu yirmi yıldan bahsedilebilir. Az önce tekel öncesi kapitalizmin, serbest rekabetin ağırlıkta olduğu kapitalizmin 1860 ve 70'lerle beraber sınırlarına dayandığını gördük. Şimdi görüyoruz ki tam da bu dönemin ardından sömürge fetihlerinde bir "patlama" yaşanıyor, dünyanın coğrafi olarak paylaşım yarışı

⁴⁰ Ç.N: Party for Socialism and Liberation, ABD'de 2004 yılında kurulmuş olan Marksist-Leninist siyasi partidir.

sertleşiyor. O yüzden kapitalizmin tekelci kapitalizm aşamasına, mali sermaye aşamasına geçişi, dünyanın paylaşılması kavgasının şiddetlenmesiyle kesinlikle ilişkilidir.⁴¹

Sömürgeci yayılmadaki bu patlama durumundan önce Avrupa'daki hâkim sınıflar sömürge siyaseti izleyip izlememeyi ciddi olarak tartışmışlardır. Birçok kişi sömürgelerin gereksiz bir yük olduğunu öne sürüyordu.

Lenin şöyle diyordu:

...serbest rekabetin Büyük Britanya'da en çok serpilip geliştiği dönemde, 1840-1860 arası dönem, önde gelen Britanyalı burjuva siyasetçileri sömürgelere karşıydılar ve özgürlüklerinin verilmesinden yanaydılar, bu toprakların Britanya'dan ayrılmasının kaçınılmaz ve gerekli olduğunu düşünüyorlardı. Genel olarak emperyalizmden yana bir devlet adamı olan Disraeli⁴² şöyle diyordu: "Sömürgeler boynumuza bağlı değirmen taşlarıdır." Ancak 19. yüzyılın sonuna doğru günün kahramanları Cecil Rhodes⁴³ ve Joseph Chamberlain⁴⁴ olur. Bu kişiler açıktan emperyalizmi savunuyor ve en küçümseyici şekilde emperyalist bir siyaset uyguluyorlardı.

Cecil Rhodes azılı bir ırkçı ve emperyalistti. Siyasi fikirleri, sadece Büyük Britanya için değil tüm emperyalist güçler için açıkça görülen sermaye ihracı ihtiyacı, yeni topraklar ele geçirmek ve hammadde kaynaklarına erişim gibi fikirlerle uyumluydu. 1895 yılında Rhodes şöyle diyordu:

Dün Londra'nın East End tarafındaydım (işçi mahallesi) ve işsizlerle yapılan bir toplantıya katıldım. Aslında "Ekmek! Ekmek!" diyen çok sert konuşmalara şahit oldum. Eve dönerken

⁴¹ V.İ. Lenin, Emperyalizm, VI. Bölüm

⁴² Ç.N: Benjamin Disraeli (1804-1881) Britanyalı siyasetçi ve iki kez Birleşik Krallık Başbakanlık görevi yapmıştır. (Şubat-Aralık 1868 ve 1874-1880).

⁴³ Ç.N: Cecil John Rhodes (1853-1902) İngiliz işadamı, madenci ve Güney Afrika'da siyasetçi. İngiliz emperyalizminin ateşli savunucusu olan Rhodes ve şirketi South Africa Company 1895 yılında Rodezya (bugünkü Zimbabve ve Zambiya) adı verilen özerk (ve 1965 yılında bağımsız) bölgeyi kurar.

⁴⁴ Ç.N: Joseph Chamberlain (1836-1914) İngiliz siyasetçi ve devlet adamı.

İngiliz yağmacı Cecil Rhodes'un Afrika'daki emperyalist hevesleri

oradaki durumu düşündüm ve emperyalizmin önemine bir kez daha ikna oldum... Benim el üzerinde tuttuğum düşünce karşı karşıya kaldığımız toplumsal sorunun da ilacıdır. Birleşik Krallığın 40 milyon nüfusunu kanlı bir iç savaştan kurtarmak için, biz sömürgelerdeki devlet adamları bu toplumdaki fazla nüfusun yerleşebileceği, fabrika ve madenlerde üretilen ürünler için yeni pazarlar sağlayacak yeni topraklar fethetmeliyiz. Hep söylediğim gibi, imparatorluk, bir ekmek ve tereyağı sorunudur. Eğer iç savaş istemiyorsanız, emperyalist olmalısınız.⁴⁵

EMPERYALİZM: SİYASETTEN SİSTEME

Sömürgeciliğin bir “siyaset”ten “sistem”e doğru evrilmesinin merkeziliğine vurgu yapan Lenin, Fransız burjuva tarihçisi E. Driault'un “19. Yüzyılın Sonunda Siyasal ve Toplumsal Sorunlar” eserinin VI. Bölümü olan “Emperyalizm”den alıntı yapar:

Son birkaç yılda, gezegendeki Çin dışındaki tüm boş bölgeler Avrupa ve Kuzey Amerikalı güçler tarafından işgal edildi... Hazırlık yapmayan uluslar, yeni yüzyılın en önemli özelliğini oluşturacak olan dünyanın sömürülmesi yarışında hiç pay kapamama ve hiçbir zaman yağmaya dahil olamama riskiyle karşı karşıyadır. Bu yüzden bugün tüm Avrupa ve Amerika, “emperyalizm”in sömürgeci yayılma hastalığına tutulmuş durumdadır.⁴⁶

45 V.İ. Lenin, Emperyalizm, VI. Bölüm

46 V.İ. Lenin, Emperyalizm, VI. Bölüm

Emperyalistler arasındaki, sömürgeleri yeniden ele geçirme ve bölüşme kavgaları her yerde apaçık görülebilir. Öncelikle gözlerini Kuzey Amerika'nın uçsuz bucaksız batı bölgelerine diken ABD'de iktidarda olan kapitalist sınıf, Meksika ve yerli topraklarının çalınmasının ardından gözünü sınır ötesindeki sömürgelere dikmiştir.

1898 yılında Küba'nın İspanya'ya karşı verdiği bağımsızlık mücadelesine yardım kisvesi altında adaya gelen ABD emperyalizmi Küba'yı işgal etmiş ve yönetimi ele geçirmiştir.⁴⁷ Aynı harekât sırasında diğer İspanyol sömürgeleri olan Porto Riko, Guam ve Filipinler de ele geçirilmiştir.

Çin'de ise durum farklı olmuş, önde gelen Avrupalı emperyalist güçler Çin topraklarını ve kentlerini aralarında paylaşmışlardır. Tek bir ülke tarafından sömürgeleştirilmese de Çin yabancı egemenler tarafından aşağılanmaya maruz kalmıştır.

1905 yılında Rusya ve Japonya, bu kez Asya'daki sömürge edinme ve fetih yarışında birbirleriyle savaşmıştır.⁴⁸

Lenin, insanlık tarihinde daha önce benzeri görülmemiş bir felaket olan 1. Dünya Savaşı'nın, sömürgeleri, yarı-sömürgeleri ve nüfuz bölgeleri yeniden paylaşmak isteyen emperyalist güçlerin baskısı sonucu patlak verdiğini söyler.

Lenin, 1. Dünya Savaşı ve izleyen savaşların emperyalistler arasındaki denetimsiz ve zorunlu savaşlardan dolayı olduğunu belirtir. Broşüründe bunun modern kapitalizmin veya modern

47 Ç.N: 1868-1878, 1879-1880 ve son olarak 1895-1898 dönemlerinden oluşan Küba Bağımsızlık Savaşı sonucunda ada İspanyol sömürgesi olmaktan kurtulur. Ancak 1898 yılında Havana Limanı'nda demirli bulunan USS Maine savaş gemisindeki patlamayı gerekçe gösteren ABD yönetimi bağımsızlık savaşına dahil olmuştur. Zaten mağlup olmuş konumda olan İspanyol kuvvetlere karşı adaya ABD askerleri çıkartılır. İspanya ile ABD arasında 10 Aralık 1898 tarihinde imzalanan Paris Antlaşması'yla İspanya Küba üzerindeki tüm haklarından feragat eder. Adadaki doğrudan ABD Silahlı kuvvetlerinin varlığı 1902 yılına kadar sürer. Bu tarihte Küba resmi olarak bağımsızlığını ilan etse de fiilen ABD sömürgesi olmaya devam eder. Bu durum 1959 Küba Devrimi ile son bulur.

48 Ç.N: Şubat 1904-Eylül 1905 arası yapılan savaşta Japonlar galip gelmiş ve Kore Yarımadası, Mançurya bölgesi gibi kazanımlar elde etmiştir. Çarlık rejiminde devam eden yoğun sömür, savaş koşullarında emekçi halkın çetin şartlarda yaşam mücadelesi vermesi ve cephede alınan yenilgilerle birleşince Rusya'da 1905 Devrimi olarak bilinen olaylar patlak vermiştir.

emperyalizm de denilebilecek olan sistemin kaçınılmaz bir özelliği olduğunu dile getirir.

Bu saptamanın özüne dair temel tez, 1939 yılında 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle teyit edilmiştir. Emperyalistler arası rekabet 60 milyon insanın hayatına mal olur.

SOVYETLER BİRLİĞİ DENKLEMİ DEĞİŞTİRİYOR

2. Dünya Savaşı, 1. Dünya Savaşı'na benzemiyordu. En büyük fark savaşa Sovyetler Birliği'nin (SSCB) katılmasıydı. SSCB 1. Dünya Savaşı sırasında henüz yoktu. SSCB'nin emperyalist hedefleri veya sömürge elde etme hırsı bulunmuyordu. Çatışmadan uzak durmak istiyor, Hitler'e⁴⁹ karşı çıkan kapitalist ülkelerle güvenlik işbirliği ittifakı yapmak için çabalıyordu. Daha sonra Batı bu teklifleri reddedince Sovyetler Almanya ile bir saldırmazlık antlaşması imzaladı.⁵⁰ Bu antlaşma, Hitler 1941 yılı Haziran ayında Sovyetler Birliği topraklarının işgal emrini verdiğinde geçersiz hale geldi. Takip eden dört yılda 27 milyon Sovyet insanı hayatını kaybetti.

Dünyadaki ilk sosyalist hükümet, Hitler ordu birliklerinin %80'inin istilasına karşı durdu, bu orduları SSCB topraklarında mağlup etti. Tarihte eşi benzeri görülmemiş bir karşı saldırı harekâtına girişti, Orta ve Doğu Avrupa'yı Nazi boyunduruğundan kurtardı, bu bölgelerdeki kapitalist iktidar merkezlerini yerle bir etti.

Korkunç kayıplarına rağmen Sovyetler Birliği savaştan, dünyadaki önemi artmış bir şekilde çıktı. Bu durum, 1941 yılı başında Sovyetler Birliği'nin hiç direniş gösteremedi Alman savaş makinasının altında ezileceğini düşünen ABD'li ve Britanyalı emperyalist liderleri şaşkınlığa sürükledi. Savaşta Sovyetler Birliği'nin müttefikleri olarak teçhizat ve mali destek sunsalar da Birleşik Devletler ve Britanya Sovyetlerin en ihtiyaç duyduğu şeyi yapmıyorlardı: Batı

⁴⁹ Ç.N: Adolf Hitler (1889-1945) Alman siyasetçi ve Almanya Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (Naziler) lideri. 1933-1945 arasında III. Reich olarak adlandırıldığı Almanya'yı diktatörce yönetmiştir.

⁵⁰ Ç.N: Molotov-Ribbentrop Antlaşması olarak da bilinen saldırmazlık antlaşması 23 Ağustos 1939 tarihinde Moskova'da karşılıklı dışişleri bakanları tarafından (Vyacheslav Molotov-Joachim von Ribbentrop) imzalanmıştır.

Avrupa'ya yeni bir cephe. Bu sayede Hitler birliklerini, tanklarını ve uçaklarını diğerk cephelerden kaydırmak durumunda kalacaktı. Birleşik Devletler ve Britanya bunun yerine Afrika ve Asya'da (sömürgelerinin bulunduğı bölgelerde) saldırılara giriştiler.

Ancak Sovyetler Birliğı neredeyse tüm Alman savaş makinasıyla karşı karşıya olmasına rağmen boyun eğmedi. 1942 ve 43 yıllarında Franklin Roosevelt⁵¹ ve Winston Churchill⁵², Sovyetlerin dayanaklılığını kanıtlamış olsa bile, hem Almanya'nın hem de Sovyetler Birliğı'nin bu şekilde dövüşmeye devam ederek, kaynaklarını tüketceklerini ve devasa kayıplarla güçsüz düşeceklerini utanmazca hesapladılar. Plana göre bunun ardından Birleşik Devletler ve Britanya güçlü çıkacak ve parsayı toplayacaktır.

Bunun yerine Sovyet Kızılordusu ve Sovyet halkı Alman istilacılarını püskürterek tarihteki en büyük karşı saldırıyı başlattılar. Sovyet Kızılordusu artık Avrupa içinde hızla ilerlerken (1944-45) Birleşik Devletler ve Britanya Batı Cephesini açmaya karar verdiler ve Normandiya'ya alelacele bir çıkartma yaptılar. Asıl amaçları Almanya'ya doğru hızla ilerleyerek Sovyetler Birliğı'nin tüm Batı Avrupa'nın kurtarıcısı olmasını engellemekti.

Sonuç olarak 2. Dünya Savaşı dünyaya çok çeşitli yollarla yeniden biçim verdi. İlk olarak, savaştan yara almadan çıkan tek büyük kapitalist güç olan Birleşik Devletler dünya kapitalizminin lideri konumuna yükseldi. Savaşın sonunda dünya nüfusunun sadece %6'sına sahip olmasına rağmen ABD, dünyanın tüm gayri safi milli hasılasının %60'ına sahipti! İkinci olarak, Sovyetler Birliğı dünyadaki en güçlü ikinci ülke olarak ortaya çıktı. Üçüncü olarak, sol eğilimli devrim ve ulusal kurtuluş savaşları Asya, Afrika ve Ortadoğı'da patlak vermeye başladı, Britanya ve Fransa'nın sömürge bağlantıları kopmaya başladı.

Bütün dünyada sosyalizmin saygınlığı hiç olmadığı kadar yüksek seviyedeydi, özellikle az gelişmişlik ve sömürge geleneginden kopmak isteyenlerin gözünde. Çarlık Rusyası, belki de Avrupa'nın

⁵¹ Ç.N: Franklin Delano Roosevelt (1882-1945) 1933-1945 arasında görev yapan 32. ABD Başkanı.

⁵² Ç.N: Sir Winston Leonard Spencer Churchill (1874-1965) 1940-45 ve 1951-55 arasında Birleşik Krallık Başbakanlığı yapmış İngiliz siyasetçi, asker, yazar ve amatör tarihçi.

Stalingrad Muharebesi sırasında bir hemşire yaralı bir askere bakıyor

en az gelişmiş ülkesiyken, Sovyetler Birliği'nde sosyalizm Batı Avrupa uluslarının yüzyılda geldiği sanayileşme seviyesine çeyrek yüzyılda gelmişti. İşçi devleti iş güvencesi veriyor, ücretsiz eğitim sağlıyor, herkes için sağlık hizmeti veriyor ve ev temin ediyordu, Batıdaki kapitalist ülkelerdeki işçilerin ancak rüyalarında görebileceği sosyal haklar veriliyordu.

KÜRESEL SINIF MÜCADELESİ EMPERYALİSTLER ARASI ÇATIŞMAYI SINIRLIYOR

2. Dünya Savaşı'ndan bu yana emperyalistler arasında, en azından 1. ve 2. Dünya Savaşlarında birbirleriyle savaşmış devletler arasında, benzer bir savaş yaşanmadı. 3. Dünya Savaşı çıkmadı. Dünya da değişmez sınırlarla emperyalist ülkeler adına sömürge ve yarı-sömürgelere bölünmedi. Emperyalistler arası rekabet kaybolmadıysa da sömürgeleri çılgınca bölüşme kavgasına bir son verilerek, savaşa neden olan asıl etkenin önüne geçilmiş oldu.

Sonsuz savaş ise devam etmekte. Ancak 2. Dünya Savaşı'ndan sonra bu savaş artık emperyalistler arasında olmuyor. Savaşın yeri değişmiş oldu. Devrimlerin hayaleti şimdi iktidardaki her

kapitalist sınıfı ve her hükümeti aynen Marx ve Engels'in yazmış olduğu Komünist Manifesto'daki gibi tehdit ediyor.⁵³

Elbette emperyalistler hep sosyalist devleti devirme peşinde oldular. 1917 yılındaki Ekim Devrimi'nden beri emperyalistler, Churchill'in kelimeleriyle, "Bolşevik bebeği daha beşikteyken boğmaya çalıştılar". Ancak şimdi emperyalistler Sovyetler Birliği ve sosyalist sistemi, kendi rejimleri için gerçek bir tehdit olarak görüyorlar, görmekte de haklılar.

2. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde dünya siyaseti yeniden düzenlendi. Bir yanda Birleşik Devletler öncülüğündeki emperyalist taraf. Diğer yanda ise Sovyetler Birliğinin küresel bir güç olarak yükselişine ve Avrupa ile Asya'da devrimci güçlerin güçlenmesine dayanan işçiler ve ezilen halklar. İzleyen yıllarda, devrimci güçler Latin Amerika ve Afrika'da da çok etkili olacaktır.

2. Dünya Savaşı sona ererken Sovyet Kızılordusu, Polonya, Estonya, Litvanya, Letonya, Ukrayna, Çekoslovakya, Bulgaristan, Romanya, Avusturya, Macaristan, Arnavutluk ve Almanya'nın doğusunu kurtarmış durumdadır. Josip Broz Tito⁵⁴ önderliğindeki Yugoslav komünistler ülkelerini kendileri kurtarmışlardır. Yunanistan'da komünistlerin öncülüğündeki güçler Nazi işgalcileri kovmuş, iktidara gelmek için mücadele etmeye başlamışlardır. Fransız Komünist Partisi, Nazi işgalcilerine karşı silahlı direniş vermelerinden ötürü ülkedeki en güçlü siyasi parti konumundadır.⁵⁵

Asya kıtası 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde komünistlerin öncülük ettiği devrimlerin merkezinde yer aldı. Komünistler Kore ve Vietnam'ın kuzey bölgelerinde denetimi ele geçirdiler. Çin'de Mao Zedong⁵⁶ öncülüğündeki komünistlerle Batı

53 Karl Marx ve Friedrich Engels, "The Communist Manifesto", **Selected Works**, cilt 1 içinde (Moscow: Progress Publishers, 1969), s.98-137

54 Ç.N: Josip Broz Tito (1892-1980) Yugoslav devrimci, siyasetçi, asker ve devlet adamı. Yugoslavya başbakanı ve cumhurbaşkanı. Aynı zamanda mareşal rütbesine sahiptir.

55 Ekim ayında yapılan seçimlerde Fransız Komünist Partisi 5 milyon oy ve %26 oy oranıyla birinci parti olmuştu.

56 Ç.N: Mao Zedong (1893-1976) Çinli devrimci, komünist siyasetçi ve devlet adamı.

tarafından desteklenen Çan Kay Şek⁵⁷ liderliğindeki milliyetçiler arasında bir iç savaş patlak verdi. Kuzey Kore'den on binlerce asker 1946-49 döneminde Çin'deki yoldaşlarıyla omuz omuza çarpıştı. Çinli komünistler Ekim 1949'da iktidarı aldıktan sonra dünya nüfusunun beşte ikisi artık komünist parti iktidarında yaşamaktaydı.

EMPERYALİST DÜŞMANLAR DOST OLUYOR

Emperyalistler arası felaketle sonuçlanan rekabet veya savaş istemeyen ABD, emperyalist ülkeler arasındaki lider konumunu kullanarak dünya kapitalizmini canlandırmanın yollarını aramaya başladı. ABD, çok sayıda ülkede iktidara gelmiş olan komünist ve sosyalistleri yenebilmek için dünya çapında birleşik bir emperyalist cephe kurmaya girişti. İşçi sınıfının iktidarı aldığı ülkeler, ulusal kurtuluş ve bağımsızlık mücadelesi veren ve çoğu burjuva milliyetçi eğilimleri olan hareketlerle, uluslarla stratejik işbirliğine gidiyordu.

Birleşik Devletler, mağlup düşmanlarını – Japonya ve Almanya – cezalandırmak yerine ekonomilerini yeniden ayağa kaldırmak ve her iki ülkede de iktidardan düşen egemen sınıflara yeniden ayrıcalıklarını vermek için plan yapmaya başladı.⁵⁸ Japonya ve Almanya'yı askeri olarak işgal eden Birleşik Devletler, bu ülkeleri küresel anti-komünist, Sovyet karşıtı cephenin en öndeki siper mevzisine çevirdi.

Böylece yeni bir döneme girilmiş, emperyalist savaş tehlikesi emperyalistler arası rekabetten Sovyetler Birliği'ne, komünistlere ve sosyalist blok hükümetlerine karşı küresel bir karşı karşıya gelişe yöneltilmiş oldu.

⁵⁷ Ç.N: Çan Kay Şek (1887-1975) Çinli asker ve siyasetçi. Çin İç Savaşı sonunda komünistlere yenilmiş ve Tayvan'a kaçmıştır. Burada yerli halkın kendisine karşı muhalefetini kanla ezerek iktidarını sürdürmüştür.

⁵⁸ Örneğin: "1951 yılında Bavyera'daki hâkim ve savcılarının %94'ü, Ekonomi Bakanlığı personelinin %77'si ve Tarım Bakanlığının personelinin %60'ı eski Nazilerdi." Nico Voigtlaender ve Hans-Joachim Voth, **"(Re-) Shaping Hatred: Anti-Semitic Attitudes in Germany, 1890-2006"** (Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Zürih, Nisan 2012 içinde makale). http://economics.stanford.edu/files/Voth4_17.pdf s. 3

3. DÜNYA SAVAŞI OLMASA DA SAVAŞA KILPAYI YAKLAŞILAN DURUMLAR

Emperyalizmle Sovyetler Birliğı ve diğler sosyalist hükümetler arasındaki küresel karşı karşıya gelme Soğuk Savaş olarak bilinir. Gerçekte bu savaş gayet “sıcak”tı, diğler savaşlarla beraber oldukça yıkıcı olan Kore ve Vietnam Savaşlarına yol açmıştır. Ancak 2. Dünya Savaşı ölçeğinde bir yeni küresel savaş çıkmamıştır. Nükleer silahlarla yapılması muhtemel küresel bir savaş olasılığı, etkisi uzunca bir döneme yayılacak olan dünya barış hareketinin kurulmasındaki önemli etkenlerden birisidir. Bu dönemde bu ölçekte bir savaşa kıl payı yaklaşıl原因 çok sayıda durum yaşanmıştır.

20 Mayıs 1953 günü ABD Başkanı Dwight Eisenhower⁵⁹, Hazi-ran 1950’den beri devam eden Kore Savaşı’nda⁶⁰ yenişememe du-rumunu aşmak için Kuzey Kore ve Çin’e nükleer bomba atılma-sına onay vermiştir. Yapılan plan tekil nükleer saldırılardan çok her iki ülkeyi de stratejik bir bombalama şeklindedir. Bunun üze-rine eğer Sovyetler müttefiklerinin yardımına koşarsa o zaman da gizli SHAKEDOWN planı yürürlüğe konulacaktı. Bu plana göre de yüzlerce B-36 ve B-52 bombardıman uçağı 600’den çok sayı-da Mark VI plütonyum bombasını Sovyetler Birliğı’ndeki hedef-lere atacaktı.⁶¹

Ekim 1962’deki Küba Füze Krizi⁶² sırasında Birleşik Devlet-ler ile Sovyetler Birliğı arasında bir termonükleer savaş, Nikita

59 Ç.N: Dwight David “İke” Eisenhower (1890-1969) ABD’li asker, siyasetçi ve devlet adamı. 2. Dünya Savaşı sırasında Müttefik Kuvvetler Başkomutanıydı. Savaşın ardından NATO Başkomutanı ve ardından 1953-1961 yılları arasın-da 34. ABD Başkanı oldu.

60 Ç.N: Kore Savaşı (25 Haziran 1950-27 Temmuz 1953) Kore Yarımadasında 3 milyondan fazla insanın hayatına mal olmuş olan savaştır. Savaşın ardın-dan ateşkes ilan edilmiş olsa da barış antlaşması hiç imzalanmamıştır. Kore Yarımadası hâlâ kuzey ve güney olmak üzere bölünmüş durumdadır.

61 Michio Kaku ve Daniel Axelrod, To Win A Nuclear War, The Pentagon’s Secret War Plans (Boston: South End Press, 1987), s.2

62 Ç.N: Küba Füze Krizi (16-28 Ekim 1962) ABD ile Sovyetler Birliğı arasında yaşanan gerilimli süreci anlatır. ABD tarafından İtalya ve Türkiye’ye yerleş-tirilen balistik füzelere karşı Sovyetler Birliğı de Küba’ya füze yerleştirmiştir. ABD, yerleştirdiğı füzeleri geri çekmeye ve Küba’yı işgal etmeyeceğine dair teminat verdikten sonra Küba’daki füzeler sökülüştür.

Hruşçov'un⁶³ nükleer füzelerin Küba topraklarından çekilmesine yönelik ABD ultimatoma boyun eğmesiyle kıl payı önlenmişti.⁶⁴

1980'li yılların başında Ronald Reagan'ın⁶⁵ Sovyet yönetim binalarını hedef alan ve ateşlendikten altı dakika sonra hedefini vurabilen orta menzilli nükleer füzeleri kullanıma almasıyla beraber küresel nükleer savaş tehdidi yeniden ortaya çıkmıştır.

NÜKLEER SİLAHLAR VE SOĞUK SAVAŞIN TEMELLERİ

Birleşik Devletler, 7 ve 11 Ağustos 1945 günlerinde Japonya'daki iki kent olan Hiroşima ve Nagazaki'yi dramatik bir şekilde yakarak, nükleer silahları ilk kez kullanmış ve bu silahları modern savaşa dahil etmiştir. Zaten yenilmiş ve birçok kenti nükleer olmayan geleneksel bombardımanlarla yerle bir edilmiş olan Japonya 15 Ağustos 1945 günü ABD'ye kayıtsız şartsız teslim olduğunu ilan eder.

Japonya'nın nükleer silahlarla bombalanması – hem dosta hem düşmana – Birleşik Devletler'in sahip olduğu silahın gücünü göstermiştir. Buna göre tek bir bomba yüz binlerce insanı öldürebiliyor ve bütün kentleri anında yok edebiliyordu.

Nükleer bombalı saldırılar sırasında Sovyetler Birliği, Almanya ile Japonya'yı yenebilmek için Birleşik Devletler ve Büyük Britanya ile müttefik konumundaydı.

Ancak Birleşik Devletler iki nükleer bombayı sadece Japonya'nın kayıtsız şartsız teslim olması için değil, gücünü müttefiki Sovyetlere göstermek için de attı.⁶⁶ O dönemde ne Sovyetler Birliği ne de başka bir ülke nükleer silahlara sahip değildi.

⁶³ Ç.N: Nikita Sergeyeviç Hruşçov (1894-1971) Rus siyasetçi, devrimci ve devlet adamı. 1953-1964 yılları arasında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreterliği görevinde bulunmuştur.

⁶⁴ Carlos Lechuga, *Cuba and the Missile Crisis* (North Melbourne: Ocean Press, 2001), s.72

⁶⁵ Ç.N: Ronald Reagan (1911-2004) ABD'li siyasetçi ve aktör. 1967-75 arasında Kaliforniya valisi, 1981-1989 arasında ise 40. ABD Başkanı olmuştur.

⁶⁶ Gar Alperovitz, *Atomic Diplomacy: Hiroshima and Potsdam* (New York: Simon and Schuster, 1965); Gar Alperovitz, *The Decision to Use the Atomic Bomb and the Architecture of an American Myth* (New York: Alfred A. Knopf, 1995)

MÜTTEFİKLER NASIL DÜŞMAN OLDU – YENİ KÜRESEL ÇATIŞMANIN ARKA PLANI

ABD tarafından Japonya'ya yapılan nükleer saldırıdan birkaç hafta önce Potsdam Almanya'da üç müttefik ülke – Birleşik Devletler, Britanya ve Sovyetler Birliği – zirve için bir araya geldi. Potsdam bölgesi Nazilere karşı batıya doğru yapılan karşı saldırı sırasında Kızılordu tarafından özgürleştirilmişti.

Görüşmelerde Almanya'nın Kızılordu denetiminde olan doğu tarafında kalan başkent Berlin'in ülkenin diğer bölgelerinde olduğu gibi dört denetim bölgesine ayrılmasına karar verildi, Birleşik Devletler, Büyük Britanya, Fransa ve SSCB'nin ayrı birer bölgesi olacaktı.

Soğuk Savaş ilerledikçe Berlin'in kaderi küresel bir kriz ve olası bir nükleer karşı karşıya geliş konusu haline geldi. 1961 yılında sosyalist Doğu Almanya, ülkeye ve Sovyet blokuna yönelik ABD emperyalizmi kaynaklı karşı devrimci faaliyetlere engel olmak için kentin ortasına Berlin Duvarı'nı⁶⁷ inşa etti.

1945-48 arasında Sovyetler Birliği ve Bileşik Devletler ile Britanya arasındaki mücadele Sovyet Kızılordusu tarafından özgürleştirilmiş olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde yükselir.

Birleşik Devletler ve Britanya– Nazilerin yenilgisinin ardından bu ülkelerde temel devlet faaliyetlerini yerine getiren – Kızılordu'dan bulunduğu topraklardan çekilerek, savaştan önce iktidarda bulunan burjuva siyasetçilere iktidarı geri vermesini talep eder. Ancak bu burjuva güç odakları Sovyetler Birliği'ne düşmandılar ve önceki dönemde kendi ülkelerindeki komünist hareketi bastırmışlardı. Çoğu faşistti veya faşist hareketle doğrudan bağları vardı.

Stalin⁶⁸ öncülüğündeki Sovyet hükümeti bu ülkelerde iktidarın komünist olmasa da “tarafsız” hükümetler tarafından alınmasına razı olacak konumdaydı. Ancak özellikle Sovyetlerle sınırı olan bu

⁶⁷ Ç.N: Duvarın Doğu Almanya yönetimi tarafından verilen adı “Anti-Faşist Koruma Duvarı “ (Almancası: Antifaschistischer Schutzwall) şeklindedir.

⁶⁸ Ç.N: Yosif Vissariyonoviç Çugaşvili “Stalin” (1878-1953) Gürcü asıllı Sovyet devrimci, komünist siyasetçi ve devlet adamı. 1922-1952 arasında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri görevi yapmıştır.

ülkelerdeki önceki rejimler açıktan anti-Sovyet siyaset güdüyordu ve 1941 yılında bu tür bölgeler SSCB'ye karşı işgal harekâtı başlatmak için kullanılmıştı. Sovyetlerin yapıcı uzlaşmacı tutumuna örnek olarak Avusturya gösterilebilir. Bu ülkedeki kapitalist yetkililerle yapılan tarafsızlık antlaşmasının ardından Kızılordu bu ülkeden çekilmişti.⁶⁹

Ancak Birleşik Devletler nükleer silah tekeline sahipti ve Sovyet karşıtı NATO adlı ittifak sistemini kurarak Sovyet liderliğine açıkça batı sınırlarında yeni bir savaş tehlikesinin varlığını hatırlatıyordu.

Bu baskılar altında Sovyetler Birliği Orta ve Doğu Avrupa'daki komünist partilerle iktidarın alınması konusunda işbirliği yapmaya başladı. İktidara gelen bu partiler üretim araçlarını kamulaştırıp ekonomilerini merkezi planlama ve Sovyet ekonomik yapıları uyarınca yeniden düzenlediler.

İstisnası Yugoslavya ve bir ölçüde Çekoslovakya olan bu Orta ve Doğu Avrupa hükümetleri alttan gelen bir işçi devrimi sayesinde değil, yukarıda alınan yönetsel ve askeri kararlar sonucunda "sosyalist" oldular. Yugoslavya faşizmden Sovyet Kızılordusu sayesinde değil bizzat Yugoslav komünistlerinin öncülüğünü yaptığı partizan orduları sayesinde kurtulmuştu. Çekoslovakya'daki komünist hareket de güçlüydü ve 1948 yılında Çek işçi sınıfının iktidarı alma girişimine omuz vermişlerdi.⁷⁰

⁶⁹ 1947 Mart ayına kadar Sovyetler açıkça çok geniş bir müttefiklikten yanaydı. Komünistler Fransa ve İtalya'da koalisyon hükümetlerinin birer parçası halindeydi, Sovyetler Birliği'nin kontrolünde olan bazı Doğu Avrupa ülkelerinde ise komünist olmayan ilerici güçler benzer konumdaydılar. Ancak ABD Başkanı Truman tarafından 12 Mart 1947 tarihinde açıklanan yeni strateji uyarınca komünizmin etrafının sarılması ve geriletilmesi siyaseti güdülecekti. Bu siyaset yeni başlatılan Marshall Planı ile birleşti. Sovyetler Birliği bu plana ancak "planlı ekonomi" esaslarını kabul etmesi yani sosyalist özüne ihanet ederek katılabilirdi. Fransa ve İtalya hükümetlerindeki komünistlerin tasfiye edilmesiyle beraber Stalin "yukarıdan aşağıya devrim" deneyimlerini güçlendirmek zorunda kaldı. Issac Deutscher, *Stalin: A Political Biography* (Oxford 1948), XV. Bölüm

⁷⁰ a.g.e, s. 555; "1946 seçimlerinde Çekoslovak komünistleri 38% oranında oy aldılar, ünlü bir burjuva analizcinin de söylediği gibi "güçlü özgün kökleri" olduğunu göstermiş oldular." Zbigniew Brezezinski, *The Soviet Bloc: Unity and Conflict* (Boston: Harvard University Press, 1967), s.19

Sutjeska, 4. Proletarya Tugayındaki
Yugoslav partizanlar

Doğu Avrupa'daki sosyalizme geçiş süreci Sovyetler Birliği tarafından çoğunlukla savunma gerekçeleriyle gerçekleştirilmiş olsa da, Batılı emperyalist ülkeler tarafından Sovyet saldırganlığının birer örneği olarak değerlendirilmiş, "Sovyet emperyalizmi" olarak yaftalanmış ve izledikleri Soğuk Savaş siyaseti için bahane olarak kullanılmıştır.

Sovyet uluslararası ilişkilerinin sistematik bir araştırması bu bölümün kapsamı dışında olsa da, Sovyetler

Birliği'nin ittifak kurduğu bu ülkeleri sistematik şekilde yağmalamadığı bilinmelidir. Tam aksine Çekoslovakya ve Doğu Almanya hariç çoğu azgelişmiş durumda ve ekonomik yardıma muhtaç konumda olan ülkelere ticaret ve ekonomik kalkınma imkânı tanınmıştır.⁷¹ Sovyetler Birliği ayrıca sömürge karşıtı mücadeleyle bağımsızlığını kazanmış çok sayıda sosyalist olmayan ülkeye genel olarak uygun koşullarda yardım ve ticaret olanağı sağlamıştır.⁷²

⁷¹ Öne çıkan bir nokta COMECON ülkelerinin SSCB'ye bağımlılık düzeyleri, sosyalist olmayan üçüncü dünya ülkelerinin Batılı ülkelere olan bağımlılığından bölgeye göre değişmekle beraber %10-20 oranında daha az olmasıdır. İkinci bir konu olarak COMECON sanayi üretiminin ihraç mallarının çoğu son ürün şeklindeydi, bu üretim tarzı üçüncü dünya ülkelerinden çok birinci dünya ülke ekonomilerinin simgesi konumundadır. Albert Szymanski, *Is the Red Flag Flying? The Political Economy of the Soviet Union Today* (London: Zed, 1979), s.121-123.

⁷² Sovyet yardımlarının yaklaşık %95'i ihracat kredisi şeklindeydi, bunun anlamı geri ödeme sözü üzerine yapılan yardımdı ve genellikle aynı olarak mallar üzerinden gerçekleşiyordu. 1970'li yılların ortasına kadar Sovyet yardımlarının yaklaşık %65'i sanayi alanındaydı. a.g.e., s.152-154.

KORE SAVAŞI – ÜLKELER ARASI SAVAŞ GÖRÜNÜMÜNDE GİZLİ SINIF SAVAŞI

Müttefikler, son 35 yıldır Japonya işgalinde olan Kore Yarımadası'nı da aralarında anlaşılarak paylaşmışlardı.⁷³ Japonya'nın yenileceği belli olduktan sonra Kore'nin geçici olarak 38. paralel uyarınca kuzeyde Sovyet, güneyde de ABD denetiminde olacak şekilde iki bölgeye ayrılması kararlaştırılmıştı.

Kore'deki egemen sınıflar sömürgeci Japon yönetimiyle işbirliği yapmıştı, buna karşılık Koreli komünistler Çin'deki üslerinden veya yeraltındaki hücrelerinden faaliyetlerine devam etmiş, sömürgecilere karşı direniş örgütleyerek yoksulların yanında olmuşlardı. Savaş sırasında parti kadrolarının çoğu güneydeydi.

ABD'li emperyalistler, işgalci Japonların çekilmesiyle beraber Sovyetlerin de yardımıyla tüm yarımadanın sosyalist olmasından korkuyorlardı. Japon hükümetinin ABD'ye kayıtsız şartsız teslim olduğu 15 Ağustos 1945 tarihinden sonra ABD Hükümeti, güneydeki Japon kuvvetlerinin yerinde kalmasında ve ABD Silahlı Kuvvetleri bölgeye gelinceye kadar denetimi ellerinde tutmalarında ısrarcı oldu. Japon kuvvetleri 8 Eylül tarihine kadar yaklaşık 3 hafta boyunca bu söyleneni yerine getirdi. Bir açıdan bakıldığında Kore Savaşı, bir iç savaştı. Kuzey Kore'deki işçi sınıfı ve köylü hükümetinin yanı sıra güneydeki işçi sınıfı ve köylülerin, Güney Kore'de iktidarda bulunan halkına düşman ve Japon işgali sırasında işbirliği yapmış sınıflara karşı verdiği bir iç savaş.⁷⁴ İç savaş bir anda uluslararası alanda önemli bir yere yükseldi çünkü farklı sınıf çıkarlarını savunan iki küresel cephe arasındaki geniş toplumsal kavgayı temsil ediyordu. Tüm sosyalist hükümetler Kuzey Kore'yi desteklerken, ABD emperyalizmi ve Japonya ile Batı Almanya dahil olmak üzere diğer emperyalist ülkeler de Güney Kore hükümetini destekledi.

Kore Savaşı birkaç yıl gibi kısa bir süre içinde dünyadaki siyasal ve askeri durumun ne kadar çok değiştiğini göstermiştir. Savaş sırasında tüm emperyalistler Birleşik Devletler komutası altına girmiştir. Birbirleriyle didişmek yerine, sınıf çıkarlarında birleşerek sosyalist bloka savaş açmışlardır.

⁷³ Yine 1945 yılı yaz aylarında toplanan Potsdam Konferansı'nda.

⁷⁴ Bruce Cumings, *The Korean War: A History* (New York: Modern Library, 2010)

Kore Savaşı'nın
getirdiği yıkım,
Pyongyang 1950

Savaşta Kuzey Kore Ordusu'na sosyalist devrimini zafere ulaştırmış Çin Halk Cumhuriyeti'nden yüzbinlerce asker destek vermiştir. Sovyetler Kore Savaşı'na dahil olmasa da, Sovyet yapımı silah ve teçhizat Kore ve Çin birliklerine ulaştırılmıştır. Emperyalist tarafta ise ABD ordusunun yanında 26 kapitalist ülke silahlı kuvvetleri savaşmıştır.⁷⁵

ABD'li komutanlar savaşa girdiklerinde tüm Kore Yarımadası'nı güneydeki ABD destekli kukla rejim etrafında birleştireceklerini düşünüyorlardı. Ancak Çin destekli Kuzey Kore birlikleri Birleşik Devletler ve müttefiklerini püskürterek 38. paralelin güneyine atmıştır. Bu aşamada savaş yenilememe durumuna gelmiş ve çatışmalar imzalanan ateşkesle durmuştur. Ateşkesten sonra bir barış antlaşması imzalanmadığı için iki taraf teknik olarak altmış yıldır savaş halindedir.

CHURCHILL NÜKLEER İMHA İSTERKEN, ABD "KUŞATMA" SİYASETİNİ TERCİH EDİYORDU

2. Dünya Savaşı sırasında Britanya Başbakanı olan Winston Churchill, ABD kapitalist medyasında Birleşik Devletler'in akıllı ve mükemmel bir müttefiki, Soğuk Savaş'ın önde gelen ismi olarak tanıtılır.

⁷⁵ Ç.N: Adnan Menderes hükümeti döneminde NATO'ya girebilmek için Türk Silahlı Kuvvetleri de "Şimal Yıldızı" kod adıyla tugay seviyesinde bir birlik göndermiştir. 1950-52 arasında 3 yıl görev yapan tugay ağır zayıat vermiş 741 asker ölmüş, 2147 asker yaralanmıştır. 234 asker esir düşmüş, 175 asker de kaybolmuştur.

Churchill, Sovyetler Birliği Orta ve Doğu Avrupa'dan çekilmesi ve iktidarı bu ülkelerdeki ABD, Britanya ve Fransız emperyalizminin kapitalist müttefikleri olan eski egemen sınıflara bırakmaması durumunda nükleer silahlarla Sovyetler Birliği'nin imha edilmesini savunuyordu. Churchill'in acelesi vardı ancak onun da öngördüğü gibi Sovyetler Birliği de nükleer teknolojiye ilerleme sağladı ve atom bombasına sahip oldu. "Akıllı başında olan hiç kimse sonsuz bir zamanımız olduğunu düşünmez. Olayları olgunlaştırmalı ve hızla sonuca bağlamalıyız."

ABD Başkanı Harry Truman⁷⁶ ve geleneksel ABD dışışleri mekânizmaları Churchill'in hedeflerini paylaşmakla beraber SSCB ile doğrudan bir karşı karşıya gelişin çok tehlikeli olduğunu ve dünya kapitalizminin varlığını tehdit edebileceğini düşünüyordu. Bunun yerine ABD bütün dünyada anti-komünist askeri ittifaklar kurmaya başladı.

1949 yılında Birleşik Devletler, Avrupa'daki emperyalist ülkelerin tamamını Pentagon'un liderliği altında toplayan NATO'yu kurdu. Birleşik Devletler yeni anti-komünist ittifaklar sistemini Eisenhower yönetimi (1953-61) döneminde de sürdürdü, bu kapsamda Güneydoğu Asya için SEATO⁷⁷ (1954) ve Ortadoğu için Bağdat Paktı (CENTO)⁷⁸ kuruldu (1955).

"KUŞATMA" SİYASETİ, ÖZGÜRLÜĞÜ İÇİN SAVAŞAN EZİLEN HALKLARA KARŞI BİR SAVAŞTI

Sovyetler Birliği başarıyla kendi nükleer silah programını geliştirip, sosyalist ekonomiye büyük bir parasal ve toplumsal yük getirme pahasına, Birleşik Devletler ile askeri olarak eşit seviyeyi yakaladığı zaman Birleşik Devletler "kuşatma" adını verdiği stratejik seçeneği benimsedi.

"Kuşatma" savunmaya dayalı bir stratejiyi ifade ederken, aslında ulusal kurtuluş hareketlerine karşı verilen ve sosyalist ülkelerin içinde

⁷⁶ Ç.N: Harry S. Truman (1884-1972) 1945-53 yılları arasında ABD'nin 33. Başkanı olarak görev yapmış siyasetçi.

⁷⁷ Ç.N: 1977 yılında kapatılan kurumun merkezi Tayland'ın Bangkok kentiydi. İttifak üyeleri şunlardı: Avustralya, Yeni Zelanda, Pakistan, Filipinler, Tayland, Fransa, Birleşik Krallık, ABD.

⁷⁸ Ç.N: 1979 yılında kapatılan kurumun merkezi Ankara'ydı. İttifak üyeleri şunlardı: İran, Irak, Pakistan, Türkiye, Birleşik Krallık.

sürdürülen yıkıcı faaliyetleri de içeren bir bitmeyen-savaş stratejisiydi. Birleşik Devletler her ulusal kurtuluş hareketini SSCB'nin olası bir müttefiki olarak görüyordu. Birleşik Devletler Kongo'dan⁷⁹ Vietnam'a⁸⁰, İran'dan⁸¹ Guatemala'ya⁸² kadar çok sayıda ülkede gizli harekâtlar yapıp, suikastlar düzenledi. Şili⁸³ ve Brezilya⁸⁴ örneklerinde görüldüğü

79 Ç.N: Patrice Emery Lumumba (1925-1961) Kongolu siyasetçi ve bağımsız Kongo Cumhuriyeti'nin ilk başbakanı. Önceden Belçika sömürgesi olan Kongo'da Lumumba önderliğinde yükselen bağımsızlık hareketinin engellenemediği görülünce içeriden bölünmüştür. Lumumba, Genelkurmay Başkanı Joseph Desire Mobutu (1930-1997) tarafından devrilmiş ve öldürülmüştür. Mobutu ülkeyi, darbeye de yardım eden ABD, Britanya ve Belçika desteğiyle ölümüne kadar diktatörlükle yönetmiştir.

80 Ç.N: 2. Dünya Savaşı'nın ardından Fransız sömürgesi olan Vietnam 2 Eylül 1945 günü bağımsızlığını ilan eder. Savaş sırasında demokrasi söylemlerini yücelten Fransa, eski sömürgesini bırakmak istemeyince savaş başlar. Ho Şi Minh (1890-1969) liderliğindeki komünistler uzun bir savaşın ardından Fransızları mağlup etmeyi başarır. Taraflar barış için 1954 yılında Cenevre'de antlaşma imzalarlar. Buna göre Vietnam iki bölgeye ayrılır. Kuzey Vietnam bağımsız olarak tanınsa da güneyin durumu belirsiz bırakılır. ABD başta olmak üzere emperyalistler bu bölgeyi ellerinden bırakmak istemedikleri için yönetime kendi yandaşları olan Ngo Dinh Diem'i (1901-1963) getirirler. Güney yönetimi, Kuzey ile birleşmeyi reddeder. Sömürgeciliğe karşı tüm Vietnam'ı özgürleştirmek için savaşan Vietnamlılar verdikleri çok ağır kayıplara rağmen 1975 yılında son ABD ve Güney Vietnam birliklerini de bozguna uğratarak bağımsızlıklarını kazanırlar.

81 Ç.N: 15-19 Ağustos 1953 tarihinde Birleşik Krallık ve ABD tarafından düzenlenen askeri darbeye, seçimle başa gelmiş olan Muhammed Musaddık (1882-1967) hükümeti devrilir. Musaddık'ın İran'ın zengin petrol kaynaklarını millileştirip yabancı sermayeyi ülkeden atma siyaseti tersine çevrilir. Bundan sonra 1979 yılına kadar iktidarda kalacak olan Muhammed Rıza Şah Pehlevi (1919-1980) dönemi başlar.

82 Ç.N: 18-27 Haziran 1954 tarihinde ABD tarafından Guatemala'da gerçekleştirilen darbeye demokratik yollardan seçilmiş olan Cumhurbaşkanı Jacobo Arbenz Guzman (1913-1971) devrilir. Arbenz'in uyguladığı tarım reformu ve tanıdığı işçi hakları özellikle adada faaliyet gösteren ABD şirketi United Fruit Company tarafından kendi varlıklarına tehdit olarak değerlendirilmiş ve darbe planlanmıştır.

83 Ç.N: 11 Eylül 1973 tarihinde ABD desteğiyle düzenlenen darbeye seçimle başa gelmiş olan Şili Devlet Başkanı Salvador Guillermo Allende Gossens (1908-1973) devrilir ve öldürülür. Başa geçen General Augusto Jose Ramon Pinochet Ugarte (1915-2006) 1990 yılına kadar ülkeyi sıkıyönetimle yönetir. Yapılan sayısız katliam ve insan hakları ihlallerinin yanı sıra ABD sermaye çevrelerinin talepleri uyarınca ülke kaynakları yağmalanır.

84 Ç.N: 31 Mart 1964 tarihinde Brezilya Devlet Başkanı João Belchior Marques Goulart (1918-1976) ABD destekli bir askeri darbeye devrilir. Brezilya 1985

gibi özellikle Latin Amerika'da faşist askeri darbeler düzenlediler. Endonezyalı komutanlarla işbirliği halinde Washington yönetimi tarafından 1965 yılında girişilen karşı-devrimde 1 milyondan çok insan öldürüldü.⁸⁵

Kore Savaşı'ndaki asıl muharebeler 1953 yılına gelindiğinde sona ermiş olsa da, 1960'lı yılların başında Birleşik Devletler ve müttefikleri önce Vietnam, sonra da Laos⁸⁶ ve Kamboçya'da⁸⁷ tam boy savaşın içine girdiler.

1990 yılında SSCB'nin çöküşüne kadar, bir tarafında emperyalizmin diğer tarafında sosyalist hükümetlerin olduğu çok sayıda çatışma yaşandı. Bu çatışmalar küçük ölçekli olsa da yeni dönemin küresel karşı karşıya geliş durumunun belirgin örnekleridir. Aslına bakılırsa neredeyse dünyanın tamamında yeni mücadele yöntemi kapitalist emperyalizm ile sosyalizm ve ulusal bağımsızlık için mücadele veren müttefikleri ekseninde geliyordu. Hiçbir siyasi hareket veya akım bu küresel gerçeğin dışında hareket edemiyordu.

Güney Afrika'da emperyalizm ırkçı ve ayrımcı hükümeti⁸⁸ desteklerken, Sovyetler Birliği ve sosyalist blok ülkeleri Afrika Ulusal

yılına kadar askeri rejimle yönetilir.

- ⁸⁵ Ç.N: 30 Eylül 1965 günü Endonezya'daki Sukarno (1901-1970) iktidarına karşı bir başarısız darbe girişimi yaşanır, bazı ordu komutanları öldürülür. Hollanda'dan bağımsızlığın kazanılmasında önemli rol oynayan ve ülkenin ilk cumhurbaşkanı olan Sukarno ülkede önemli bir güç haline gelen Endonezya Komünist Partisi ile işbirliğiyle suçlanır. Darbe girişiminin üzerine ABD destekli ordu birlikleri Sukarno taraftarlarına, muhaliflere ve komünist parti üyelerine yönelik tasfiyeye girişir. 1966 yılı başına kadar süren katliamlarda 1 milyonun üzerinde insan öldürülmüştür. İktidara gelen General Suharto (1921-2008) 1998 yılına kadar ülkeyi baskı içinde yönetir.
- ⁸⁶ Ç.N: Komünist Pathet Lao hareketiyle Laos monarşisi arasında 1953-1975 yılları arasındaki iç savaş komünistler kazanmıştır. Monarşi tarafını ABD, Britanya ve Güney Vietnam desteklerken, komünistler Kuzey Vietnam, Çin ve Sovyetler Birliği'nden yardım görmüştür.
- ⁸⁷ Ç.N: Kızıl Kmerler olarak da bilinen Kampuçya Komünist Partisi, ABD yanlısı Khmer Cumhuriyeti'ne karşı savaşı ve 1975 yılında iktidarı alır. Ancak yapılan katliamlarla tepki çeken rejim 1979 yılında Vietnam destekli Kampuçya Halk Cumhuriyeti birlikleri tarafından devrilir.
- ⁸⁸ Ç.N: Apartheid olarak da bilinen bu ayrımcı politika 1948-1994 arsında iktidarda olan Ulusal Parti uygulamasıdır.

Kongresi'ni⁸⁹ destekliyordu. Aynı eksende mücadele Angola⁹⁰, Mozambik⁹¹ ve Gine-Bissau'da⁹² yaşanmıştır. Washington yönetimi Portekiz sömürge yönetimlerini desteklerken, sosyalistler de ulusal kurtuluş hareketlerine silah, para, diplomatik yardım ve bazen askeri birlik şeklinde destek vermiştir.

Ortadoğu'da emperyalizm İsrail rejimi ve feodal monarşileri desteklerken, Sovyetler Birliği ve sosyalist blok Arapların mücadelesine yardım eli uzattı. Sovyetler Birliği ayrıca Mısır, Suriye, Irak ve Libya'da gelişen ulusal burjuva rejimlerine diplomatik ve askeri yardım yaptı. (Sovyetler Birliği 1948 yılında kurulan İsrail ile ilk başlarda faydacı bir bakışla - ve Arap dünyasındaki komünizm davasına çok olumsuz etkileri olacak şekilde - dostluk ilişkileri geliştirmeye çalışsa da bu dönem çok kısa sürdü.)

Benzer bir durum Latin Amerika'da – Washington'un sürekli olarak arka bahçesi saydığı - yaşandı. 1959 yılında Kübalı devrimciler⁹³ Batista⁹⁴ diktatörlüğünü devirip, bağımsızlıklarını korumaya çalıştıklarında Sovyetler Birliği ve sosyalist bloktaki devletlerin desteğini aldılar. ABD emperyalizmi ve müttefikleri devrimi

⁸⁹ Ç.N: Kısaca ANC olarak da bilinen hareket halen iktidardadır. 1994 yılındaki seçimlerde Nelson Mandela (1918-2013) ile ilk kez iktidara gelmiştir.

⁹⁰ Ç.N: Sömürgeci Portekiz'de 1974 yılında yaşanan Karanfil Devrimi'nin ardından bağımsızlığını ilan eden Angola'da iktidarı alan solcu MPLA ile sağcı UNITA arasında 2002 yılına kadar iç savaş sürmüştür. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber ABD bölgede ırkçı Güney Afrika ordusu üzerinden hareket etmeyi tercih etmiştir. İktidardaki MPLA hükümeti ise sosyalist Küba'dan yardım istemiştir. Küba birlikleri 1988 yılında sona eren Cuito Cuanavale Muharebesi'nde Güney Afrika birliklerini yenmeyi başarmıştır.

⁹¹ Ç.N: Benzer şekilde 1975 yılında bağımsızlığını ilan eden Mozambik'te iktidardaki solcu FRELIMO ile sağcı RENAMO arasındaki iç savaş 1992 yılına kadar sürmüştür ve Angola İç Savaşındakine benzer bir taraflaşmayla devam etmiştir.

⁹² Ç.N: Portekiz'den bağımsızlığını kazanan Gine-Bissau'da 1974-1980 arasında solcu PAIGC liderlerinden Luis Cabral (1931-2009) başa geçer. Ancak 1980 yılında yapılan askeri darbeyle João Bernardo Vieira (1939-2009) başa geçer.

⁹³ Ç.N: Önderliğini Fidel Alejandro Castro Ruz'un (1926-2016) yaptığı 26 Temmuz Hareketi daha sonra Küba Komünist Partisi'ne dönüşecektir.

⁹⁴ Ç.N: Fulgencio Batista Zaldivar (1901-1973) Küba Devrimi'yle alaşağı edilen diktatör.

alaşağı etmek için önce adayı işgal etti, sonra da abluka altına aldı. Küba'nın sosyalist yönelimi özellikle 1959-61 döneminde oldukça belirginleşti.

ABD emperyalizminin hamlelerine karşı Küba ve sosyalist blok, Nikaragua⁹⁵, El Salvador⁹⁶, Guatemala⁹⁷, Dominik Cumhuriyeti, Haiti, Kolombiya⁹⁸ ve diğer ülkelerde emperyalist destekli diktatörlüklere karşı savaşan devrimcilere siyasal destek sağladılar. Bir tür doğrudan ABD sömürgeciliği yaşamakta olan Porto Riko'daki bağımsızlık mücadelesi de bu kapsamda değerlendirilebilir.⁹⁹

1970 yılında sosyalist bir hükümetin seçimle başa geldiği Şili'de Küba ve sosyalist blok rejime siyasal destek sundu. Ancak ABD emperyalizmi, kapitalizmi korumak amacıyla faşist bir askeri darbe planlayarak gerçekleştirdi; olaylar sırasında on binlerce ilerici insan katledildi. ABD destekli benzer darbeler Brezilya, Arjantin, Uruguay, Bolivya ve diğer Latin Amerika ülkelerinde de yaşandı.

EMPERYALİZMİN SAVAŞ ÇIKARTMA GÜDÜSÜ YENİ ŞEKİLLERDE DEVAM EDİYOR

Tarihe nesnel bir bakış açısıyla bakıldığında Lenin'in 1916 yılında bahsettiği emperyalizmin savaş çıkartma güdüsünün asla yok olmadığı ve sadece şekil değiştirdiği görülecektir. Emperyalizm açıktan veya gizli şekilde bitmeyen bir savaşın içindedir, bu savaşta diğer emperyalistleri değil devrimci veya komünist güçleri hedef almaktadır.

- ⁹⁵ Ç.N: Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSLN) günümüzde iktidardadır.
- ⁹⁶ Ç.N: Farabundo Martí Ulusal Kurtuluş Cephesi. Günümüzde bu partinin adayı Mauricio Funes (d. 1959) cumhurbaşkanıdır.
- ⁹⁷ Ç.N: Guatemala Ulusal Devrimci Birliği (URNG)
- ⁹⁸ Ç.N: Öne çıkan örgütler Kolombiya Devrimci Silahlı Kuvvetleri-Halkın Ordusu (FARC-EP) ve Ulusal Bağımsızlık Ordusu (ELN) ile Kolombiya Devleti arasında 2012 yılında başlayan barış görüşmeleri 2016 yılında başarıyla sona ermiştir.
- ⁹⁹ Ç.N: 1898 yılındaki İspanyol-Amerikan savaşının ardından ABD tarafından ilhak edilen ülke ABD toprakları sayılmaktadır. Porto Riko'da doğanlar ABD vatandaşı sayılmaktadır ancak ada halkı başkanlık seçimlerinde oy kullanamamaktadır. Adada güçlü bir bağımsızlık yanlısı akım mevcuttur.

Bu çok geniş ölçekli küresel sınıf savaşında her iki tarafın da zaferleri ve yenilgileri vardır. Ancak genel olarak dünyadaki eğilim – nesnel tarihsel eğilim – 1945-70’ler döneminde işçi sınıfı devrimleri ve ulusal kurtuluş güçlerinden yanadır.

Daha sonra sosyalist blokta Sovyetler Birliği ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ideolojik ve siyasal bir tartışmayla başlayarak devletler arası bir çatışmaya evrilen durum güç dengesini değiştirmiştir.

Saldırılarını toptan sosyalist blok ülkelerine yöneltmek yerine Çin-Sovyet ayrışmasını kaşıyan ABD, Çin Halk Cumhuriyeti yönetimini yanına çekerek onu Sovyet karşıtı ittifaka dahil etmiş oldu. Bu durum 1970’li yılların sonuna doğru iyice pekişti ve 1980’lerin sonuna kadar devam etti. Başka eserlerde bu ayrışmayı ve bunun küresel sınıf savaşına, hatta Sovyetler Birliği’nin kade-rine etkilerini ayrıntısıyla inceleyeceğiz.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin (SBKP) özünden uzaklaşmasının bir işareti olarak, Mihail Gorbaçov¹⁰⁰ liderliğindeki partinin dış politikasını üzerine inşa ettiği emperyalizm kavramının tamamen sakat olduğu görülmelidir. Gorbaçov ve önde gelen diğer Sovyet liderleri, Doğu Avrupa’nın yeniden emperyalist kampın içine çekilmesine izin vermeleri halinde Birleşik Devletler’le yaşanan gerilimin sona ereceğini düşündüler.

Gorbaçov, ulusal kurtuluş hareketlerine verilen yardımda gözle görülür bir azalmanın işaretlerini vermeye başladı. Bu mantığa göre atılacak bu adım Sovyet ekonomisine yardımcı olacak, ABD de bu adıma benzer adımlar atınca dünya barış içinde bir yer haline gelecekti. Washington yönetimi, Irak’a yoğun bir bombardımana hazırlanırken, Birleşmiş Milletler’de Gorbaçov eski müttefiki Irak’a sırtını dönerek askeri harekâta boyun eğdi.¹⁰¹

¹⁰⁰ Ç.N: Mihail Sergeyeviç Gorbaçov (d.1931) 1985-91 arasında SBKP Genel Sekreteri.

¹⁰¹ Ç.N: Körfez Savaşı (17 Ocak - 28 Şubat 1991) Irak’ın Kuveyt’i 2-4 Ağustos 1991 tarihinde işgal etmesi üzerine başlamıştır. Irak Ordusu yenilse de Saddam Hüseyin (1937-2006) iktidarda kalır. Kuzey Irak’ta uçuşa yasak bölge ilan edilir. Birleşmiş Milletler denetiminde Irak’ın silahsızlandırılmasına yönelik uygulamalar başlatılır.

Lenin'in yaptığı analiz olmadan, basit bir tarih bilinciyle bile Gorbaçov'un yönelimlerinin yanlışlığı görülebilir. 1983 yılında yani Gorbaçov'un liderliğe adım atmasından iki yıl önce, Birleşik Devletler "Operation Urgent Fury" adı verilen askeri harekât sonucunda Grenada'yı işgal etti.¹⁰² 1989 yılı Aralık ayında, Gorbaçov Sovyet devleti ve ordusunu parçalamaya hazırlanırken, ABD bu kez "Operation Just Cause" adı verilen askeri harekâtla Panama'yı işgal eder.¹⁰³ Sovyet "Şeytan İmparatorluğu"nu yenmeye ant içmiş Reagan, sınırlı "nükleer savaş"a dayanan saldırgan bir askeri strateji planlamıştır ve iddia edildiği gibi geri adım atmaya niyeti yoktur.

Sovyetler Birliği'nin verdiği tavizlere kendi tavizleriyle cevap vermek yerine, Birleşik Devletler karşı tarafa sunduğu taleplere sürekli yenilerini ekliyordu. Emperyalizmin uyguladığı bu basınç, sonunda Sovyet rejiminin alaşağı edilmesine varan süreci hızlandırdı – bu konu ileride yayınlanacak başka bir eserde daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Emperyalizmin sosyalist bloktan kopardığı ödünlerle yetinmeyeceği gibi, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin devrilmesi de dünyaya barış getirmedi. Sadece yeni bir emperyalist saldırganlık ve savaşlar çağı açılmış oldu.

Dünyanın değişmesine rağmen Lenin'in temel önermesi olan savaşın kapitalizmin emperyalist aşamasının belirgin bir

¹⁰² Ç.N: Karayipler'de küçük bir ada devleti olan Grenada 1974 yılında Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını kazanır. 13 Mart 1979 tarihinde Maurice Rupert Bishop (1944-1983) liderliğindeki devrimci New Jewel Hareketi iktidarı bir kalkışmayla ele geçirir. İktidardaki parti içindeki çekişmeler sonucu Bishop devrilip öldürülünce ortaya çıkan kaos ortamından faydalanan ABD silahlı kuvvetleri adayı işgal eder. 25 Ekim-15 Aralık 1983 arasında Grenada Ordusu ve adadaki Kübalı askeri eğiticiler yenilir. Askeri harekât ABD emperyalizminin sosyalist bir devlete doğrudan saldırarak rejimi değiştirdiği ilk örnek olması açısından önemlidir.

¹⁰³ Ç.N: Latin Amerika'da ABD yanlısı bir siyaset tutturana ve doğrudan CIA'den maaş alan Panama Devlet Başkanı Manuel Noriega (d.1934), başta Panama Kanalı olmak üzere çok çeşitli ekonomik ve siyasal sebeplerle ABD tarafından tercih edilmemeye başlar. Ülkede en son yaşanan seçim yolsuzluğu ardından seçimleri geçersiz sayarak diktatörlüğünü ilan eden Noriega, 20 Aralık 1989 günü başlayan doğrudan ABD askeri harekâtıyla devrilir. 2006 yılına kadar ABD hapishanelerinde kalan Noriega şu anda Panama'da tutuklu durumdadır.

özelliği olduğu tamamen geçerliliğini koruyor. Bu anlayış dünya çapında sosyalist hareketin stratejik perspektiflerinde merkezde olmalıdır. Kapitalist baskıyı yenip insanlar arasında işbirliği temelinde yeni bir dünya kurmak için verilmesi gereken anti-emperyalist kavganın temeli bu anlayışa dayanmalıdır. Savaşsız bir dünya!

“İLK AMACIMIZ, YENİ BİR RAKİBİN YENİDEN
ORTAYA ÇIKMASINI ENGELLEMEKTİR”

Emperyalizmin Tek Kutuplu Dönemi ve Olası Çözölüşü

Sovyetler Birliğı’nin dağılması ve soğuk savaş döneminin sona ermesi küresel emperyalizmi ve dünya siyasetini yeniden biçimlendirdi. Emperyalizm özündeki mantığı kavramadan yapılan değerlendirmelerde artık “barış payı”¹⁰⁴ dönemi olacağını öne sürülürken, soğuk savaşın ardından ABD ve küçük ortaklarının artık savaş çıkartmak ve işgallere girişmek durumunda kalmayacakları öne sürüldü. Bu yanılsamaya göre artık tek başına kalmış olan süper güç hiçbir olası rakip tarafından tehdit edilmeyeceğı için barış ve huzur hüküm sürecekti.

Sovyetler Birliğı’nin dağılmasından sonra geçen çeyrek yüzyılda Birleşik Devletler iddia edilenin tam tersine sürekli olarak savaş halinde oldu ve “sürekli savaş” durumuna göre örgütlenen iki partili bir askeri bakışa sahip. ABD dünyanın 100’ün üzerinde ülkesindeki 900’den çok askeri üssüyle faaliyetlerine devam ediyor.

TEK KUTUPLU DÜNYANIN KURULUŞU

1992 yılında dönemin ABD Savunma Bakanlığı Müsteşarı Paul Wolfowitz¹⁰⁵ soğuk savaş sonrası için stratejik belgenin hazır-

¹⁰⁴ Ç.N: Savaş ve silah sanayisi için harcanan kaynakların eğitim ve sağlık gibi barış zamanı harcama kalemlerine aktarılması.

¹⁰⁵ Ç.N: Paul Dundes Wolfowitz (d.1943) ABD’li devlet adamı. Savunma

lanmasıyla görevlendirilmiştir. Tamamen iç dolaşım için hazırlanan bir belgedir, bu yüzden kesin egemenlik ihtiyacı açıkça dile getirilir:

İlk hedefimiz yeni bir rakibin yeniden ortaya çıkmasını engellemektir. Yeni bölgesel savunma stratejimiz buna dayanmalıdır. Buna bağlı olarak kaynakları tamamen ele geçtiğinde küresel güç dengesini değiştirebilecek olan bölgelere düşman güçlerin girmesine engel olmak için çalışmalıyız. Bu bölgeler Batı Avrupa, Doğu Asya, eski Sovyetler Birliği bölgeleri ve Güneybatı Asya [Ortadoğu – editörün notu] olarak sıralanabilir.

Bu hedefe ek olarak üçlü bir açılım vardır:

İlk olarak ABD yeni bir düzeni kurup koruyabilecek güçte liderlik özellikleri göstermelidir. Bu liderlik altında olası rakiplere onların çıkarlarının korunduğu hissettirilmeli ve daha büyük veya saldırgan hedefler peşinde koşmalarının anlamsızlığı gösterilmelidir. İkinci olarak savunma sanayisi dışı alanlarda ileri derecede gelişmiş sanayiye sahip ulusların liderliğimize meydan okumalarının veya kurulmuş siyasal ve ekonomik düzeni altüst etmeye soyunmalarının önüne geçmeliyiz. Son olarak daha büyük bir bölgesel veya küresel role soyunan olası rakipleri caydırıcı önlemler alacak mekanizmaları sağlamlaştırmalıyız.

Belge, bu yazılanların ardından en önemli konu olarak da “Dünyadaki sürmekte olan düzenin arkasında ABD’nin olduğu hissettirilmelidir” ifadesini içeriyor.

Emperyalistler arası rekabete set çekip, “ileri derecede gelişmiş sanayiye sahip” diğer ulusların ABD liderliğine meydan okumalarını engellemek için bu ülkelerin çıkarlarını “savunma sanayisi dışı alanlarda” genişletmelerine izin verilmesi gerekir. Diğer bir deyişle: Diğer emperyalistlerin yürürlükteki dünya düzeni sınırları içinde zenginleşmelerine izin verilmelidir.

Bakan Yardımcılığı ve Müsteşarlığı, Endonezya Büyükelçiliği, Johns Hopkins Üniversitesi Dekanlığı ve Dünya Bankası Başkanlığı yapmıştır. Dünya Bankası’nda iki yıl görev yaptıktan sonra ortaya çıkan yolsuzluk skandalının ardından 2007 yılında istifa etmek zorunda kalmıştır.

Körfez Savaşı denetimsiz ABD egemenliğinin yeni dönemini işaret ediyordu. Fotoğrafta 1990 yılında Paul Wolfowitz (en soldaki) ve Dick Cheney (soldan üçüncü) askeri liderlerle beraber görülüyor.

Belge öz itibariyle daha çok dünya ülkesinin sosyalist tarafa geçmesini engelleyici bir savunma stratejisi olan “kuşatma” siyasetinden açıkça bir kopuşu ifade etmektedir. Onun yerine ABD rakipsiz silahlı gücünü kullanarak “uluslararası ilişkileri ciddi bir şekilde rahatsız eden” “haydut devletler”e önleyici saldırılar düzenleyerek bu ülkelerdeki rejimi değiştirmelidir.

Belgede gelecekteki askeri harekâtlar için “Birleşik Devletler bir arada hareket etme olanağı olmadığı durumlarda tek başına hareket etme kabiliyetine sahip olmalıdır.” denilmekteydi. Askeri ittifakların tekil örneklerde “bir arada birlikte hareket etme olanakları yarattığı” belirtilirken, belge bu tür ittifakları sadece geçici birer bir araya gelme olarak görmektedir.

Belge basına sızdırıldığında Washington’da ve dünyada karışıklığa yol açtı. Wolfowitz’in açıkça küresel egemenlik çağrısı yapması ve ABD müttefiklerinin sınırlandırılmasını söylemesi en hafif deyimle saygısızlıktı. George H. W. Bush¹⁰⁶ yönetimi belgeyi inkâr

¹⁰⁶ Ç.N: George Herbert Walker Bush (d. 1924) ABD’li siyasetçi. 1981-89 arası Başkan yardımcısı, 1989-93 arası da 41. ABD Başkanı.

etti ve Senatör Edward Kennedy ise belgeyi eleştirerek “21. yüzyıl Amerikan emperyalizmi çağrısı” olarak mahkûm etti. Soğuk savaş askeri yapılanması içindeki bazı uzmanlar ise bu davranışı pervasız ve maceracı olmakla suçlamıştır.

Bu eleştirilere ve inkârlara rağmen Wolfowitz belgesi o dönemden sonra ABD stratejik yönelimlerinin çerçevesini oluşturdu. Tek kutuplu ABD egemenliği bir fikir değil, Soğuk Savaş’ın ardından meydana gelen somut bir durumdu ve başa gelen her ABD yönetimi de bunu kendince korumaya çalıştı. Clinton¹⁰⁷ yönetimi resmi olarak olmasa da belgenin özünü kabul etti, George W. Bush¹⁰⁸ döneminde ise bizzat belgenin yazarları ülkenin dışışleri ve “savunma” siyasetine yön veren kurumların başındaydılar. 1992 yılında ortaya atılan bakış Bush’un “ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi” haline geldi.

Yıllar süren pervasız ve yıkıcı savaş döneminin ardından ABD’nin küresel görünüşünü düzeltmeye çalışan Obama’nın¹⁰⁹ uyguladığı dış siyaset yeniden saldırgan ve tek taraflı bakış açısını gündeme getirdi, düşman uluslarla ilişkilerde “hesaplaşma” vurgusu yapılırken, müttefikler arasında “çok yönlülük” ve “işbirliği” çağrısı yapıldı. Gerçekte ise Obama yönetimi önleyici ve tek yanlı askeri harekâtlarda bulunmuş, başka ülkelerde rejim değişikliği çabalarına girmiş ve ABD Silahlı Kuvvetlerinin hâlâ küresel güvenlikten sorumlu olduğunu vurgulamıştır. Kullanılan araçlar farklı olabilir – cezalandırıcı mali yaptırımlar, hava savaşları ve devasa kara harekâtları yerine insansız hava araçlarıyla suikastlar- ancak ABD egemenliğini korumaya dayalı stratejik yönelim aynıdır.

İMPARATORLUĞUN MANTIĞI VE SAVAŞ

Önceden bahsedildiği üzere emperyalizmi savaşa iten esas etken siyasi gruplaşmalar içerisindeki aşırı uçlar değildir, elbette bu tür gruplar izlenen siyaseti etkileme fırsatı çıkınca bunu

¹⁰⁷ Ç.N: William Jefferson “Bill” Clinton (d.1946) ABD’li siyasetçi. 1993-2001 yılları arasında 42. ABD Başkanı olarak görev yapmıştır.

¹⁰⁸ Ç.N: George Walker Bush (d.1946) ABD’li siyasetçi ve 2001-2009 arasında 43. ABD Başkanı.

¹⁰⁹ Ç.N: Barack Hussein Obama (d.1961) ABD’li siyasetçi ve 2009-2017 arasında 44. ABD Başkanı.

değerlendirmeye çalışırlar. Ancak savaşların sorumlusu deli generaller veya Dr. Strangelove¹¹⁰ değildir. Emperyalizmin savaş arzusu geçmişte de bugün de çıkarını kovalayan kapitalist sınıfın eseridir.

Lenin'in işaret ettiği emperyalizmin ekonomik itkileri bahsettiğimiz yeni tek kutuplu dönemin savaşlarının yaşandığı dönemde de geçerlidir. Bu itkilerin içinde açık pazarlara yayılmak, önemli doğal kaynakların denetimi, ticaret yollarının istikrarlı konumda olması ve ulus devletlerin emperyalizme uyumlu küresel finans kurallarına boyun eğmesi sayılabilir. Dev firmalar dünyanın her köşesinde egemen olmak istemektedirler, bunun için önlerindeki her engel kaldırılmalıdır.

Ancak ABD emperyalizmi sadece ABD firmalarının ve mali oligarşinin çıkarlarının ifade edilmesine indirgenemez. ABD emperyalizmi küresel kapitalizmin yönetme aygıtı olarak hizmet eder, böylelikle gündelik siyasal çıkarların ötesine geçerek günümüzdeki dünya düzeninin korunmasına yarar. Son dönemdeki savaşlar da imparatorluğun bu iç mantığına uygun şekilde yürütülmektedir, hem gelişmekte olan ülkelere hem de Washington'un müttefiklerine yeni tek kutuplu dünya düzeninde ABD egemenliğinin tartışılmayacağı gösterilir.

Elbette eğer emperyalist iktidar sahipleri niyetlerini açıkça belirtmiş olsa emekçi halkın çok az bir kesimi süreklileşmiş bir savaşa ve 1 trilyon dolar bütçeli bir askeri yapılanmaya onay verecektir. Bu yüzden her askeri saldırganlık için bir bahane bulunmaktadır. Dile getirilmeyen küresel egemenlik veya kâr arayışı yerine kulağa daha hoş gelen "ulusal güvenlik", "insani yardım", "şeytani diktatörler", "teröre karşı savaş" gibi söylemler tercih edilmektedir.

Soğuk Savaş'ın savaşın hemen ardından Genelkurmay Başkanı General Colin Powell¹¹¹, Army Times adlı ordu gazetesi muhabirine şunları söyler: "Elimizde şeytan kalmadı, kötü adam kalmadı.

¹¹⁰ Ç.N: Dr. Strangelove, Soğuk Savaş'ı eleştiren 1964 yılı ABD-Birleşik Krallık yapımı bir kara mizah sinema filmidir. Stanley Kubrick tarafından yönetilen filmde Dr. Strangelove karakteri ABD Hükümeti için çalışan eski-Nazi bir bilim adamıdır ve Peter Sellers tarafından canlandırılır.

¹¹¹ Ç.N: Colin Luther Powell (d.1937) ABD'li devlet adamı ve ABD Silahlı Birliklerde emekli orgeneral. 1989-1993 döneminde Genelkurmay Başkanlığı yapmıştır. 2001-2005 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı yapmıştır.

Elimizde sadece Castro¹¹² ve Kim İl Sung¹¹³ var.” Powell’ın söyleminden de anlaşılacağı gibi ABD emperyalizminin elinde tuttuğu devasa askeri yapılanmaya ve giriştiği askeri maceralara bahane olarak göstermek için “şeytanlara ve kötü adamlara” ihtiyacı vardır. Sahibinin sesi medya kuruluşları sayesinde sürekli olarak yeni şeytanlar ve kötü adamlar üretilmektedir.

TARAFSIZLIĞIN SONU

Sovyetler Birliği’nin ve Doğu Avrupa sosyalist devletlerinin dağılması, Batılı banka ve firmalar için bu ülkelerin daha önceden kamuya ait olan varlıklarını özelleştirmeler eliyle yağmalayarak olağanüstü kârlar elde etme fırsatı doğurdu. Sosyalist devletlerin varlığı küresel ölçekte de kapitalist yayılmanın önünde önemli bir duvar oluşturunuyordu. Sosyalizmin küresel bir güç olarak ortadan kalkması tekeli kapitalizmin önündeki tüm engelleri kendiliğinden ortadan kaldırmadı.

Gelişmekte olan kapitalist devletlerin tamamı ABD veya diğer emperyalist devletlerin egemenliği altındaki çağdaş sömürgeler değildi. Siyasal ve ekonomik olarak emperyalizmin etkisini dengeleyici bir özne olarak sosyalist bloğun varlığı eskiden sömürge olan çok sayıda devlete ulusal kalkınma siyaseti izleme olanağı sağlamıştır: bağımsız bir dış siyaset, önemli sektörlerin kamulaştırılması ve devlet destekli sosyal-güvenlik uygulamaları. Bu ülkelerin çoğu kendi iç siyaset uygulamalarında azıllı komünizm düşmanırken, uluslararası alanda Sovyetler Birliği ile işbirliği yapabiliyor ve bu sayede Batı’dan göreceli olarak bağımsız hareket edebiliyorlardı.

Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel siyasete dair meselelerde tarafsız kalmak gibi bir seçenek bulunmuyor. Çok sayıda devlet bu yeni duruma hızla uyum sağlayarak ulusal yönelimlerini ve sosyalizan uygulamalarını derhal küresel kapitalizm tarafından

¹¹² Ç.N: Fidel Alejandro Castro Ruz (1926-2016) Kübalı hukukçu, siyasetçi ve devrimci. 1959 Küba Devrimi lideridir. 1959-1976 arasında Küba Başbakanı, 1976-2008 arası ise Devlet Başkanlığı yapmıştır. 1961-2011 yılları arasında ise Küba Komünist Partisi Genel Sekreteri’ydi.

¹¹³ Ç.N: Kim İl-Sung (1912-1994) 1948-1994 yılları arasında Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti’nin lideridir. 1949-1994 döneminde Kore İşçi Partisi Genel Sekreteri’ydi.

belirlenen kurallara göre değiştirseler de ancak kayıtsız şartsız teslim olmaları kabul ediliyordu. Washington'un planlarına karşı çıkan veya emperyalist sermayenin giremeyeceği engeller koyan herhangi bir ülke kendisini hedef tahtasında buluyordu.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından ABD Irak'a sonra Clinton döneminde Somali'ye¹¹⁴, Sudan'a¹¹⁵, Haiti'ye¹¹⁶ ve Yugoslavya'ya¹¹⁷ (önceki dönemde Sovyetlerle ters düşen uygulamaları sebebiyle Batı tarafından "iyi sosyalist" deniliyordu) saldırıdı. 2001 yılında Afganistan'a karşı "gösteri" savaşı başlatan Bush, rejim değişikliği hedeflediği bir "şer ekseni" listesi – Irak, İran ve Kuzey Kore – açıklamıştır. Birkaç ay sonra Dışışleri Bakan Yardımcısı John Bolton¹¹⁸ Suriye, Libya ve Küba'yı "haydut devlet" olarak tanımlayarak hedef göstermiştir.

Bush ve Obama'nın siyasal tarzı birbirinden farklı olsa da bu liste her başkan değişikliğinde istikrarlı şekilde bir sonraki yönetime devredilmiştir. Washington, amaçladığı rejim değişikliğini gerçekleştirmek için ekonomik savaş, hile ve doğrudan askeri müdahale dahil olmak üzere sayısız yola başvurmuştur.

Emperyalist dış siyasetin bu önleyici müdahaleci özelliklerinin dışında, bir de süregiden olaylara tepkisel olarak geliştirdiği müdahaleler vardır. Günümüzde çok sayıda gerici siyasal özne bunun

¹¹⁴ Ç.N: Sosyalizan yanları ağır basan bir idareye sahip olan Somali Demokratik Cumhuriyeti 1991 yılında patlak veren iç savaş sonrasında dağıldı. Cumhurbaşkanı Siad Barre (1919-1995) devrildi ve ülke kaosa sürüklendi. Bahsedilen müdahale 1992-95 dönemindeki Birleşmiş Milletler Görev Kuvvetidir. Bu kapsamda Somali'de bulunan ABD özel birlikleri 3 Ekim 1993 tarihinde yaşanan ve Mogadişu Muharebesi olarak bilinen çatışmalarda Muhammed Farrah Aidid (1934-1996) kuvvetleri karşısında ağır kayıp vermiş ve ülkeden tamamen çekilmiştir.

¹¹⁵ Ç.N: İkinci Sudan İç Savaşı 1983-2005 yılları arasındaydı. Merkezi Sudan Hükümetine karşı Sudan Halkın Kurtuluş Ordusu arasındaki savaşta taraflar yenişememiştir. Yoğun katliamların yaşandığı savaş sırasında 2 milyon kişinin öldüğü tahmin edilmektedir.

¹¹⁶ Ç.N: 5-29 şubat 2004 tarihleri arasında meydana gelen halk ayaklanmasıyla devrilen Cumhurbaşkanı Jean-Bertrand Aristide (d.1953) yardım bahanesiyle ülkeye asker çıkartan ABD tarafından kaırılmıştır.

¹¹⁷ Ç.N: Yugoslavya Savaşları (1991-2001) eski sosyalist Yugoslavya rejiminin çözölmesinin ardından eř zamanlı olarak çıkan savaşları anlatır.

¹¹⁸ Ç.N: John Bolton (d.1948) ABD'li devlet adamı.

mantığını kavrayarak emperyalizme ve dolayısıyla ABD dış siyasetine yön veren ekiplerin bu davranış kalıplarını kendi lehlerine kullanmaya başlamışlardır. Sağcı veya Batı yanlısı siyasal gruplar kendi ülkelerinde kendi başlarına iktidarı alamayacaklarını bile bile iktidara talip olan kalkışmalara girişirler. Kalkışma şiddetlenip özellikle emperyalist medyanın, ekonomik çıkar sahibi çevrelerin dikkatini çekip beğenisini kazanırsa, emperyalizmin egemenliğini göstermek ve kalıcılığını sağlamak için “bir şeyler yapması” gereği ortaya çıkar. Aslında bu emperyalizmin planda olmasa bile karşıdevrime verdiği desteğin doğası gereği olduğunu gösterir. Artık Sovyetler Birliği tarafından hizaya sokulmayan dış siyaset yöneticileri için askeri maceraların olası riskleri azımsanacak derecede küçülmüştür.

Bu yeni tek kutuplu emperyalizm döneminin temel eğilimi çok sayıda örnekte – Irak, Afganistan, Yugoslavya, Libya - görülebilir.

EMPERYALİZMİN HEDEFİNDE IRAK VAR

Irak'ın kaderi, emperyalizmin birbirini izleyen aşamalarının ve Soğuk Savaş'ın bitişinin ulus devletlere karşı savaşların nasıl başlatıldığının göstergesidir.

1. Dünya Savaşı'nın ardından galip emperyalist güçler eski Osmanlı İmparatorluğu toprakları da dahil olmak üzere dünyadaki sömürgeleri yeniden aralarında pay ettiler. Irak'ın denetimi Osmanlılardan İngiliz sömürgecilerine geçti, bunun yerini sözde bir bağımsızlık adı altında hüküm süren yeni sömürgeci kukla monarşisi aldı. Irak petrollerinin pay edilişi gerçekte olanları anlamak için zihin açıcıdır. Emperyalistler tüm petrol kaynaklarını kendi aralarında pay etmeye karar verdiler. Birleşik Devletler, Britanya, Fransa ve Hollanda %23.75 oranında eşit pay alırken, kalan %5 petrol kralı Kalust Gülbenkyan'a¹¹⁹ gider. Irak'a hiç petrol verilmez.

Komünistler ve ulusalcıların önderliğinde gerçekleşen 1958 Irak Devrimi, ABD Başkanı Eisenhower'a göre “Kore Savaşı'ndan bu yana yaşanan en ciddi kriz” olur. Bölgeye Washington 22 bin,

¹¹⁹ Ç.N: Kalust Sarkis Gülbenkyan (1859-1955) Ermeni asıllı Osmanlı vatandaşı jeoloji mühendisi ve işadamı.

Londra da 6 bin 600 asker gönderse de askeri işgal gerçekleşmez, Sovyetler Birliğı ve Çin yapılan devrimi desteklediklerini açıklarlar.

İzleyen otuz yıl boyunca ABD hükümeti bağımsız ve sosyalizan eğilimlere sahip Irak'ı güçsüzleştirip altını oymak için türlü yollara başvurdu; Bağdat rejimiyle savaş halinde olan sağcı Kürt unsurlara devasa yardımlar verdi, İran ile yaşanan sınır anlaşmazlıklarında Şah'ı destekledi ve son olarak Irak'ı "terörist devlet" ilan etti. Birleşik Devletler, devrim sonrası süreçte komünist ve sol-ulusalcılara karşı Saddam Hüseyin gibi daha sağcı isimlere destek verdi.

Irak, İslamcı mollaların liderliğinde kendi ulusal devrimini yapmış olan İran ile savaşa girdiğinde Birleşik Devletler her iki devleti de güçsüz düşürüp yok etmeyi planladı. O dönemki Dışişleri Bakanı Henry Kissinger¹²⁰ savaşla ilgili gerçek ABD bakış açısını şu sözlerle ifade etmiştir: "Umarım birbirlerini öldürürler." 1 milyonun üzerinde insan öldü.

1990 yılında Sovyetler Birliğı çöküşün öncesindeyken, ABD'li devlet adamlarının gündeminin ilk maddesi büyük enerji kaynaklarına sahip Ortadoğu'da kesin ABD egemenliğinin sağlanmasıydı. Bunun için bölgedeki bağımsız ülkelerin zayıflatılıp buralarda iktidar değişikliği yapılması planları vardı. Wall Street¹²¹'in aklı fikri, mülkiyetinin kamuda olduğu ve denetiminin tamamen Irak burjuvazisinin elinde olan devasa büyüklükteki Irak petrol kaynaklarındaydı. Aynı Irak liderliğinin geçmiş dönemlerde öyle ya da böyle müttefikleri olması umurlarında bile değildi.

Irak, uzunca bir süredir 1961 yılından itibaren İngiliz yarı-sömürgesi konumunda bir monarşi olan Kuveyt ile anlaşmazlık içindeydi. Irak, temelde Kuveyt tarafından cesaretlendirilen ve süreç sırasında Kuveyt'in işine gelecek şekilde İran ile savaşmış, savaşın sonunda mali olarak mahvolmuş durumdaydı. Ek olarak Kuveyt, Irak petrollerine yanal sondaj yaparak müdahale ediyor ve Irak'ın Kuveyt topraklarına girip ilhak etmesine davetiye çıkarıyordu.

¹²⁰ Ç.N: Henry Alfred Kissinger (d.1923) ABD'li diplomat ve devlet adamı. 1973-77 döneminde Dışişleri Bakanlığı yapmıştır.

¹²¹ Ç.N: ABD'deki mali oligarşiyi tanımlayan terim. Bugün New York'ta finans merkezlerinin yoğun olarak bulunduğu caddenin adıdır.

Irak işgal harekâtından önce, Irak'taki ABD elçisi Saddam Hüseyin ile yaptığı görüşmede, böylesi olası bir işgal durumunda ABD'nin askeri olarak müdahale etmeyeceğini ima etti.

Ancak işgal harekâtı gerçekleştiğinde, Birleşik Devletler ve emperyalist müttefiklerine saldırmak ve Kuveyt'i "özgürleştirmek" için bahane vermiş oldu. 1991 yılı Ocak ve Şubat aylarındaki "Çöl Fırtınası Harekâtı" ile Birleşik Devletler Irak'a önce devasa hava bombardımanı sonra da kara harekâtı ile saldırdı. Amaçlanan Irak'ın tamamen yok edilmesi idi. Özellikle ülkenin altyapı tesisleri hedef alınarak hükümetin devrilmesi için uygun koşullar oluşturuldu. Enerji üretim tesisleri, su arıtma tesisleri, köprüler ve diğer altyapı tesisleri ağır bir ABD bombardımanına maruz kaldı.

Irak hükümeti devrilmedi. Bu yüzden emperyalistler Irak'a ambargo uygulamaya başladılar, gıda ve ilaca erişimi keserek Körfez Savaşı'nın yaralarının sarılmasına engel oldular. Ambargo, ülkede korkunç bir insani trajedinin yaşanmasına yol açmıştır. 12 yıl boyunca 1 milyon kişi hayatını kaybetti, Irak yine de dağılmadı.

Irak'ın 2003 yılındaki işgali, ülkenin 1958 yılından önceki gibi bir kukla devlete dönüşmesi için on yıllar boyunca yapılan emperyalist müdahalenin bir devamıydı. O dönemki Washington yönetimi yeni-muhafazakâr teorisyenler, generaller ve siyasetçilerin etkisindeydi, bu ekip dünyada ABD egemenliğini sağlamak için durmaksızın savaşmayı savunuyordu. Bu akımın öncüleri ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney¹²² ve Savunma Bakanı Donald Rumsfeld¹²³ idi.

Ortadoğu'yu Washington'un parmağında oynattığı bir senaryo ABD'deki egemen sınıflar içindeki siyasi akımların tümünün önceden beri hedefiydi. Yeni-muhafazakârların ayırt edici özellikleri bu amaç için doğrudan askeri güce başvurmaları ve başlattıkları savaşları olumlayan görüşlerini açıkça ve pervasızca kamuoyuna ilan etmeleriydi.

¹²² Ç.N: Richard Bruce "Dick" Cheney (d.1941) ABD'li siyasetçi ve işadamı. 2001-2009 yılları arasında ABD Başkanı George W. Bush'un Başkan Yardımcısı olmuştur.

¹²³ Ç.N: Donald Henry Rumsfeld (d.1932) ABD'li siyasetçi ve işadamı. ABD Başkanları Gerald Ford zamanında 1975-77 arasında ve George W. Bush zamanında 2001-2006 arasında Savunma Bakanlığı yapmıştır.

Irak'a uygulanan ambargo onlarca yılda gelişmiş olan toplumsal, ekonomik ve altyapı sistemini yok etmiştir. (Fotoğraf: Reuters)

1990-91 yılındaki Irak işgalinin Kuveyt'i Irak işgalinden kurtarmak gibi bir halkla ilişkiler gerekçesi varken, 2003 yılındaki işgal için hiçbir geçerli gerekçe uydurulamamıştı. Bush yönetiminin bulabildiği en iyi gerekçe Irak'ın 11 Eylül Saldırılarıyla¹²⁴ bağlantılı olduğu yalanı ve Irak'ın elinde olduğunu iddia ettikleri "kitle imha silahları"ydı.

Tarihteki en kapsamlı ambargonun altında inleyen, yıllar boyunca silah denetçileri tarafından denetlenen ve günlük olarak ABD ve İngiliz savaş uçaklarının bombardımanına maruz kalan Irak'ın kitlemel imha silahları geliştirmesi ve Washington'u tehdit etmesi saçma sapan bir tezdi. Ancak ABD egemen sınıflarının tüm hizipleri bu gerekçeye ikna oldu. Bankaların, petrol devlerinin ve diğer firmaların hizmetindeki Washington'daki siyasetçilerin, Irak pazarına ve ülkenin hammadde kaynaklarına egemen olma fikri karşısında ağızları sulanıyordu.

¹²⁴ Ç.N: 11 Eylül Saldırıları, 11 Eylül 2001 Salı sabahı ABD'deki sivil ve askeri hedeflere yönelik İslamcı teröristler tarafından kaçırılan uçaklarla gerçekleştirilen saldırıları anlatır. Saldırılarda 3 bine yakın kişi ölmüş, 6 bin kişi yaralanmış ve 3 trilyon dolar seviyesinde zarar verilmiştir.

Birleşik Devletler 2003 yılında “Irak’ı Özgürleştirme Harekâtı”nı başlattı. Harekât, Ortadoğu haritasını yeniden çizmenin ilk aşaması olarak planlanmıştı. Plana göre Irak, bölgedeki çatışmalarda vekil olarak görev yapabilecek ve açacağı yatırım olanaklarıyla ABD’nin petrol sektöründeki egemenliğini pekiştirecek dengeli bir bağımlı devlete dönüştürülecekti. Hızlı bir askeri zaferin ardından benzer gündemli planlar Suriye ve İran için de başlatılacaktı. Irak’ta planlananlar gerçekleştirilemedi.

Onun yerine, işgal altındaki Irak’ta kurulan yeni hükümet zayıf ve bölünmüş şekildeydi, yolsuzluğa batmıştı. Varlığını işgale borçlu olduğu bilinen Irak devletinin, geçmişte bağımsızlıklarıyla övünen Irak halkı arasında sınırlı bir meşruluğu vardı. Merkezi Irak hükümeti bağımsız bir hatta doğru ilerlemeye çalıştıkça, Washington’un güdümünden ayrılmak durumundaydı.

Bugün Irak yerle bir edilmiştir, bir ulus devlet olarak varlığını sürdürdüğü söylenemez. Aralıksız süren çatışmalar sonucunda hem Kürtlerin yoğun olarak bulunduğu bölgeler, hem de İslam Devleti’nin¹²⁵ kontrolü altında olan, nüfusun çoğunluğunu Sünni Arapların oluşturduğu geniş bölgeler Irak’tan kopmanın eşiğindedir. Irak petrolleri planlandığı gibi sadece Batılı devletler tarafından kontrol edilmemektedir ve bölgedeki ABD egemenliğine kafa tutan bir özne olan İran, Bağdat hükümeti içinde çok büyük güce sahiptir.

AFGANİSTAN’IN İŞGALİ

11 Eylül 2001 tarihi, yeni-muhafazakârların yönetiminde olan ABD emperyalizminin çok yaygın bir şekilde askeri saldırı dönemini başlatmaları için belirleyici olmuştur.

Afganistan’ın el değmemiş değerli maden kaynakları olsa da hedef olarak seçilmesinin sebebi bu değildir. İlave olarak yıllar boyunca ABD tarafından desteklenen karşıdevrimci iç savaş yüzünden ülkede ilerici bir hükümet yoktu.¹²⁶ Devlet aşırı gerici

¹²⁵ Ç.N: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD), Sünni İslam’ın Vahabilik kolunu takip eden cihatçı örgüt. İsminde devlet geçse de devlet özelliği tanınmamaktadır. Birleşmiş Milletler ve dünyadaki çok sayıda ülke tarafından terörist örgüt olarak değerlendirilmektedir.

¹²⁶ Ç.N: Afganistan Demokratik Halk Partisi önderliğinde yapılan 27-28 Nisan

Talibanların¹²⁷ ve bölgesel komutanların denetimindeydi, aynı zamanda feodal ağalar olan bu kişilerin ABD ile uzun yıllara dayanan işbirliği geçmişi vardır.

Ancak 11 Eylül saldırılarından sonra ABD Ordusu “bir şeyler yapmak zorundaydı” ve Usama Bin Ladin’in¹²⁸ bulunduğu yer olarak gösterilen Afganistan çok uygun bir hedefti. Ne herhangi bir Afgan vatandaşı ne de Afgan hükümetinin uçakların kaçırılması veya saldırıların planlanmasıyla ilgisi vardı. ABD Ordusu ve yeni-muhafazakârlar için Bin Ladin’in izinin sürülmesi çok önemli değildi, onlar “terörizmle savaş” söylemleriyle yeni hedeflerini belirlemekle meşgullerdi.

“Terörizmle savaş” sonu gelmeyen savaş harekâtları için bir bahane haline gelmişti, bu sayede herhangi bir ülkedeki herhangi bir grup tek taraflı olarak hedef alınabiliyordu. Kaderin cilvesine bakın ki artık emperyalizmin asıl “kötü adam ve şeytanları” köktendinci İslami gruplardı, bu gruplar Ortadoğu’da solcu ve ulusalcı güçlere karşı zamanında emperyalistler tarafından beslenip büyütölmüşlerdi.

Afganistan’ın işgali aslında Birleşik Devletler tarafından planlanan ve Ortadoğu haritasını yeniden çizmeye yarayacağı umut edilen işgaller dizisinin ilk basamağıydı. Bu yeni harita, elbette emperyalist çıkarlar ekseninde ve 1. Dünya Savaşı sonunda yine bölgeye dair hazırlanan Sykes-Picot antlaşması¹²⁹ gibi olacaktı.

Devrimi ile Muhammed Davud Han (1909-1978) devrilir ve yerine devrimci hükümet geçer. Ancak hem ülkedeki gerici toplumsal yapı hem de ABD’nin doğrudan müdahalesi sonucunda devrimci hükümet Sovyetler Birliği’nden yardım talep eder. Babrak Karmal (1929-1996) liderliğindeki devrimci hükümet kendisini yıllarca sürececek bir kanlı iç savaşın içinde bulur. Ülkedeki son Sovyet askerleri 1989 yılında geri çekilir.

¹²⁷ Ç.N: “Öğrenciler” anlamına gelir, kökten dinci İslami hareket üyelerinin adıdır. Özellikle Pakistan ve Afganistan ve çevre bölgelerinde etkilidir.

¹²⁸ Ç.N: Usame bin Ladin (1957-2011) 11 Eylül Saldırılarını üstlenen El-Kaide adlı örgütün kurucusudur, Yemen asıllı Suudi Arabistan vatandaşıdır.

¹²⁹ Ç.N: Albay Mark Sykes (1879-1919) ve François Georges Picot’nun (1870-1951) adlarıyla anılan, 16 Mayıs 1916 tarihinde İngiltere ve Fransa arasında imzalanan, Çarlık Rusyası tarafından da onaylanan Osmanlı İmparatorluğundaki Arap topraklarını savaşın ardından pay eden gizli antlaşma Rusya’da gerçekleşen Ekim Devrimi ile beraber Bolşevikler tarafından 23 Kasım 1917 tarihli İzvestiya ve Pravda gazetelerinde ifşa edilmiştir.

ABD'nin Afganistan'daki insansız uçak saldırılarının minik kurbanları

Afgan direnişinin kararlılığı yüzünden işgal seçeneği ABD siyasi ve askeri çevrelerce yeniden gündeme getirildi. Ekonomik ve jeostratejik etkenlerin payı da olsa asıl korkulan – ABD egemenliğinin bel kemiğini oluşturan - ABD Ordusunun yeniliyormuş gibi görünmesiydi. Strateji uzmanlarının karar vermelerinde en önemli belirleyen, Irak örneğine benzer bir durumun önüne geçilmesini sağlamak düşüncesi idi.

PARÇALANAN YUGOSLAVYA

1999 yılı Mart ayında Birleşik Devletler ve Avrupa Birliği'ndeki astları Yugoslavya'ya karşı canice bir bombardıman saldırısı başlattılar. Bombardımanın ülkeyi parçalayıp bölmenin ötesinde bir amacı yoktu.

Yugoslavya 1989 yılında dağılan Doğu Avrupa sosyalist blok ülkelerinden değildi. Soğuk Savaş sırasında Batı'yla iyi ilişkileri vardı ve hatta emperyalistler tarafından "iyi sosyalist" ülke olarak tanımlanıyordu. Ancak rejimin giderek sağcılaşması ve kapitalist dönüşüme kapı açan reformlara rağmen Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti bağımsız bir ülke olarak varlığını sürdürüyordu. Bu haliyle Yugoslavya, emperyalistlerin dayattığı, özellikle de Doğu Avrupalı eski sosyalist ülkelere dayattığı yeni dünya düzenine uymuyordu.

ABD ve Alman emperyalizmi tarafından doğrudan beslenen sağ siyasetlerin güdümünde Hırvatistan, Slovenya ve Makedonya 1991 yılında Yugoslavya'dan ayrıldı. Nisan 1992'de Birleşik Devletler Bosna-Hersek'i bağımsız bir devlet olarak tanıdığını ilan etti. Elbette, bu bağımsızlıklar aslında Batıya itaat ederek Yugoslavya'dan "bağımsız" olma, yani yeni-sömürge olmak anlamına geliyordu.

Artık Yugoslavya sadece iki cumhuriyetten oluşuyordu, Sırbistan ve Karadağ. Bu haliyle bile Yugoslavya, emperyalizm için kabul edilebilir değildi. Kosova Kurtuluş Ordusu adlı faşist grubun önderliğinde Sırbistan'ın özerk bir bölgesi olan Kosova'da ayrılıkçı bir hareket oluşturuldu.

Sağcı ayrılıkçı hareketlere açık olan ABD ve Alman emperyalizmi Rambouillet, Fransa'da Yugoslavya'ya bir ültimatom verdi. Yugoslavya (sadece Kosova'ya değil) tüm topraklarını NATO birliklerine açacak veya bombalanacaktı. Slobodan Miloşeviç¹³⁰ liderliğindeki Sırp lar ültimatomu reddedip boyun eğmediklerini açıklayınca bombardıman başladı.

78 gün boyunca süren ağır bombardıman sırasında NATO savaş uçakları 200 şehir ve yerleşim yeri üzerinde 35 bin sorti yapmıştır. Hedefler arasında konutlar, okullar, hastaneler, fabrikalar vardır. Köprüler, rafineriler, enerji nakil hatları, Çin Büyükelçiliği¹³¹, Belgrad televizyon istasyonu, hatta cezaevleri ve mezarlıklar bile vurulmuştur.

Bombardıman 1 milyon kişiyi mülteci konumuna getirmiştir. Bunların çoğu aslında NATO'nun koruduğunu ilan ettiği Kosovoalı etnik Arnavutlardı. Mültecilerin çoğu güvenli yerlere kaçamadılar - NATO savaş uçakları konvoylarını bombaladı. Çoğu sivil en az 5 bin kişi bu şekilde öldürüldü.

¹³⁰ Ç.N: Slobodan Miloşeviç (1941-2006) Sırbistan ve Yugoslavya eski devlet başkanı. NATO bombardımanı sonrasındaki seçimleri Vojislav Koştunica (d.1944) kazanınca iktidarı kaybetmiş, sonra tutuklanarak Hollanda Lahey'deki Savaş Suçları Mahkemesi'ne teslim edilmiştir. Yargı süreci devam ederken hapiste ölmüştür.

¹³¹ Ç.N: 7 Mayıs 1999 günü NATO savaş uçakları Belgrad'daki Çin Halk Cumhuriyeti Büyükelçilik binasını bombalamış ve 3 Çinli gazetecinin (Şao Yunhuan, Şu Çinghu ve eşi Ju Ying) ölümüne neden olmuştur. Dönemin ABD Başkanı Bill Clinton özür dileyerek, bombalamanın yanlışlıkla yapıldığını bildirmiştir.

Yugoslavya'yı parçalamaya yönelik planlar sonunda başarılı oldu. NATO tarafından desteklenen bir darbeye Devlet Başkanı Miloşević devrildi, sonra kaçırılarak Lahey'de hapse atıldı. Burada emperyalist galiplerin hakkında vereceği kararı beklerken öldü. Yeni ABD yanlısı hükümet Yugoslavya'nın sosyalist döneminden kalan ne varsa yürürlükten kaldırdı.

Hâlâ NATO kuvvetlerinin işgalinde olan Kosova, Şubat 2008'de Sırbistan'dan ayrılarak "bağımsızlığını" ilan etti. ABD Ordusu Kosova'da en büyük üslerinden birisi olan Bondsteel Askeri Üssü'nü inşa etti. Kosova, bu dönemin sonunda insan ve uyuşturucu kaçakçılığında lider ülke oldu. Artık kapitalizm eski Yugoslavya'nın tüm bölgelerinde hüküm sürüyor.¹³²

EMPERYALİZM LİBYA'YI HEDEF ALIYOR

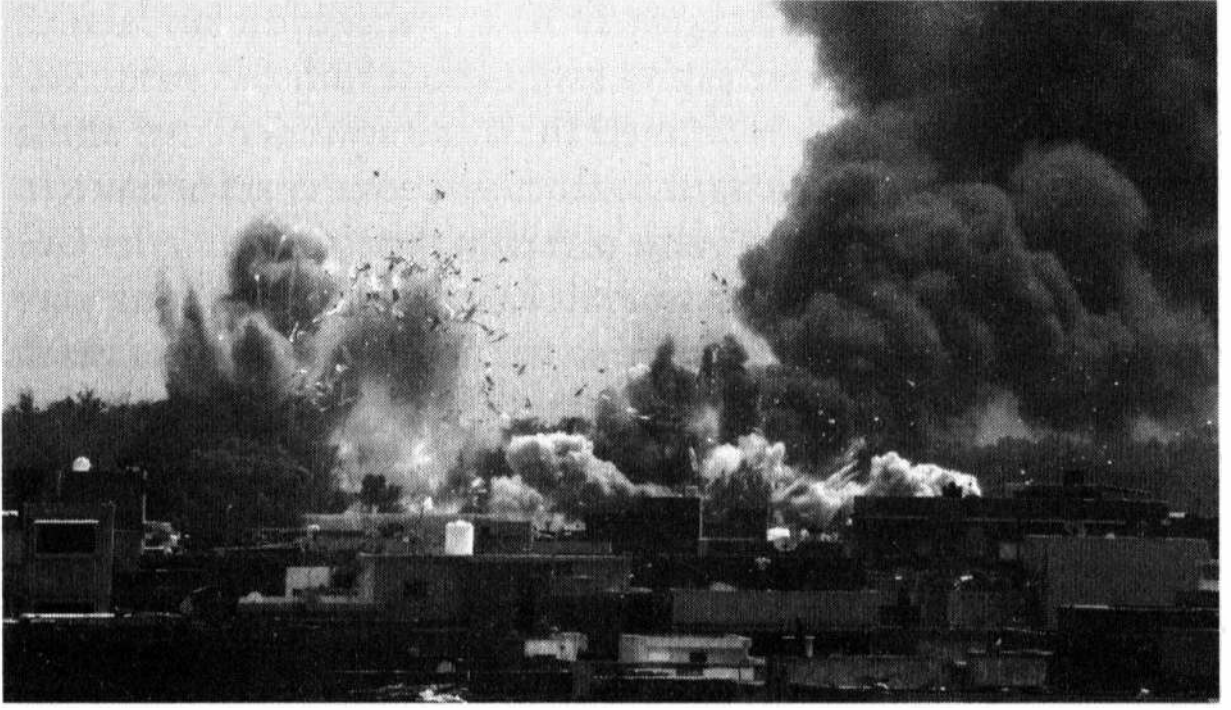
2011 yılında emperyalistler dikkatlerini Libya'ya çevirdiler. Libya'da devlet bazı ilerici reformları gerçekleştirmiş, ülkenin petrol gelirlerini "sosyal devlet" benzeri bir yapı kurmak için kullanmıştı. 1969 yılı öncesinde toplumun büyük kesimleri için eğitim olanağı ulaşılamaz durumdaydı. NATO bombardımanı sırasında Libya gençliği arasında okur yazarlık oranı %99 seviyelerindeydi.

Kaddafi¹³³ döneminde sağlığa yapılan yatırımlar sonucunda kamu sağlığı alanında önemli adımlar atılmıştı. 1980-2000 yılları arasında Libya'daki ortalama yaşam süresi 20 yıl artmıştı. Libyalıların ortalama yaşam beklentisi 77 yıl seviyelerindeydi. Bebek ölümleri ise 1000 sağlıklı doğumda 25 seviyesine düşmüştü.

Kaddafi liderliğindeki Libya'nın dünyanın her yerindeki ulusal kurtuluş hareketlerini, örneğin Filistin'in bağımsızlık

¹³² Avrupalı yetkililer 2005 yılında burada "Guantánamo" tipi bir gizli hapisane bulunduğunu bildiriyorlar. Avrupa'daki gizli kamplar: "Herkes Bondsteel'da olanları biliyor": Avrupa konseyi İnsan Hakları komisyonu yetkilisi Alvaro Gil-Robles ile Spiegel dergisinden Hans-Jürgen Schlamp tarafından 5 Aralık 2005 tarihinde yapılan röportaj. (<http://www.spiegel.de/international/ clandestine-camps-in-europe-everyone-knew-whatwas-going-on-in-bondsteel-a-388556.html>.)

¹³³ Ç.N: Muammer Muhammed Ebu Minyar Kaddafi (1942-2011) Libyalı devrimci, siyasetçi ve devlet adamı.

7 Haziran 2011 günü Libya'nın Trablus kentinin
NATO tarafından bombalanması
(Fotoğraf: Yan Guang, Xinhua)

mücadelesini veya İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (IRA) sömürge karşıtı mücadelesini, destekleme geleneği vardı. Kaddafi ırkçı güney Afrika rejimine karşı verilen kavganın da önde gelen destekçilerindendi.

Sovyetler Birliği ve sosyalist bloğun dağılmasının ardından, tüm ulusalcı devletler gibi Libya da uluslararası alanda yalıtıldı ve emperyalizmle uzlaşma arayışına girdi. Bu adım, ülkenin varlığını korumak, hedef haline gelmekten kurtulmak ve küresel kapitalist ekonomiye dahil olmak için zorunlu görüldü. Nükleer silah programından vazgeçildi, Batı'yla ekonomik ve "terörizm karşıtı" işbirliği derinleştirildi ancak bunlar olurken Kaddafi, Libya'nın ve Afrika kıtasının bağımsızlık temelinde bölgesel bütünleşmesini savunmaya devam etti.

ABD bu koşullar altında Kaddafi ile yıllarca ilişki kurduktan sonra, rejim değişikliği fırsatı 2011 yılı Şubat ayında belirdi. Bu tarihte özellikle Bingazi ve Libya'nın doğusunda bazı şehirlerde hükümet karşıtı azımsanmayacak gösteriler patlak verdi. Bingazi ve diğer şehirlerdeki gösterilerin belirli bir süre devam etmesinin ardından, askeri komuta heyetinin bir kısmı Kaddafi'den koparak muhalefet saflarına geçti.

Kaddafi hükümetinin karşısında Batı yanlısı aydınlar, İslamcı gruplar ve çok parçalı bir yapıya sahip kabile milisleri vardı. Askeri mücadelede Libya hükümeti hızla durumu denetim altına aldı. 17 Mart günü isyancıların kesin hezimetine engel olmak için Birleşik Devletler ve emperyalist ortakları Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden 1973 numaralı kararı geçirdiler. Buna göre Birleşmiş Milletler sivilleri koruma bahanesiyle bir "uçuşa yasak bölge" kararını dayatıyordu. Gerçekte olan ise bu kararlar beraber NATO'nun rejim değişikliği hamlesine giriştiği idi.

İsyancıların hava desteğiyle bile askeri olarak başarı kazanamadığı görülünce, NATO bütün ihtiyatı bir kenara bırakarak Kaddafi hükümetini düşürmek için açıktan faaliyetlere başladı. Libya'daki tüm harekâtın eşgüdümünü NATO devraldı ve isyancılar NATO'nun piyade birlikleri haline geldi. Libya'ya askeri müdahale konusunda Washington'dan daha saldırgan bir tutum içinde olan Fransa'nın bu aşamada savaşan tarafların uzlaşısı içinde bir çözüm önermiş olması dikkat çekicidir. Ancak NATO'ya komuta eden Pentagon buna tamamen karşıdır. İmparatorluğun gidecek dediği bir hükümetin, varlığını sürdürmesi kesinlikle kabul edilemez.

Aylar süren ambargo, bombardıman ve sabotajın ardından NATO sonunda hükümeti devirmeyi başardı, Trablus 18 Ekim günü düştü. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton¹³⁴ Libya'ya gitti ve Kaddafi'nin yakalanması ve öldürülmesi için çağrı yaptı. İki gün sonra isyancılar kendilerinden isteneni yerine getirdiler.

New York Times gazetesine göre "Amerikalı Marathon Petroleum ve Hess Corporation başta olmak üzere dev petrol şirketleri, Libya'dan pay kapmak ve kârlı petrol kuyuları için sondaj yapabilmek için birbirleriyle yarışıyorlardı". Enerji alanındaki Halliburton ve Baker Hughes gibi dev şirketler de ülkeyi yeniden inşa etme furyasına gözlerini dikmişlerdi.

Libya kendisini emperyalizmin hedef listesinden çıkartmak için siyasal ve ekonomik yönelimini gözle görülür şekilde değiştirmişti, aslına bakılırsa ne Bush ne de Obama yönetimi için Libya'da bir rejim değişikliği öncelikli bir konu değildi. Ancak

¹³⁴ Ç.N: Hillary Diane Rodham Clinton (d.1947) ABD'li siyasetçi. 2009-13 arasında Dışişleri Bakanlığı yapmıştır.

emperyalizmin mantığı burada da belirleyen etken olarak ortaya çıktı. Libya'daki durum, yerel unsurların da Kaddafi rejiminden daha güvenilir bir idare vaadiyle birleşerek, ortaya karşıdevrim için bir fırsat çıkarınca, emperyalizmin karşıdevrimi destekleme güdüsü açığa çıkmıştır. ABD'deki karar mekanizmaları, Libya'nın kendilerine karşılık veremeyecek küçük bir ülke olması, tek kutuplu dünyada ABD'nin kararlarını kimsenin tartışamayacağı gibi gerekçelerle hiçbir şey kaybetmeyeceklerini – hatta çok şey kazanacaklarını – düşündükleri planı uygulayarak savaşa girdiler.

Irak örneğinde olduğu gibi ABD ve NATO bombardımanı, Soğuk Savaş dönemindeki sömürge karşıtı devrimlerden birisini yaşayan Libya'da ulusalcı ve bağımsız bir devleti ortadan kaldırdı. Ancak yine Irak'taki gibi istikrarlı bir kukla devlet yaratmayı başaramadı. Bugün Libya diye bir devletten bahsetmek mümkün değildir, ülkenin farklı bölgelerine egemen olmak için çok sayıda milis kuvveti birbiriyle savaş halindedir.

EMPERYALİZMİN GÜCÜNÜN SINIRLARI

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yaşanan gelişmeler sadece emperyalist saldırganlığın ve savaş kışkırtıcılığının geldiği seviyeyi göstermez. Aynı zamanda emperyalizmin gücünün sınırlarını da gösterir. Sonu gelmez savaş ve yağmaya rağmen, bu maceraların sonuçları ABD'nin son hedefi olan küresel egemenliğe ulaşmaktan çok uzaktır. Yeni dünya düzenini kurmanın, sandıkları gibi çocuk oyuncağı olmadığı ortaya çıkmıştır.

Afganistan'ın işgalinin 13 yıllık bilançosunda emperyalistler tam bir zaferden bahsedemez durumdadır. Ülkeyi hâlâ işgal ediyor oluşları bunun en iyi göstergesidir. Irak'ta 8 yıllık işgalin ardından bugün istikrarlı bir hükümet yoktur. İslam Devleti saldırılarıyla varlığı tehdit altındayken bile Bağdat yönetimi doğrudan Washington'dan emir almamaktadır. Suriye'de ise ülkeyi ele geçirmeyi bırakın, emperyalistlerin Suriye devletini devirip yerine kukla bir hükümet koyma ihtimali de ortadan kalkmaktadır. Şurası kesindir ki, emperyalistler için işler planlandığı gibi gitmemektedir.

YÜKSELEN KAPİTALİST GÜÇLER

Geçtiğimiz on yılın en öne çıkan gelişmesi küresel siyasal ve ekonomik alanda BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ülkelerinin küresel birer oyuncu olarak sahne alması ve dünyanın pek çok yerinde yeni bölgesel kapitalist güçlerin ortaya çıkmasıdır. Bu ülkeler çoğunlukla küresel emperyalist sisteme dahil olmuş durumdadırlar ancak bütünüyle yeni-sömürge de değildirler. Coğrafi büyüklükleri, nüfusları, doğal kaynakları, görece gelişkin sanayileşme seviyeleri ve iç siyasette geleneksel antiemperyalist eğilimlerin varlığı düşünüldüğünde küresel siyaset alanında öne çıkan bağımsız etkenler olabilecekleri görülür.

“BRICS” teriminin en büyük sıkıntısı ise sanki bu ülkeler arasında bir bütünleşme olduğu sanısını yaratmasıdır, bu ülkeler bir zamanlar Sovyetler Birliği ve sosyalist bloğun ABD önderliğindeki kapitalist egemenliğe karşı bir alternatif oluşturması örneğinde olduğu gibi bir blok oluşturmamaktadırlar. Aslında BRICS ülkeleri arasında bu tür bir bloğu oluşturacak ne ekonomik, ne siyasal ne de ideolojik bir temel vardır, bu ülkelerden bir blok olarak bahsetmemek gerekir.

Genel olarak gelişmekte olan devletlerin her biri küresel kapitalizmin verili kuralları çerçevesinde gelişmeyi amaçlarken, kendi ulusal çıkarlarını da kollamaya çalışırlar, bu sayede ABD egemenliğindeki kurumları ve kurulları ufak ufak da olsa geriletmeye ve esnetmeye çalışırlar. Aynı zamanda birbirlerine karşı da rekabet ederler ve emperyalist ülkelerle de ayrı ilişkiler kurmaya çalışırlar.

BRICS ülkeleri ayrı bir kategori oluşturmazlar, bu gruba Güney Kore, Türkiye, Suudi Arabistan, İran ve Meksika gibi ülkeler de dahil edilebilir.

GÜNÜMÜZDE GERÇEK “EMPERYALİSTLER” KİMLER?

Sol siyasette bazıları bu ülkeleri emperyalist veya alt-emperyalist veya kabaca kapitalist olarak tanımlıyor. Genellikle bu tartışmalar Lenin’in 1916’da yazdığı “beş madde”sinde tanımladığı emperyalizm olgusunun dar bir akademik algısına dayanıyor. Bu ülkelerin

Brezilya'daki 2014 BRICS zirvesinde gelişmekte olan ülkelerin liderleri

tekelci sermaye tarafından mı yoksa mali oligarşiler tarafından mı yönetildiklerine bakılıyor, hangi oranda sermaye ihraç ettiği vb. karşılaştırılıyor. Bu sorunu tanımlamanın en iyi yolu sorunu emperyalizmin tarihsel evrimi ekseninde irdelemek ve Lenin'in yöntemsel olarak yaptığını yapmaktır: Bugünkü dünya düzenindeki ana eğilimleri olduğu gibi tanımlamak.

Lenin'in beş maddelik emperyalizm tanımlaması, gelişmiş kapitalist ülkeler için bir gereksinim olan yayılmacılığın yaşandığı tekelci aşamadaki küresel kapitalizmin özelliklerine dayandırılır. Bu maddeler bir ülkenin emperyalist olup olmadığının denetlendiği bir liste olarak kaleme alınmamıştır. Bu sorun üzerinde dönmek anlamsızdır çünkü sömürge ve yarı-sömürge uluslar arasında belirgin bir ayrım yapılmıştır. Sömürge ve yarı-sömürgelerde kapitalist mülkiyet ilişkileri tam egemen değilken, diğer tarafta önde gelen kapitalist güçler vardır. Kapitalist güçler sanayi ve mali sermayenin aslan payını elde etmiş, bütün dünyayı etki alanlarına göre bölmüş, daha küçük kapitalist ülkeleri astları olarak kendi ittifaklarına dahil etmiş ve sonra birbirlerine karşı korkunç bir savaş başlatmışlardı.

Bugün, aksine kapitalist mülkiyet ilişkileri tüm dünyaya hâkimdir ve genel olarak mali sermayenin denetimi altındadır. Bu yüzden modern emperyalizm yalıtık bir biçimde tek bir ülkenin ekonomik özelliklerine bakılarak anlaşılamaz. Bunun yerine o ülkenin küresel ekonomik sistem içindeki yerine ve küresel düzene egemen olarak, kuralları belirleyen zenginler kulübü ülkelerle olan ilişkilerine bakıyoruz.

Çin'e karşı yapılan propagandaya rağmen, bu ülkenin uluslararası ilişkilerde esas stratejisi devasa ekonomik olanaklarını kullanarak – olabildiğince çabuk bir şekilde – emperyalizmin ve yarı-sömürgeciliğin mirasını aşarak orta ölçekte gelişmiş bir ülke konumuna gelmektir. Çin özgün tarihsel gelişmesi ve devlet yapılanmasından kaynaklanan çelişkili bir yapıya sahiptir ve bira-
kın emperyalist bir devlet olmayı, sıradan bir kapitalist bir devlet olarak bile anlaşılmamalıdır.¹³⁵

Kapitalizmin yeniden tesis edildiği Rusya'da hükümetin milliyetçi eğilimi, son 20 yılda ABD ve NATO güçlerinin açıktan Rus sınırlarına el uzatma girişimlerini püskürtme gayreti içindedir. Aynı zamanda ülkeden yaşanan ve ekonomiyi mahvederek doğal gaz ve petrol gibi metaların ihracına bağımlı hale getiren geniş çaplı sermaye çıkışını tersine çevirmeye çalışmaktadır.

Kısaca, aynı emperyalist merkez bugün hâlâ kapitalist dünya ekonomisine egemendir. Örneğin, doğrudan ülke dışına giden yabancı yatırımların (FDI) %83'ü Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyesi ülkelerden gelmektedir.¹³⁶ Bu değer 2010 yılındaki değere göre %20 oranında bir artışa karşılık gelir. OECD ülkelerine giriş yapan yatırımlar dünyadaki FDI'ların %56'sına karşılık gelmektedir, bu da 2000 yılına göre %87 oranında bir azalmaya karşılık gelir. Bu değerler açıkça dünya pazarının genişlemesinin önemini gösterir. Aynı şekilde OECD ülkelerinden ülke dışına çıkan yatırımların %36'sının OECD üyesi olmayan ülkelere gidişi de bunu gösterir. Bütünsel bakıldığında sermaye ihracı hâlâ ağırlıklı olarak merkez emperyalist ülkeler tarafından yapılmaktadır.

OECD üyesi olmayan sadece iki ülkenin, malvarlığına göre bakıldığında dünyanın ilk büyük 100 bankası listesi içinde üçten fazla bankası vardır. İlk 100 büyük bankanın 58 tanesi OECD

¹³⁵ Sosyalizm ve Kurtuluş Partisi'nin (PSL) Çin hakkındaki değerlendirmeleri için bakınız, **China: Revolution and Counterrevolution** (San Francisco: PSL Yayınları, 2012)

¹³⁶ OECD 2013 Yıllığı: Ekonomik, Çevresel ve Toplumsal İstatistikler (Paris: OCED Yayınları, 2013), <http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2013-en/04/02/01/index.html?itemId=/content/chapter/factbook-2013-34-en>

ölkelerindedir.¹³⁷ Merkez emperyalist ölkeler mali işlemlere tamamen egemen durumdadırlar, dünya çapındaki tüm büyük ölçekli ekonomi kuruluşlarında danışman, ortak veya kurucu olarak bulunmaktadırlar.¹³⁸

Ayrıca ABD dolarının dünyanın döviz rezervi konumunda olduğu eklenmelidir, böylece tek bir ölkeler – ABD – artık hiç olmadığı kadar birbirine bağılı hale gelmiş olan küresel mali sistemi sağlama alan para basma gücüne sahiptir.

ABD'nin askeri mekanizması, sıralamada kendisinden sonra gelen 10 ila 12 ölkelerin toplamından daha büyüktür, deniz kuvvetleri ise tüm ulusların toplam deniz kuvvetlerinden daha güçlüdür. Savunma araştırma ve geliştirme alanında tartışmasız egemenliği vardır, diğer nükleer silah sahibi ölkelere ilk nükleer saldırıyı yapabilecek durumdadır ve askeri gücünü dünyanın her yerinde hissettirebilecek kabiliyettedir. Küresel emperyalizm için baskın devlet aygıtı olmaya devam etmektedir, diğer ölkelerle bölgesel “güvenlik” alanında işbirliği yapabilmekte, diğer ölkelerin asayişini sağlayabilmektedir.

Fransa, Almanya, Britanya ve Japonya – bu ölkelerin tarihlerinde bağımsız sömürge imparatorluğu arayışı vardır ve günümüzde de küresel finans merkezleri olarak varlıklarını sürdürmektedirler- ABD önderliğindeki tek kutuplu emperyalizmin ast unsurları olarak hizmet ettiler.

Dünyadaki bu verili durumla başlayarak sermaye ihraç eden veya doğal kaynaklara erişim için yayılmacı bir politika güden (üretim güçlerinin gelişmesi ve nüfusun artmasıyla beraber her

¹³⁷ Dünyadaki en büyük 100 banka, relbanks.com, <http://www.relbanks.com/worlds-top-banks/assets-2013>

¹³⁸ Piyasadaki en büyük on finans kurumunun altı tanesi New York'tadır. Birleşik Devletler ve Avrupa, yatırım bankacılığı gelirlerine bakıldığında 207 milyar dolarla dünyanın geri kalanından fersah fersah ileridedir. Tüm Asya için aynı değer sadece 37 milyar seviyesindedir. Yurtdışı halka arzların %86'sı ABD veya Avrupa para birimlerine göre yapılmaktadır. Charles Schumer ve Michael Bloomberg, **Sustaining New York's and the U.S.'s Global Financial Services Leadership**, 22 Ocak 2007, http://www.nyc.gov/html/om/pdf/ny_report_final.pdf; Ernst and Young, 2014 Yılı 3. Çeyrek Halka arz raporu, ey.com, 16 Ekim 2014, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-global-ipo-trends-2014-Q3/\\$FILE/EY-Global-IPO-Trends-2014-Q3.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-global-ipo-trends-2014-Q3/$FILE/EY-Global-IPO-Trends-2014-Q3.pdf)

toplumun kaçamayacağı bir durum) her ülkeyi “emperyalist” olarak tanımlamak teorik olarak çözümleme yapmak anlamına gelmez. Bu özelliklere sahip her ülkeye “emperyalist” demek o kadar çok devleti kapsayacaktır ki, bu ülkeler arasındaki güç dengesi belirsizleşecektir. Dünyadaki konumlarını anlamak olanaksız hale gelecektir. PSL olarak biz “emperyalist” terimini sadece küresel sisteme egemen olan veya egemen olma çabası içinde olanlar için kullanıyoruz, hiyerarşide yükselmeye çalışan ülkeler için değil.

Eskiden sömürge olan ve bugün gelişmekte olan güçleri “alt-emperyalist” olarak tanımlayanlar bu şekilde yapılan tanımlamayla bu ülkelerin kendilerine çıkar sağlayacak şekilde daha küçük ülkelere emperyalist dünya düzeninin kurallarına uymalarını sağladığını öne sürüyorlar. Ancak tanım olarak küresel kapitalist ekonominin bir parçası olan tüm devletler, bir ast görevinde bulunarak emperyalist sistemin sürmesi için zemin görevi görüyorlar, bunun yanında komşularına veya rekabet içinde olduğu ülkelere göre avantajlı konuma geçmeye çabalıyorlar. Böyle bakılırsa, bir diğer devletle ilişkisine bakılarak her devlet alt-emperyalist veya alt-alt-emperyalist (bu böyle devam ettirilebilir) olarak tanımlanabilir. Devrimciler emperyalizm olgusunu sulandırmadan büyük devletlerin küçük devletlere karşı uyguladıkları tehdit ve baskılara karşı çıkabilirler.

Bu verili durumda en iyi tanım, emperyalizm kapsamı içinde ortaya çıkmaya başlayan kapitalist devletler şeklinde olacaktır. Bu yeni ortaya çıkan kapitalist güçler sistem içinde etkilerini artırmaya çalışırken, büyüyen ekonomilerine uyumlu daha büyük siyasal rol oynamaya çalışırlar. Bu çabalar arasında IMF ve Dünya Bankası içinde daha etkin olmak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde kalıcı üyelik, Avrupa tarım pazarlarına daha da açılmak gibi arayışlar sayılabilir. Bu tür birçok ülke küresel düzende etkisini artırmak için bloklar oluşturmaktadır. Bugün uluslararası alanda genel amaçları ne Birleşik Devletlerin küresel egemenliğine son vermek, ne sömürge toprakları elde etmek ne de ilkinin rakip olacak ikinci bir küresel ekonomi kurmaktır. Amaçları küresel ekonomi alanında güçleriyle orantılı bir konuma sahip olmak ve gelişmiş ülkeler kulübüne girmektir.

BASİT KUKLA DEVLETLERE NE OLDU?

Merkez emperyalist ölkelerden “çevreye” doğru (Asya, Afrika ve Latin Amerika) kapitalizmin yayılması Lenin’in öngörebildiğı bir beklentiydi, ancak elbette dünya devriminin zaferinin buna engel olmasını ummuştı.

Tekelci sermayenin eski sömürge ölkelerine girişı sisteme her seferinde can suyu vermiş, dönemsel aşırı üretim krizlerini ve bununla ilişkili olan emperyalistler arası savaş sorunlarını hafifletmiştir. Birleşik Devletlerin olası rakiplerine sunduğı yeni anlaşma buydu: ABD’nin gücüne ve koyduğı kurallara mutlak itaat, bunun karşılığında ise hem birbirlerinin pazarlarına hem de yeni pazarlara açılma hakkı.

Eski sömürge ölkelerinde kapitalizmin gelişimi genel olarak aşırı derecede bozularak yaşanır, emperyalist merkeze doğrudan yara-yacak altyapı projeleri ve sanayilerinin önü açılır, ülkenin bağımsızlığının önünü açacak ve rekabet edebilmesini sağlayacak sanayi dalları bilinçli şekilde geliştirilmez. Marksist harekette, sömürge veya yeni-sömürgelerdeki bu türlü uzlaşa içinde olan iktidardaki sınıflara “komprador burjuvazi” denilirken, bağımsızlıkçı bir ulusal kalkınma öngörenlere “ulusal burjuvazi” adı verilir.

Soğuk savaş döneminde ulusal burjuvazinin siyasal hareket alanı daha genişti, sonradan bu alan daralmıştır. Az önce gösterdiğimiz gibi ABD emperyalizmi Soğuk Savaş döneminin bu türden bağımsız, sömürge karşıtı ölkelere sayısız savaş açmış, tam ve tartışılmaz egemenliği uyarınca dünyaya yeniden şekil vermeye girişmiştir.

İşin ilginç tarafı kapitalist gelişmenin bizzat kendisi, özellikle üretici güçlerin küresel ölçekte büyümesi ve yaygınlaşması, emperyalist sistemin sadık kukla devletinin de altını oymuştur. Güneydeki birçok ölkede ulusla burjuvazi yeniden sahneye çıkmıştır. Ancak bunlar artık Soğuk Savaş dönemi sömürge karşıtlığı veya aynı dönem yarı-sosyalist siyaset söylemi üzerinden ilerlememektedir.

Bazı durumlarda emperyalist siyaseti planlayanların amacı da buydu. Soğuk Savaş sırasında, Batılı güçler emperyalist kulübün bazı olanaklarından yararlanabilecek bir avuç ülkenin ortaya çıkmasını kolaylaştırdılar. Bunlardan bir tanesi Güney Kore’ydi, bu ülke sosyalist Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti’ndeki ilerlemeyi

dengeleyecek şekilde emperyalistler eliyle geliştirilmeliydi. Günümüzde Güney Kore ABD'nin sadık müttefiki olmasına ve fiilen ABD ordusu işgali altında bulunmasına rağmen, ABD'li yöneticiler ülkedeki silahlı kuvvetlerinin çekilmesi durumunda bu ülkenin Çin ile kurduğu ekonomik ilişkilerin belirleyici olacağından korkmaktadırlar.

Çoğu durumda eski sömürgelerde yeni güçlerin ortaya çıkışının sebebi küresel kapitalizmin neoliberal uygulamalarıdır. Bu devletler emperyalist ülkeler tarafından belirlenmiş olan kurallara göre hareket edip, kendi kaynaklarını ve iş gücü planlamasını yaparak emperyalistleri kendi oyunlarıyla yenmektedirler. Sermayenin girmesi için yabancı pazarların açılmasında olağanüstü çaba sarf eden mali oligarşiler yabancı ülkelerde yatırım yapıp kendi ülkelerinde sanayisizleşme siyaseti uygulayıp kârlarına kâr katmaktan mutludurlar.

Dolgun maaşlı sadık bir sömürge valisi olmaksansa bu ülkedeki yöneticiler, Washington'da saygınlığı olan ve "gelişen pazar" olarak tanımlanan bir ülkede önde gelen küresel bir firmanın yöneticileri olabilirler. Bu ülkelerdeki ortaya çıkan kapitalist sınıflar, küresel ekonomiye dahil oldukça yeni pazarlara ve sermayeye ulaşmak için emperyalistlerle savaşmak zorunda değildir. Yatırım ve kalkınma modelleri elbette değişik ekonomik dalgalanmalara ve etkenlere açıktır ancak uzun vadede bu ülkelerin çoğu sanayi sermayesi ve teknolojik kabiliyetlerini geliştirdikleri için uluslararası siyaset alanında daha özgüvenli ve bağımsız olabilmektedirler. Bu sayede Güney-Güney eksenini olarak tarif edilen hatta ekonomik ve siyasi işbirliği olanakları artmış bu ülkelerdeki egemen sınıflar iç ve dış siyaset alanlarında görece daha bağımsız hale gelmişlerdir.

Bu süreç sona ermiş değildir – daha yeni başlamıştır – ve başta ABD olmak üzere merkez emperyalist ülkelerde mali sermaye, ateş gücü ve yüksek teknolojinin yoğunlaşmasıyla beraber bu ülkeler güç biriktirmeye başlamaktadır. Ancak bu ülkeler henüz adım adım ilerlemekte ve ABD'nin herhangi bir yaptırımını veya silahlı müdahalesiyle karşı karşıya kalmak istememektedirler. Ancak buna rağmen bu eğilimler dünya sisteminde ileride ortaya çıkacak çatlakları işaret etmektedir.

UFUKTAKİ YENİ ÇELİŞKİLER, YENİ SAVAŞLAR

Bu gelişmeler aslında bugün emperyalizmin varlığı için bir tehdittir. Emperyalizm bir yandan yeni ve güçlü bir şekilde ortaya çıkan ulus devletlerin yarattığı durumu denetimi altına almaya çalışırken, öte yandan bağımsızlığı yeniden tanımlayarak ABD'nin askeri ve mali egemenliğini koruyucu adımlar atıyor, bu uzlaşının dışına düşenlere de savaş açıyor. Burada çok açık ve öze ait bir çelişki var.

Küresel kapitalist düzene dahil olma çağrısı çekici olmakla beraber kusursuz da değildir. Benzer şekilde kapitalist kalkınma o ülkenin işçi sınıfı ve sermaye sınıfını geliştirirken, güçlenen ve özgüveni artan bu sınıflar siyaseti belirleyip sistemi kararsız hale getirebilir, siyasi mücadeleyi uluslararası ilişkileri etkileyecek derecede yükseltebilirler. Dahası, emperyalist merkezler bu yeni ortaya çıkan ülkelerin egemenliklerinden ne kadar taviz vereceklerini belirlerken şimdiki emperyalistler arası ilişkilerin bozulmayacağı da kesin değildir.

Eğer Alman egemen sınıflar, ABD'nin Rusya'ya uyguladığı ambargonun aşırı olduğuna karar verip, aslında uzun vadede Rusya'nın ABD'den daha güvenilir bir müttefik olduğunda uzlaşırlarsa Avrupa'nın bütün uluslararası düzeni tuzla buz olacaktır. 1990'lı yılların başında Rusya'da kapitalizm yeniden egemen olup ülkenin başına ABD kuklası Boris Yeltsin'in geçmiş olmasına rağmen bu ülkenin NATO'ya alınmasına Washington'un karşı çıkmasının nedeni tam da budur. Rusya'nın coğrafi büyüklüğü, etkisi ve kabiliyetleri göz önüne alındığında emperyalist liderler Rusya'nın Almanya ile yakınlaşacağını ve NATO'nun artık ABD egemenliğinin bir aracı olmaktan çıkacağını öngördüler.

Benzer şekilde eğer Japonya'daki egemen sınıflar, Çin'e haddini bildirmek için ABD'nin silahlı saldırı tehdidinin artık yetersiz olduğunu ve ABD'nin Japon çıkarları için savaşa girmeyeceğini düşündüklerinde ülkede yeniden bir silahlanma programı başlatabilirler. Japonya'nın on yıllar boyunca ses çıkartmadan kabul ettiği ast vazifesi ve dolayısıyla Doğu Asya'daki güvenlik sistemi çöpe atılabilir.

Afrika'da, Çin'in geliştirdiği ikili ticaret ilişkileri özellikle Fransız emperyalizmi için bir baş ağrısıdır. Bu ülke de Fildişi Sahilleri¹³⁹ ve Nijer'de olduğu gibi tek taraflı kararlar alıp, yeni sömürgeci konumunu güçlendirmek için somut adımlar atabilir.

Kısaca, yeni ortaya çıkan güçler emperyalizmle askeri bir karşı karşıya geliş istemeseler bile, hatta varlıkları ekonomi alanında emperyalizmin işine gelse bile, bu ülkelerin gelişen özgüvenleri bugünkü dünya düzenini bozucu etkiye sahip olabilir, emperyalistler arası veya günümüzde müttefik halinde olan ülkeler arasında savaş ihtimalinin doğmasına neden olabilir. Yeni muhafazakârların en korktukları şey – kendilerine rakip güçlerin yeniden ortaya çıkması - gerçekleşebilir. Emperyalizmin tarihi uluslararası alanda bu tür büyük altüst oluşların barış içinde olmadığını bize gösteriyor, yeni dönemler yıkıcı büyük savaşların bir sonucu olarak doğuyor.

Son tahlilde bu durum Lenin'in emperyalizm döneminde savaşın doğasına yaptığı vurgunun önemine işaret ediyor. İster ilk sömürgeci aşamasında olsun, ister Soğuk Savaş döneminde, ister Soğuk Savaş sonrası dönemde olsun, ister günümüzde savaşma eğilimi sisteme içkin bir özelliktir. İlk başta dünyayı yeniden paylaşma savaşı vardı, sonra emperyalizme meydan okuyanları püskürtmek, devamında paylaşımı tamamlamak ve günümüzde sistemin kendini yeni duruma uydurup değiştirmesi amacıyla tek kutuplu dünya düzenini içeriden sarsacak bir savaşlar dönemine giriyoruz. Emperyalizm, kendi yayılmasının tetiklediği çelişkileri denetim altına almak için çaba gösteriyor.

Bu gelişmeleri devrimler yakından takip eder, şu ya da bu kapitalist devletin bayraktarlığını yaparak değil elbette. Tam tersine, günümüzde tüm mücadeleler – özellikle de imparatorluğun içindeki mücadeleler – uluslararası durumla çok yakından ilişkilidir. Özellikle de emperyalist egemen sınıfların karşı karşıya kaldığı çelişkiler iç siyasete yansımakta, yurtdışında yaşadıkları kayıplar ülke içinde önce kazanımlara sonra da devrime evrilmektedir.

¹³⁹ Ç.N: Fildişi Sahili'nde Cumhurbaşkanı Laurent Gbagbo (d.1945) ile kuzey bölgelerinde güçlü olan isyancıların lideri Alassane Ouattara (d.1942) arasında yıllardır süren iç savaşa Fransa dahil olmuş, ateşkesi izleyen 2010 seçimlerinden sonra her iki tarafın kendini galip etmesi üzerine çıkan çatışmalar sırasında Gbagbo yakalanmış ve iktidar Ouattara'ya verilmiştir.

İnsanlık bu yasadışı, yıkıcı sistemden ancak dünyadaki işçi sınıfı ve ezilen ulusların örgütlü ve ısrarlı bir şekilde vereceğı emperyalizmi alaşağı etme kavgasıyla kurtulabilir. Bu yol sayısız tehlikeler ve zorluklarla doludur. Ancak insanlığın özgürlüğü için bundan başka bir yol yoktur.

Oportünizmi Anlamanın ve Onu Yenmenin Toplumsal Altyapısı

Uluslararası işçi sınıfı hareketine vurgu yapmayı amaçlayan bir eser olarak Lenin'in "Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması" broşürü aynı zamanda bu hareket içinde önem taşıyan oportünizm konusu hakkında bir tartışma içerir. Bu konu, hareketin 1. Dünya Savaşı'na karşı koyamayışı nedeniyle en çok eleştirinin geldiği bir başlıktır.

Lenin'in teorisine göre kapitalizmin tekelci aşamasında (emperyalizmde) emperyalist ülkelerdeki burjuvazi bir "işçi aristokrasisi" yaratmış, işçi sınıfının etkili bir kesimine kapitalizm koşullarında görece rahat bir yaşam olanağı verilmiştir.

Lenin bu durumun işçi sınıfı içindeki "oportünizm" için bir toplumsal altyapı işlevi gördüğünü öne sürmüş, oportünistlerin özellikle proletaryanın dar bir kesimi için sistem içi kısa vadeli kazançlar peşinde koşarak, tüm işçiler için sömürünün toptan kaldırılması kavgasını terk ettiklerini belirtmiştir.

Emperyalizm, işçi aristokrasisi ve oportünizmin derinden ilişkili olduğunu gösteren Lenin, oportünizme karşı mücadele etmek ve devrimci bilinci yükseltmek için gerçek Marksistlerin emperyalizmle mücadeleyi en öne yazmaları gerektiğini belirtmiştir. İşçi aristokrasisi teorisine dönmeden önce Lenin'i acil müdahale etmeye iten o dönemin sosyalist hareketinin içinde bulunduğu dar boğaza biraz daha ayrıntılı bakmak faydalı olacaktır.

BASEL MANİFESTOSU VE MANİFESTOYA İHANET

1. Dünya Savaşı'ndan önce belli başlı tüm sosyalist partiler Sosyalist Enternasyonal adı verilen bir federasyon içindeydiler, bu sayede ortak siyasi tutum alıyor, iletişim ve eşgüdüm kolaylıkla sağlanıyordu.

1. Dünya Savaşı burjuva tarihçilerin anlattığı gibi Arşidük Franz Ferdinand'ın¹⁴⁰ öldürülmesiyle tetiklenen ve zincirleme şekilde gelişen akıl almaz olayların bütünü değildir. O dönemde aralarında Sosyalist Enternasyonal'in de olduğu uluslararası siyaseti takip eden ve kapitalizmin temel dinamiklerine vakıf çok sayıda gözlemci emperyalistler arası büyük bir savaşın yaklaştığını görebilmişti.

Sosyalist Enternasyonal'in resmi tutumu netti: yaklaşan dünya savaşına militanca muhalefet. Avusturyalı Victor Adler¹⁴¹ gibi önde gelen sosyalist siyasetçiler yoldaşlarına şöyle diyorlardı: "Her bir yoldaşımız bulunduğu ülkede bu acımasız savaşa karşı çıkmak için elindeki tüm olanakları seferber etmelidir."¹⁴²

1912 yılı Kasım ayında İsviçre'de toplanan Basel Kongresi savaştan yaklaşık iki yıl önce yapılan acil bir oturumdur. Enternasyonal bünyesinde gerçekten kitlesel örgütlere sahip, sosyalizme bağlı milyonlarca işçiyi temsil eden belli başlı tüm partileri bir araya getirmişti. Kongrede ortaya çıkan manifesto oldukça dolambaçsızdı: "Savaş çıkması halinde görevimiz onu hızla sona erdirmeye yönelik girişimlerde bulunmak ve savaşın yarattığı ekonomik ve siyasal krize bütün olanaklarla müdahale ederek halkı ayaklandırmak ve kapitalist sınıfların iktidarının düşüşünü hızlandırmaktır."

Proletarya enternasyonalizmine dayanan manifesto şunları ilan ediyordu: "Proleterler, kapitalistlerin kârları için, hanedanların emelleri için veya gizli diplomatik antlaşmaların zafer kazanması için sınıf kardeşlerine kurşun atmayı suç sayarlar."

¹⁴⁰ Ç.N: Franz Ferdinand (1863-1914) Ölümünden önce Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliaht prensi.

¹⁴¹ Ç.N: Victor Adler (1852-1918) Avusturyalı sosyalist

¹⁴² Rosa Luxemburg, *The Crisis in the German Social-Democracy* (New York: The Socialist Publication Society, 1919), s.15

Ancak karar anı geldiğinde sosyalist hareketin büyük çoğunluğu, Adler örneğinde olduğu gibi, kendi egemen sınıflarını desteklediler – türlü mazeretler öne sürerek – ve bu sözlere ihanet ettiler.

OPORTÜNİZME KARŞI SAVAŞ

1. Dünya Savaşı'nı önceleyen yıllarda Avrupa'daki sosyalist örgütler küçük gruplardan üye sayıları milyonlarla ifade edilen kitle partilerine dönüştüler. Bu partiler emperyalist devletlerin parlamentolarında milletvekili seçimlerine girip başarılar kazandılar, meclis aritmetiğinde belirleyici oldular. Zaman içinde bu durumdaki çoğu siyasi parti lideri kapitalist sınıfı zorla alaşağı etme talebinden uzaklaşıp, seçim kazanarak yapılacak reformların sosyalizme çıkan en uygun yol olduğunu iddia etmeye başladılar.

1. Dünya Savaşı'nın başlarında savaşa dahil olan ülkelerdeki savaşa destek veren çılgın ruh halini anlatmaya kelimeler yetmez. Bu durum karşısında sosyalistlerin önünde iki seçenek duruyordu. Enternasyonal'in resmi siyasetini izleyip savaşa karşı seferberlik haline geçerlerse hapis veya sürgün – çok büyük ihtimalle ölüm – cezalarıyla karşı karşıya kalacak ve yeraltında faaliyet göstermek zorunda kalacaklardı. Eğer “kendi” hükümetlerinin savaş kararını desteklerlerse, parlamentodaki koltuklarını koruyabilecek ve yasal olarak varlıklarını sürdürebileceklerdi. Sosyalist liderlerin ezici bir çoğunluğu boyun eğmeyi ve milliyetçi çılgınlığa dahil olmayı seçti.

Kapitalist kâr ve emperyalist yağma savaşına karşı çıkan, dünya çapında işçilerin ve ezilen ulusların birliğini savunan geleneksel devrimci hatta sahip çıkan az sayıdaki Marksist kısa sürede yalıtılarak suçlu ilan edildi.

Dünyadaki tüm işçileri birleşmeye davet eden Marksizm ve Sosyalist Enternasyonal'a öldürücü bir darbe indirilmiş gibiydi, enternasyonalist sınıf dayanışması kötü bir şakaydı sanki. Lenin ve diğerleri tarafından önderlik edilen Enternasyonal'deki küçük sol bir grup emperyalist savaşa karşı çıkma siyasetine sadık kaldılar. Devrimci bozgunculuk adında bir strateji geliştirdiler savaş sırasında kendi ülkelerindeki egemen sınıfların alaşağı edilmesini hızlandırmak için. Sonuç olarak Bolşevikler hain olarak yaftalandılar ve ciddi baskılara maruz kaldılar. Rus parlamentosundaki

İkinci Enternasyonalin savaş öncesi dünya bakışı terk edilmişti

temsilcileri savaşa karşı çıktıkları için hapsedildiler. Dünyada bu tutum içinde olan sosyalist önderlerin akıbeti de aynı oldu.¹⁴³

Enternasyonalist sosyalist hareket de bölünmüştü. Oportünist akımların en sevdikleri gerekçe kendi uluslarının “demokrasi” güçlerini temsil ettiği ve tiranlığa karşı mücadele verdiği şeklindeydi. Günümüzde de her emperyalist müdahaleyi haklı gerekçelendirecek ilerici gözüken, insani bir yan içeren söylemler o dönemde de kullanılmaktaydı. Diğer siyasi partiler ise vatan savunma-

sına vurgu yapmakta, ülkelerinin saldırıya uğradığını, işgal edildiğini söyleyip sosyalistlerin “anavatan savunması” yaptığını ileri sürerek işçi sınıfı içinde saygınlıklarını korumaya çalışıyorlardı. Her siyasi parti kendi mazeretini geliştirerek ülkedeki egemen sınıfları takip edip savaşa dahil olmuş oldu. Lenin bu akımları “sosyal-emperyalist” olarak adlandıracaktı, sözde sosyalist özünde emperyalist.

Lenin’in “Emperyalizm”i sadece bir siyasal ekonomi eseri olarak kaleme alınmamıştı, bu oportünist eğilimlerin teorik altyapısını ifşa eden bir polemikti aynı zamanda. “Emperyalizm” savaşın savunulmasının olanaksızlığını ve “her iki taraf için de ilhakçı,

¹⁴³ ABD’de Sosyalist Parti lideri Eugene Debs (1855-1926), savaş karşıtı söylemi yüzünden hapse atıldı ve başkanlık seçimlerine adaylık kampanyasını parmaklıkların ardından sürdürdü. Savaş için bütçe oylamasında tek karşı oy veren Alman milletvekili Liebknecht, tutuklanarak cepheye gönderildi ancak savaşmayı reddetti. Bolşeviklerin dışında savaşa karşı dik duran tek sosyalist parti Sırbistan’daydı.

saldırgan ve yağmacı bir karakterde; dünyanın yeniden pay edilmesi için, sömürgelerin ve mali sermayenin nüfuz alanlarının bölüşülmesi için yapılmakta” olduğunu gösteriyordu.

1. Dünya Savaşı uzadıkça çekilen acılar katlanarak arttı – sonuçta toplam 37 milyon kişinin öldüğü savaşta hiç anlatılmayan açlık, sefalet ve maddi manevi kayıplar yaşandı – 1914 yılındaki milliyetçi çılgınlık yerini savaşın sona ermesine yönelik genel isteğe bıraktı. Devrimci, savaş-karşıtı güçler – en yalıtılmış olanlar – haklı çıkmış ve bu dönemde ilk adımı atabilmişlerdir. Askeri ve ekonomik olarak belki de en çok yıkıma uğrayan ülke olan Çarlık Rusyası’nda 1917 yılı Ekim ayında dünyadaki ilk başarılı sosyalist devrim gerçekleştirildi. Bolşeviklerin iktidara gelmesiyle birlikte Rusya savaştan çıkma kararı aldı.

Rusların başarısından ilham alan “Sosyalist” Enternasyonal üyesi her ülkedeki devrimciler partilerinden ayrılıp yeni komünist partiler kurdular ve amacı devrim için dünya çapında tek bir parti olarak ilan edilen yeni Komünist Enternasyonal’e dahil oldular. Komünist Enternasyonal bu bakış açısına sahip örgüt ve liderlerin dahil olmasıyla büyüdü ve söndüğü sanılan devrim ateşinin yanmaya devam etmesini sağladı. Devrimci Marksizm’i gerçekten küresel bir harekete çevirerek, ulusal kurtuluş hareketlerini öncelikleri arasına yazarak sömürge dünyasında komünist partilerin kurulmasına yardımcı oldu.

LENİN’İN İŞÇİ ARİSTOKRASİSİ TEORİSİ

Lenin siyasi alanda oportünizmin sadece korkaklıkla açıklanamayacak şekilde yaygın olduğunu söylüyordu.

“Emperyalizm”de Lenin, ilk olarak Engels tarafından tanımlanan İngiltere’deki “işçi sınıfı aristokrasisi” ile burjuvazi arasındaki dostluk ilişkisine dair olguyu genelleştirmiştir. İngiliz işçi kesimleri arasındaki farklılıklara – bazıları kollanıp iyi ücretler alırken, bazıları düşük ücret alırdı - değinen Engels, işçilerin iyi ücret alan kesimlerinin “İngiltere’nin sömürgelerinden ve dünya pazarındaki tekel olma konumundan gelen zenginliklerden pay alabilmek” için İngiliz kapitalistleriyle taktik bir ittifak yaptıklarını yazar. Engels, işçi sınıfının rüşvet alan bu kesimin ayrıcalıklarını İngiltere’nin tekelci konumu kaybolmaya başlayınca kaybedeceğini öngörür.

Engels'in bıraktığı yerden devam eden Lenin işçi aristokrasisinin sebeplerini ortaya koyar: "1. Tüm dünyanın bu ülke tarafından sömürülmesi; 2. Bu ülkenin dünya pazarındaki tekel konumu; 3. Sömürgelerdeki tekel konumu." Bunun sonuçları ise şu şekildedir: "1. İngiliz proletaryasının bir kısmı burjuvalaşır; 2. Proletaryanın bir kesimi burjuvazi tarafından satın alınmış veya en azından maaşa bağlanmış kişiler tarafından yönetilmeye izin verir."

Lenin bu noktaları dünyadaki gelişmiş kapitalist ülkeler için genelleştirir. Dünyanın farklı emperyalist ülkeler arasında pay edilmiş olması durumu nedeniyle hiçbir tekil emperyalist ülkenin kendi işçi sınıfının tamamını satın alabilecek kadar servet biriktiremeyeceğini ekler.

Lenin şöyle devam eder:

"...tekel süper kâr demektir, örneğin dünyada normal ve alışılmış düzeydeki kapitalist kârın çok üzerinde kâr fazlalığı anlamındadır. Kapitalistler bu süper kârın bir kısmını (küçük bir kısmını da değil!) kendi işçilerine rüşvet vermek için kullanırlar...Bir avuç zengin ülke...çok geniş ölçülerde tekeller kurmuşlardır, kazandıkları süper kârlar artık milyonlarla ifade edilemez haldedir, diğer ülkelerdeki yüz milyonlarca insanın sırtından geçinirken en yağlı, en kolay elde edilebilen, en değerli ganimetleri kapmak için aralarında kavgaya tutuşmaktadırlar...Emperyalist bir "Büyük" Gücün burjuvazisi...süper kârlarını kullanarak..."kendi" işçilerinin üst kesimlerine rüşvet verebilir...

Lenin sendikal hareket içindeki satın alınmış temsilcilere öfkesinin önemli bir kısmını saklarken, genelde vurgulamak istediği konu emperyalist merkezlerdeki işçilerin şu ya da bu mekanizma eliyle – kapitalist ekonomi içindeki konumu veya örgütlülüğün gücü sayesinde - iktidardaki egemen sınıftan özel bir "rüşvet" koparma olanağına sahip olmalarıdır.

Lenin, işçi aristokrasisinin tam bir tanımını veya sınıf içindeki gücüne dair bilgi vermeden, büyüklüğü değişmekte olan bu kesimin büyüyebileceğini veya küçülebileceğini söylemiştir.

1907 yılında şunları yazmıştır:

...geniş kapsamlı sömürge siyasetinin sonucu olarak Avrupalı proletarya artık toplumun tamamının kendi emeğiyle değil, sömürgelerde köleleştirilmiş yerlilerin emeğiyle ayakta kaldığı bir konumda bulur kendisini...Bazı ülkelerde bu durum proletaryaya sömürge şovenizmi fikirlerinin bulaşmasının maddi ve ekonomik altyapısını sağlar. Elbette bu sadece geçici bir durum da olabilir...

Ekonomik Belirlenimciliğe Karşı

Lenin'in "emek aristokrasisi" olarak tarif ettiğinin aslında teorik bir buluş olmadığını, sadece emperyalist toplumlardaki toplumsal ve ekonomik hayatta gözlemlenebilen bir gerçeklik olduğunu hatırlamak faydalı olacaktır. Kapitalizmin tekelci aşaması tüm işçileri zar zor hayatta kalacakları bir seviyeye mahkûm etmemiştir. Emperyalizm egemen kapitalist sınıfların zenginliğini gözle görülür şekilde artırmıştır. Bazı işçiler diğerlerinden çok daha iyi yaşamaktaydı. Savaşta kendi egemen sınıflarını destekleyen işçi hareketi önderleri işçi sınıfının bu tuzu kuru kesimiyle yakından ilişkiliydi. Lenin sadece kuşkuyla yer kalmayacak şekilde ilgili bağlantıları kurmuştur.

Diğer zamanlarda Lenin reformizm sorunlarını başka kaynaklara dayandırdı. Bazı durumlarda Lenin çökmekte olan küçük-burjuvazinin işçi sınıfına katılmasının ideolojik etkisine vurgu yaptı. Sonra "Sol Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı" adlı eserinde burjuva-demokratik kurumların ideolojik baskınlığına vurgu yaparak, işçileri bu türlü hayallerden kurtarmak için taktiksel müdahaleler önerdi.

Lenin, iyi ücret alan işçilerin reformist, düşük ücret alanların ise devrimci olduğunu iddia eden, siyasal bilincin ekonomik belirlenimci bakış açısından yana değildi. Tamamen satın alınmış emek aristokrasisi yerine dikkatini burjuva emek partilerinin yönetici ve önderlerine çevirdi. Rus Devrimi örneğinde, Bolşeviklerin programı en çok sömürülen ve en çok ezilen kesime hitap edecek şekilde kaleme alınmış olsa da partinin kentli tabanı diğer işçi kesimlerinin onlara önderleri gözüyle baktıkları nitelikli (ve okuma yazma bilen) metal işçileriydi.

Gelişmiş kapitalist toplumlardaki işçi sınıfının kavgacı olmadığı doğru mudur? Tam tersine, merkez emperyalist ülkelerdeki işçilerin sıkça anlatılmayan ama gayet belirgin grev, başkaldırı hatta isyanlarla dolu bir tarihi vardır. Bazı durumlarda daha iyi ücret alan “emek aristokrasisi” kavgada en ön saflarda olmuştur.

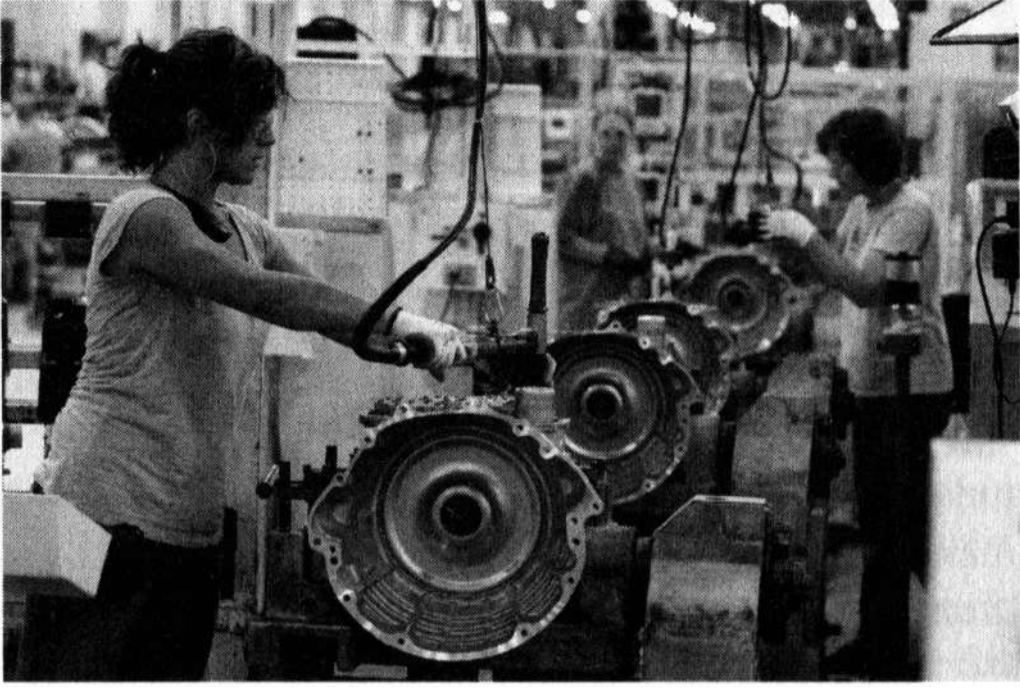
Bu mücadeleler, işçi sınıfını iktidara taşıyan devrimci kopuşlara neden olmamışlarsa da emperyalizmin kendi sınırları içinde sınıf kavgasını ortadan kaldıramadığının kanıtları niteliğindedir. Genel olarak devrimci hareketlerin ve krizlerin ne zaman patlak vereceğine dair soru tarihsel olarak yanıtlanmalıdır, gelir ve yoksulluk düzeyi karşılaştırması yapılan ekonomik belirlenimcilikle değil.

ABD’DE GERİLEYEN “ORTA SINIF”

Lenin’in broşürünün yazıldığı dönemde doğrudan sömürgecilik sayesinde emperyalistler sömürgelerdeki süper kârlarını bahsedildiği gibi değerlendirebiliyordu. Bunun günümüzde nasıl işlediğine dair çok sayıda teori vardır ancak tekelci kapitalizmin “dışsal” özellikleriyle (sömürge ve yeni-sömürgeler için, küresel egemenlik için verdiği mücadele) “içsel” özellikleri (verimlilik, yüksek-teknoloji, mali sermayenin yoğunlaşması vb.) arasına bir duvar çekmek yapay olacaktır. İkisi birlikte aynı sistemi oluşturmaktadır ve tarihsel olarak da birbirine güç vermektedir.

Emperyalizm, ABD işçi sınıfının ekonomik olarak ve siyasal biling anlamında gelişimine büyük oranda şekil vermiştir. Ancak, Lenin döneminde olduğu gibi, devrimciler ABD’nin bu gerçekliğine tek taraflı ve statik bir şekilde yaklaşamazlar, buna ortada yer alan katmanlar da dahildir.

Bir tarafta, ülke ekonomik egemenliğiyle öne çıkmaktadır, nüfusun çoğunluğu toplumsal yapıda yukarı doğru dikine yükselme beklentisindedir, bu toplam kendisini çoğunlukla “orta sınıf” olarak tanımlar. Ancak öte yandan ABD emperyalizminin bu dönemdeki belirgin ekonomik özelliği eşitsizliğin artışı, toplumsal yapıda aşağıya doğru dikine iniş eğilimi ve “orta sınıf”ın gerileyişidir. Bu dönemde çocuklar arasında rekor düzeyde yoksulluk görülürken, durağan ücretler ve güvensiz iş alışlageldik durumlardır.

Tüm ABD genelinde otomotiv sektöründeki işçilerin ücret ve yaşam koşulları düşüşe geçti. Yukarıdaki resim Kokomo, Indiana'dan.

Sendikalar söz konusu olduğunda, çok sayıda dolgun maaşlı önder çoğunlukla “sermayenin askeri” olarak davranarak sınıf mücadelesi yerine “sınıf sırnaşması” vaaz etmektedir.¹⁴⁴ Öte yandan bir kesim olarak sendikalı işçiler 40 yıldır bitmek tükenmek bilmeyen saldırılar altındadır. Sendikaların güçlü olduğu sektörlerde “iyi iş” olanağı sunan fabrikalar sermayenin tercihleri sebebiyle alaşağı olmuş durumdadır. İstikrarlı bir emek aristokrasisini korumak yerine sendikalar artık çok ulusludur ve siyahi işçiler en yüksek sendikalı oranına sahiptir. Genel olarak bahsetmek gerekirse ortalama bir sendikalı işçi örgütlü mücadele konusunda daha çok deneyime sahiptir ve dolayısıyla sınıf bilinci daha gelişmiştir.

Egemen sınıf orta sınıfın varlığını koruyabilmek için türlü yollara başvurur, ideolojik olarak öğretim sistemi ve medya eliyle, maddi olarak ise geniş kesimlere ev sahibi olma olanağı vererek, borsaya ulaşmalarına izin vererek ve küçük ölçekli iş yerlerine olanak

¹⁴⁴ Ç.N: Yazar burada İngilizce “class struggle” (sınıf mücadelesi) ile “class snuggle” arasında ses benzeşmesiyle kelime oyunu yapmıştır. “Snuggle” kelimesi yaranmak, sırnaşmak vb. anlamlarına gelmektedir.

tanılarak. Tüm bu şişirilmiş orta sınıf olanakları ve ülke çapında ağırlığı azımsanmayacak düzeyde olan küçük-burjuvazi kesimleri, varlıklarını mali sermayenin ABD’de yoğunlaşmasına borçludur.

Ancak bu olanakların çoğunun sadece adı vardır. Hayali “orta sınıf” 2007-09 krizinin ilk olarak vurduğu ve ortadan kaldırdığı kesimdir. Bunun da ötesinde mali sermayenin aşırı yığılması – kârlı yatırım olanakları olmaksızın – patladıkları zaman bütün sistemi sarsacak etkiye sahip spekülasyon balonları yaratmıştır.

Bir yandan ABD’deki egemen sınıf küresel ekonomide ABD dolarının hâkim konumunu kullanarak sürekli olarak yeni, görece ucuz ürünlerle orta sınıf istikrarına özendiren devasa bir tüketim ekonomisi yaratmak ister. Bazı durumlarda Walmart gibi şirketler bunu hem yurt içinde hem de yurt dışında işçi sınıfı mücadelelerine karşı kullanır, bunun fiyatları yükselteceği iddia edilir. Daha genel olarak ABD egemen sınıfı şovenizmi beslemek ve ABD’li işçilerin kendilerini “şanslı” hissetmeleri için tüketim ekonomisine işaret eder.

Diğer yandan ise, tüketim ekonomisinin olağanüstü büyüklüğü sistem için bir kırılma kaynağıdır. Aşırı üretim bile kriz sebebi olabilmektedir. Eğer sistem bugün temel ihtiyaç olarak nitelenen ürün ve hizmetleri karşılayamazsa, kavga için ek fırsatlar yaratılmış olur.

Gerçekten de insanların bilincindeki kitlesel kopuşlar koyu yoksulluk veya kaybedilen şeyler sebebiyle meydana gelmez. Bu tür kopuşlar, halkın sistemin vaatleriyle yükseltelen beklentileriyle bunların sistemin hataları yüzünden karşılanamaması arasındaki çelişkinin ortaya çıkmasıyla yaşanır.

İşgücü piyasası yerleşimci sömürgecilik, ulusal baskı ve beyazların egemenliği ile şekillenmiştir, neredeyse tüm ABD toplumunda sınıf bilinci engellenmiş, beyaz toplumun önemli bir kesiminin verilen ayrıcalıklarla (ve aptal yerine konularak) egemen sınıfın çıkarlarını desteklemesi sağlanmıştır. Ancak çok uluslu bir işçi sınıfı hareketi geleneği vardır ve siyahilerin, Latinlerin ve yerel halklarla beraber diğer ezilen ulusların güçlü özgürlük hareketleri bulunmaktadır. Günümüzde ortaya çıkan kavga başlıkları düşük ücretler ve devlet kolluk güçlerinin uyguladığı şiddettir.

Gelişmiş ölkelerdeki emek aristokrasisinin ve küçük-burjuvazinin toplumsal ağırlığını anlamak, işçilerin kalıcı muhafazakârlığı veya devrimci olanakların olmamasıyla ilgili değildir. Bunu anlamak ancak tüm reformcu siyasal grupların hızla ortaya çıkarak insanlardaki kendiliğinden patlak veren yılgınlıkların güvenli dışavurum alanlarına yönlendirilmesi sürecini anlamak ve öngörmek anlamına gelir. Birçok kez egemen sınıflar yeni ortaya çıkan bir hareketi emperyalizme destek başlığında denerler, buna göre bu hareketle mücadele mi edileceğı yoksa “majestelerinin muhalefeti” olarak beraber iş mi yapılacağı ortaya çıkar.

Bu gerçeklik siyasal mücadele ve örgütlenme için bir hat tarif eder, buradan alaycılık veya bozgunculuk çıkmaz. Ayrıca kapitalist ideolojiye karşı çıkış şansa değil bilinçli müdahaleyle olur. Ek olarak ekonomik alanda verilen mücadele, siyasal ve toplumsal mücadeleyle ilişkilendirilmelidir, böylece egemen sınıflar ve “sistem” daha kolaylıkla ifşa edilip hedef haline getirilebilir.

Son olarak bu gerçeklik 1917 öncesinde Lenin’in tüm teorik müdahalesinin temel özünü ortaya koyar: devrimci bir partiye olan ihtiyaç. Lenin, emperyalist merkezde bir devrimi reddetmekten se, devrimcilere verdiği ünlü öğütte; “daha derine inerek” “gerçek” kitlelerle temas etmelerini ve oportünizme karşı savaşlarını buraya dayandırmalarını salık vermiştir. “Rüşvet yemiş” önder bozuntuları burjuva kurumlarıyla ittifak halinde ayrıksı bir azınlığı temsil ederler, ancak devrimci örgüt ve taktiklerle etkileri yok edilebilir.

Pek az siyasal teorik eser 1916 yılında Lenin tarafından yazılan "Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması" eseri kadar "fiziksel güce" ve yeri göğü inleyen etkiye sahip olmuştur.

Elbette Lenin eline kalemi alıp "Emperyalizm"i yazdığından beri geçen 100 yılda çözümlediği dünyadaki durum inanılmaz şekilde değişti, bugüne gelinceye kadar sayısız asamalardan geçerek gelişti. Bu durumda bile "Emperyalizm" in ana tespitlerinin halen geçerli olduğunu ve doğrulandığını görmek dikkate değerdir. Brosürün bazı bölümleri ise izleyen siyasal ve ekonomik gelişmelerle değişikliğe uğramıştır, bu değişimlerin de ayırdına varılmalıdır. 1916 yılında Lenin'in olduğu gibi bugün de devrimcilerin görevi siyasal strateji ve eylemleri için temel görevi görecektir. berrak bir dünya değerlendirmesi geliştirmek, bugün geçerli olan küresel kapitalist sistemi -ana eğilimlerini ve çelişkilerini- gerçekten anlamaktır.